Į LAISVĘ

GRUODIS
1980

Aloyzas Baronas
KAD BŪTUM NAŠLĖ

Bernardas Brazdžionis
VIA DOLOROSA

Jurgis Gliauda
RAŠYTOJAS TĖVYNĖS MEILĖS SROVĖJE

Antanas Maceina
IŠEIVIO BUVIMAS SVETUR

Kazimieras Pugevičius
LIETUVOS LAISVINIMAS

Balys Raugas
GYVOJI LIETUVIŲ BENDRUOMENĖ

Vacys Rociūnas
VĖL BUVOME DAINAVOJE

"Į Laisvę" vedamieji
RUSIFIKACIJA INTENSYVĖJA
MŪSŲ VEIKLOS LAUKAS ČIA

Nr. 80 (117)

LIETUVIŲ FRONTO BIČIULIŲ TARYBA

P. Algis Raulinaitis, Tarybos prezidiumo pirmininkas
1501 Riverside Drive
Burbank CA 91506, USA

Edmundas Arbas, Tarybos prezidiumo sekretorius
306 — 22nd Street
Santa Monica, CA 90402, USA

Juozas Ardys, JAV ir Kanados LFB centro valdybos pirm.
Fairview, Penn.

Vytautas Aušrotas, Weston, Ont., Kanada

Dr. Zigmas Brinkis, Tarybos prezidiumo narys, Los Angeles, Calif.

Dr. Kajetonas J. Čeginskas, Europos LFB pirmininkas,
Muenchen, Vokietija

Kun. Viktoras Dabušis, Paterson, New Jersey

Dr. Kęstutis K. Girnius, Muenchen, Vokietija

Vacys Rociūnas, "Į Laisvę" red., Independence, Ohio.

Linas Kojelis, Washington, D.C.

Antanas Sabalis, Woodhaven, New York

Dr. Rozalija Šomkaitė, So. Orange, New Jersey

●

Rankraščiai, nuotraukos ir knygos siunčiamos naujo redaktoriaus adredu: 7328 Midland Road, Independence, Ohio 44094.

Užsakymus ir prenumeratos mokestį siųsti administracijos adresu: Jonas Prakapas, 14 Thelma Dr., Bakersfield, CA 93305

Metinė prenumerata: Australijoje, Jungtinėse Valstybėse ir Kanadoje — $7.00, kitur — $5.00.

Straipsniai, autoriaus pasirašyti pavarde, slapyvardžiu ar inicialais, nebūtinai reiškia ir redakcijos nuomonę.

Spaudžia TĖVŲ PRANCIŠKONŲ spaustuvė, 341 Highland Blvd., Brooklyn, N.Y. 112

KU biblioteka

Į LAISVĘ

Nr. 80 (117)
1980 GRUODIS

POLITIKOS ŽURNALAS

TURINYS

Skaitytojų žodis 2
Bernardas Brazdžionis: Via Dolorosa 6
Jurgis Gliauda: Rašytojas tėvynės meilės srovėje 8
Antanas Maceina: Išeivio buvimas svetur 15
Kazimieras Pugevičius: Lietuvos laisvinimas - ne laisvalaikio užsiėmimas 28
Aloyzas Baronas: Kad būtum našlė 33
Solidarumas su tauta 36
Juozas Kojelis: Bendruomenė darbuose ir rūpesčiuose 44
L. K.: Kalba teisiamieji 53
P. Daukantas: Laikinoji vyriausybė lieka 57
V. Raciūnas: Vėl buvome Dainavoje 61
"Į Laisvę" vedamieji 71

"Į LAISVĘ" — lietuvių politikos žurnalas.
Leidžia Lietuvių Fronto Bičiuliai.

"Į LAISVĘ" (TOWARD FREEDOM): Lithuanian magazine of politics, published three times a year by the **Friends of the Lithuanian Front.**

Juozas Kojelis, Redaktorius/Editor
747 — 23rd Street
Santa Monica, CA 90402

Jonas Prakapas, Administratorius/Circulation Manager
14 Thelma Drive
Bakersfield, CA 93305, USA

Tiesa ir blusinėjimas

Kalbant kan. Juozo Tumo terminologija, ar nepamėgta per daug blusinėtis?

Tai man prisiminė, perskaičius 1980 "Į Laisvę" 79(116) nr. dr. K. Jurgėlos laišką - repliką į P. A. Raulinaičio to pat žurnalo 78 nr-je įdėtą VLIKo seimo apžvalgą. Dabar čia pat VLIKo seimo apžvalgininkas Raulinaitis trumpai atsireplikuoja į Jurgėlos repliką. Redaktoriaus pakviestas A. Gečys į tąją Jurgėlos repliką savo replika užėmė daugiau kaip pustrečio žurnalo puslapio, kur prirašė daugiausiai dalykų, jokio ryšio neturinčių su dr. Jurgėlos replika Raulinaičiui.

Tame pačiame žurnalo numeryje perašyta: "Prislopinę tarpusavį antagonizmą, trys pagrindinės politinės - ideologinės srovės — katalikai, tautininkai ir socialistai — sukūrė bendrą Lietuvos laisvės reikalu rūpintis organą, Altą (1940-41)".

Ne viskas tiesa. Tada Altą sukūrė šios trys politinės - ideologinės srovės: katalikai, SANDARIEČIAI ir socialistai. Tautininkai, atseit, ketvirtoji srovė, į Altą įsijungė maždaug tik po dešimties metų.

Juozas Audėnas
So. Ozone Park, NY

Redakcijos pastaba

Gaila, ir vėl tenka "blusinėtis", ir tai ne dėl rimtų mūsų visuomeninių reikalų, kaip Jurgėlai, Raulinaičiui ir Gečiui, bet dėl senų laikų gal jau ne taip reikšmingų detalių. Mat, mums atrodo, kad ne viskas tiesa ir p. Audėno tiesoje. Pirma, minimajame "Į Laisvę" vedamajame konkrečiai nėra nurodytos organizacijos, kurios sudarė pradinį ALTą, o tik ideologinės srovės, kurios tuo metu dominavo Amerikos lietuvių visuomeniniame gyvenime. Antra, iš Lietuvių Enciklopedijoje pateiktų davinių plaukia aiški išvada, kad tautininkai pirminiame ALTe dalyvavo. I tomo 148 pusl. rašoma: "1941 . . . iš ALT išstojo Tautinė Sąjunga ir 1941.VI.7 įkūrė atskirą Lietuvai Vaduoti Sąjungą". Kaip gi tautininkai 1941 būtų galėję iš ALTo išstoti, jei jame nebūtų buvę?

Ar tas pats Grinius

"ĮL" nr. 79(116) Algimantas S. Gečys rašo, kad "savo akimis mačiau, kaip Čikagos demonstracijos metu (1970 už Simą Kudirką) vieno mūsų veiksnio pareigūnai iš jaunimo rankų atiminėjo plakatus, kritiškus Nixono administracijos atžvilgiu".

Bevartydamas to meto surinktas spaudos iškarpas apie Amerikos lietuvių akciją Kudirkos reikalu, jokių pėdsakų apie Gečio minimą įvykį Čikagoje neužtikau. Tačiau labai panašus atsitikimas užfiksuotas "Į Laisvę" 1970 m. nr. 50(87), 62-63 pusl. Čia rašoma: " 'Apolitiniai humanistai', organizuojant Los Angeles gruodžio 5 masines demonstracijas, išvystė gėdingą diktatūrą. Plakatai, kuriais buvo pasisakoma prieš komunizmą ar Sovietų Sąjungą, nebuvo praleidžiami ir net naikinami. 'Vyriausiu cenzoriumi' kažkieno buvo paskirtas ar pats tas pareigas uzurpavęs Liūtas Grinius".

Įdomu, ar tada Sovietų Sąjungos ir detantės nenorėjo pažeisti dabartinis Vliko vicepirmininkas?

Iz. Butkus
Chicago, Ill.

Ačiū redakcijai

Noriu padėkoti "Į Laisvę" redakcijai, kad nr. 79(116) Lietuvių Bendruomenės veikėjams leido pasisakyti tais klausimais, kuriuos savo laiške kelia Vliko vicepirmininkas dr. Kostas Jurgėla. Toks atsakingų veikėjų pokalbis dokumentuoja mūsų pagrindinių veiksnių, LB-nės ir

VLIKo, principines pažiūras į Valstybės departamento rolę Lietuvos laisvinimo byloje, į pastangas išsaugoti Lietuvos atstovybės Washingtone tęstinumą ir aplamai į nelabai normalų mūsų veiksnių bei jų santykių raizgyną. Kad ne Vlikas, o Bendruomenė išsaugojo mūsų atstovybę, patvirtina ir naujas faktas — Amerikos prezidento specialių patarėjų atvykimas į JAV LB IX tarybos sesiją Čikagoje paskelbti, jog Lietuvos atstovybę Washingtone bus galima papildyti naujais diplomatais.

Specialiai gilinausi į minėtų asmenų pokalbį ir priėjau išvados, kad Gečys su Raulinaičiu iškeltais faktais ir argumentacijos logika VLIKo vicepirmininką, kaip sakoma, paguldė ant menčių. Galiu spėti, kad šio pokalbio nevertins tie, kurie gyvena sau ir aktyviosios visuomenės didžiaisiais rūpesčiais nesidomi, o tie, kuriems tiesa akis bado, bandys tą pokalbį nuvertinti.

S. K.
Toronto, Kanada

Nepatenkintas Zumerio straipsniu

Būdamas Jūsų žurnalo skaitytojas, o prieš kurį laiką ir bendradarbis, negaliu nutylėti, kad nesu patenkintas Broniaus Zumerio straipsniu "Rusiško charakterio bruožai" (Nr. 79). Mano manymu, tautų iš viso negalima skirstyti į geras ir blogas, netgi į geresnes ir blogesnes. Netgi tas faktas, kad Rusijos valstybė yra padariusi lietuviams daug blogo, neleidžia taip elgtis. Klaidinga ir net pavojinga griebtis bendrų sprendimų, liečiančių bet kurį tautos narį. "Nemeluoti rusas nepajėgia", — rašo autorius. Išeitų, kad primeluota ir Solženicino "Gulago archipelage", nes Solženicinas juk yra rusas. Rusas, "iškėlęs šeriuotą kumštį, nieko daugiau nežino, ir, svarbiausia, nenori žinoti, kaip tiktai tave užmušti ar pasmaugti". Atseit, mus žudyti ar smaugti nori ir Kovaliovas, kuris sėdi kalėjime ne už ką kita, o už **LKB Kronikos** *platinimą. O tokie rusai, kaip Silženicinas ir Kovaliovas, visai nėra retos išimtys. Priešingai, jų yra gana daug.*

Autorius remiasi rusų rašytojų citatomis. Beje, kartais tos citatos paimtos ne iš paties rašytojo, o iš jo personažo lūpų, taigi rašytojas nebūtinai pats taip galvojo. Tai viena. Antra, iš Turgenevo, Dostojevskio, Gorkio ir kitų nesunku prirankioti ir visai priešingos prasmės citatų. Trečia, tas faktas, kad iškilieji rusų rašytojai mokėdavo gerai trinkti saviškiams kailį, kalba veikiau rusų naudai: sugebėjimas kritiškai į save žiūrėti yra teigiamas bruožas.

Taigi patriotinė intencija šiuo atveju bus nuvedusi autorių klaidingu keliu.

Tomas Venclova
New Haven, Conn.

Apie Maceinos ir Zumerio straipsnius

79 (116) "Į Laisvę" numeris, kaip ir dauguma kitų, įdomus ir aktualus. Ypač aktualūs A. Maceinos, R. K. Vidžiūnienės ir B. Zumerio straipsniai.

Man kelia abejonių Maceinos "Išeivio buvimas svetur" straipsnyje labai kategoriški tvirtinimai, kad "vokietis ir jo vaikai, ir netgi vaikų vaikai", nors ir gimę Anglijoje, niekad negali savintis anglų istorijos. Kiek tai liečia pirmas tris kartas, su tuo sutikti galima, bet sekančios kartos, kaip iš praktikos žinome, visiškai susilieja su, pav., anglais ir priima jų istoriją. Žydiškos kilmės Anglijos min. pirm. B. Disraeli pasižymėjęs kaip vienas žymiausių anglų valstybininkų, karalienės Viktorijos viešpatavimo laikų pažiba, tikrai galėjo ir sakė "mano karalienė". O ką bekalbėti apie JAV-bes, kurias beveik išimtinai sukūrė išeiviai ir jų vaikų vaikaičiai.

Taip pat Maceinos teigimas, kad "svetimą istoriją tegalima išmokti, bet ne ja gyventi", ne visuotinai galioja. Didžiulė dauguma ateivių vaikų JAV-se ne tik išmoksta Amerikos istoriją, bet ir ja gyvena. Tai faktas, kurio negalima nuneigti, nes jis vyksta mūsų akyse.

B. Zumerio straipsnyje pasakyta labai daug tiesos apie rusus, tačiau nepaprastai sutirštintos spalvos. Autoriaus teigimu, visi rusai yra melagiai. Bet, argi Solženicinas ir Sacharovas yra melagiai? Autorius savo teigimus labai dažnai paremia Tolstojaus ir Gorkio citatomis, taip pat ir kitų rusų rašytojų. Tad, jei visi rusai melagiai, tai ir tų rusų pasisakymai apie savo tautiečius irgi yra melagingi. Jie dažnai persūdyti, ir jų negalima imti už gryną pinigą.

Rusų tautos indėlis į mokslo, menų ir literatūros aruodus yra didelis.

Taip pat straipsnio autorius klysta dėl Puškino. Kadangi Puškinas mirė 1837, tai jis negalėjo garbinti caro už 1863 metų sukilimo numalšinimą.

P. Gaučys
Hinsdale, Ill.

Aktualūs straipsniai

Skaitau kelis žurnalus, bet "Į Laisvę" laukiu labiausiai. Paskiausias, 79(116), numeris aktualus ne tik dienos įvykių komentarais, bet ir pagrindiniais straipsniais. Antano Maceinos keliamos mintys straipsnyje "Išeivio buvimas svetur" aktualios išliks tol, kol pasaulyje bus lietuvių tremtinių. Šį straipsnį nagrinėti ir diskutuoti turėtų jaunieji, kurie ieško atsakymo į klausimą "ar verta išlikti lietuviu?" Čia jie suras daug atsakymų. Straipsnio mintys turėtų neduoti ramybės ir tiems, kurie, pabėgę iš lietuviškos erdvės, bando pabėgti ir iš istorijos.

Prie Maceinos straipsnio prasmingai prisiglaudęs ir Rūtos Klevos Vidžiūnienės. Man atrodo, kad savo duotais pavyzdžiais ji patvirtina Maceinos teigimus.

Nors liečia tolimesnę praeitį, tačiau aktualus ir Kudreikio straipsnis. Apie tą laikotarpį Lietuvoje prirašyta begalės sovietinių prisiminimų, o šioje pusėje tylima.

A. Giniotis
Chicago, Ill.

Kas yra rusas?

Rodos Birutės Pūkelevičiūtės romane "Aštuoni lapai" vienas personažas, matęs baisius rusų žiaurumus Karaliaučiuje, klausia "kas yra rusas?". Bet niekas į tą klausimą neatsako. Prof. Mykolas Krupavičius kartą yra rašęs, kad tas pats rusas gali verkti dėl nugaišusios kanarėlės ir šaltai nužudyti žmogų. Bronius Zumeris "Į Laisvę" 79 nr-je "Rusiško charakterio bruožai", atsiremdamas į rusų rašytojų pasisakymus, duoda sutirštintai neigiamą rusiškos sielos paveikslą. Tai nereiškia, kad visi rusai tokie būtų, bet kad impulsyvus ir iracionalus ruso charakteris lėmė rusų tautos istoriją, daug skriaudų atnešusią Rusijos kaimynams. Labai įdomu, kad nesenai išėjusiame didžiuliame Robert K. Massie veikale "Peter the Great : His Life and World" irgi sutirštintai iškeliama daug neigiamų rusiško charakterio bruožų. Pav., kai Petras Didysis išleido įsakymą mirties bausme bausti valstybės turto pasisavintojus, vienas ištikimas dvariškis carui taip kalbėjo: "Ar Jūsų Didenybė norite imperijoje gyventi vienas pats, be pavaldinių? Iš tikro, mes visi vagiame. Kai kurie ima po truputį, kiti daug, bet visi imame kai ką".

L. P. Balčiūnas
Cleveland, Ohio

Medžiaga rašytojams

Labai rimtas "Kaip bolševikai 'vadavo' Lietuvą" straipsnis. H.C. Kudreikis jame faktiškai paliečia tą laikotarpį. Bet kokia puiki medžiaga romanistui ar dramaturgui epochiniam veikalui sukurti!

Išgyvenau p. Vaisiūnienės skundą, kad Pietų Amerikoje nyksta lietuvybė. Nerimą keliančių ženklų yra ir Šiaurės Amerikoje.

Mielas redaktoriau, prie demonstracijų aprašymų pridėjai daug nuotraukų, kurios jau buvo skelbtos kitur. Skaitytojas nori to, ko kitoje spaudoje nėra buvę.

Balys Brazdžionis
Chicago, Ill.

Atviras žodis

"Į Laisvę" žurnalas skelbia bekompromistnę tiesą ir atvirą žodį taria kiekvienam Lietuvos priešui, nežiūrint kur jis bebūtų.

Kun. A. Račkauskas
Brooklyn, NY

Šiurpas nukrečia

Labai vertingas Antano Maceinos straipsnis "Išeivio buvimas svetur". Kitais nusivyliau. Pav., Zumeris, rašydamas apie rusiško charakterio bruožus, įsismaginęs giria lietuvius. Bet paskaičius Lietuvos žydų draugijos Izraelyje kaltinimus lietuviams ("Tėviškės Žiburiai", 1980.IX.29), tai net šiurpas nukrečia.

J. Gindelis
Cicero, Ill.

Kursto rezistenciją

"Į Laisvę" labiausiai vertinu už tai, kad savo turiniu kursto skaitytojo rezistencinius nusiteikimus. Juk, sakysim, perskaitęs paskutinio (79) numerio dr. A. Maceinos straipsnį ar kad ir vedamuosius, skaitytojas negali pasilikti visiškai abejingas.

B. Graužinis
Los Angeles, Calif.

Neteiskime

Kaip gaila, kad Kl. Čeputis nebeturės progos perskaityti šių mano minčių, nes jis, įžūliai tėškęs išdaviko vardą šviesios atminties Juozo Brazaičio bendraminčiams, pareikalavo jam daugiau nebesiųsti "Į Laisvę" žurnalo (žiūr. "Į Laisvę" nr. 79(116). Ir vis tai dėl mūsų brolių lietuvių, jo išvadintų okupanto agentais, kurie turėjo laimės nežūti kacetuose ar Sibiro tremtyje, o po daugelio vargo metų išsiprašė — gavo leidimą atvykti į šį laisvės kraštą ir pasidalinti su mumis Dievo jiems duotu ir kietu darbu ištobulintu talentu — balsu, dailiuoju žodžiu ir panašiai.

Karštas patriotas, buvęs nepriklausomoje Lietuvoje karininkas Kl. Čeputis, leisdamas savo gyvenimo pavakarę ramioje Mičigano ežero pakrantėje, užmiršta, kad ne mums, laisvėje gyvenantiems, smerkti ir teisti (o ypač ne jam, mikliai valdžiusiam ginklą, tačiau nelikusiam Lietuvoje ginti tėvynės, o bailiai pasitraukusiam iš kovos baro) mūsų brolį lietuvį, atvykusį čia iš pavergtos tėvynės.

Ką gi, Kl. Č. jau prieš keliolika metų smerkė ir tuos tautiečius, kurie dar labai nedrąsiai, bet jau ryžosi kad ir su ekskursija, kad ir kelioms dienoms keliauti į pavergtą Lietuvą savo artimųjų paguosti, savo motinoms ašaras nušluostyti, ar bent už jas, jau mirusias, Aušros Vartuose pasimelsti.

Neteiskime, kad nebūtume teisiami! Džiaukimės kiekvieno lietuvio talentu, kad ir nelaisvėje pražydusiu, kad ir tarp spygliuotų vielų suklestėjusiu.

GR
Santa Monica, Calif.

Pripažinimas ir padėka

Perskaičius įdomų Br. Zumerio straipsnį apie rusiško charakterio bruožus, skaitytojo sąmonėje kyla susirūpinimo ir baimės jausmas: juk tuos neigiamus, tiesiog šėtoniškus "bruožus" komunizmo skraiste prisidengęs imperialistas rusas neša ir mūsų pavergtai tautai lygiai kaip ir visai žmonijai. Tad visos pastangos sustabdyti rusiškojo komunizmo ekspansiją įgyja tiesiog kryžiaus žygio prasmę — žūtbūtinėje kovoje gelbėti žmoniją ir tas žmogiškąsias vertybes, kurias per du tūkstančius metų įdiegė žmogui krikščioniškoji kultūra ir Kristaus mokslas. Šiuo ir kitais rašiniais "Į Laisvę" įsirikiuoja į pirmąjį tos kovos barą. Pripažinimas ir padėka!

Pr. Karalius
St. Croix, USVI

Linkėjimai redakciniam štabui

Neminėdamas kitų vertingų "Į Laisvę" nr. 78 (115) straipsnių, noriu atkreipti dėmesį į Br. Zumerio straipsnį apie rusus. Tik reikia apgailestauti, kad toks geras straipsnis tepasieks labai ribotą skaitytojų skaičių.

(Nukelta į 69 psl.)

Iš poemos "Vaidila Valiūnas"

VIA DOLOROSA

arba

Vaidila Valiūnas su Gulago lietuviais

Gulago detalė: Gari miestelis šiaurės Urale prie Sosvos upės, "Severno Uralskije Lagera" administracinis centras. Per šią vietą perėjo tūkstančiai lietuvių kalinių ir tremtinių. Čia buvo kalintas prof. Pranas Dovydaitis, čia lankėsi ir Vaidila Valiūnas.

X. Y. vardo vietovėje Kazachstane, atlikusių bausmę, bet be teisės grįžti į savo kilimo kraštą, "laisvai" įsikūrusių grupę sudarė keliolika lietuvių šeimų ir pavienių asmenų — senų, jaunų ir net vaikų, jau gimusių tremtyje.

Artinasi Vasario 16-ji, tremtiniai rengiasi ją paminėti, kai

tuo tarpu pasirodo Vaidila Valiūnas; jis pasisako esąs pabėgęs iš "ypatingos drausmės" lagerio. Žmonės jį priglobia. Vaidila Valiūnas prisideda prie programos parengimo, duodamas tekstų, pamokydamas deklamuoti.

ŠVENTOJI ŽEMĖ LIETUVOS

Deklamuoja buv. istorijos mokytoja

Lopšinė protėvių, nei sidabru, nei auksu
nenuperkamas palikimas praeities gyvos,
augina mus ir sotina, tarytum motina gyvybės šaukštu,
neišmainyta į kitas — šventoji žemė Lietuvos.

Po Viešpaties dangum iškėlusi rugių ir kviečių varpas,
sodraus lietaus pašventintas už pilkalnio kalvos,
ir plaukiančių rugių, it bronzos, skarą žydinčią suverpus,
nunokus derlium sodų ir laukų — šventoji žemė Lietuvos.

Joje dar skamba protėvių nemirę žingsniai
į laisvės kovą ir iš pergalių kovos,
jos girioje maža tuopelė nuo audrų nelinksta:
ją grūdina, ją budina — šventoji žemė Lietuvos.

Joje tėvų kapai, joje gyvybės kryžiai ir prisikėlimo
žiemkenčiai kilimu žaliu pakilę, tartum šilkas kunigaikščių vėliavos...
Ir mus, pavargusius, į savo glėbį ima,
į amžiną istorijos gyvenimą — šventoji žemė Lietuvos.

Veltui visam plačiam pasaulyje ieškojom
gelmių prasmės, gyvenimo gyvosios sietuvos, —
ji ten toli, ji čia arti po mūsų kojom —
šventųjų kankinių šventoji žemė Lietuvos.

RAŠYTOJAS TĖVYNĖS MEILĖS SROVĖJE

VAINIKAS ANT ALOYZO BARONO KAPO

JURGIS GLIAUDA

Nėr už kelionę sunkesnio
daikto pasaulų.
Homeras

Prieš vienuoliką metų trisdešimt šeštame "Lietuvių Enciklopedijos" tome tilpo lakoniškas, tačiau tobulai išsamus rašytojo Aloyzo Barono veido škicas. Tai Kazio Bradūno žodžiai: "Geriausiuose savo knygų puslapiuose Baronas lieka ištikimas realų gyvenimą vaizduojančio, bet filosofuojančio ir paradoksais besisvaidančio rašytojo keliui, kuriame dviejų žemynų patirtis liejasi vingiuoton, sriaunion pasakojimo upėn, tolydžio vis skaidrėjančion ir vis labiau apsivalančion nuo ankstesnių barokinio stiliaus sąnašų".

Ištisus vienuoliką metų po šios definicijos Aloyzas Baronas buvo vienas aktyviausių autorių. Jis nesitenkino romanu ir novele; jis turi stiprių laimėjimų lyrikoje ir satyriniame eilėraštyje. Vis dėlto šakotas ir įvairiažanris Aloyzas Baronas visų pirma yra romanistas. Tai jo kūrybinė teritorija, kurioje jis gali kuo plačiausiai išskleisti savo gyvenžiūros savitumus ir demonstruoti savitą vaizdavimo formą.

Jeigu viskas, kas rašyta apie jo kūrybą, būtų surinkta — susidarytų efektingas jo amžininkų nuomonių vitražas.

Tačiau, kaip žinia, ne svetimomis nuomonėmis rašytojas gyvas. Jo amžininkai ateina ir praeina, ištveria gi jo veikalų personažai ir jų pasauliai.

Poeto lyriko laidotuvėse graudžiai verkia mūza Euterpė, nes poetui dovanotos lyros stygos nutyla. Palikonys, poeto gerbėjai, galės šimtais metų kartoti poeto sukurtas strofas, pritarti joms, gėrėtis jų sandara ir į jas įtalpintais jausmais. Tai bus poeto *palikimas,* absoliuti jo individualybė. Tai bus jis pats, išlikęs savo lyrikoje po savo fizinės mirties.

Prozos ir epo kūrėjo laidotuvėse mūza Calliopė apžvelgia rašytojo laidotuvių minią. Šio žanro rašytojo mirtis nepaliečia jo kūrinių personažų. Palikonims jo kūryba nėra palikimas, bet dalis jų pačių, į jo laidotuves susirinkusiųjų. Literatūriniai personažai nemiršta. Argi

mirė kunigas Vasaris, Putinui mirus, argi mirė Senas Žvejys, Hemingvėjui nusišovus? Literatūrinio personažo likimas nepareina nuo jo kūrėjo mirties. Toks yra kūrybinio pasaulio stebuklas.

Fiziniai nematomi, juslėmis nesugaunami, mirusiojo rašytojo sukurti personažai dalyvauja paskutiniame atsisveikinime su mirusiuoju; dalyvauja jo laidotuvėse; meta saujas žemės ant rašytojo karsto dangčio, — ir žemės grumstai kurčiai dunda: gyvojo saliutas mirusiajam. Jie įsijungia į "Angelas Dievo" melodiją. Jų balsus kartu su gyvųjų, realių žmonių balsais taršo kartais kapinių vėjas, kartais glosto tyla, kartais rudeninis lietus apverkia kartu su likusiais, su velionio mylimaisiais . . .

Kokia gi minia jo veikalų personažų susitelks prie Aloyzo Barono šviežio kapo Vėlinių vakare? Jis juos sukūrė ir įsakė jiems gyventi iliuziniame jo romanų pasaulyje. Jis įdvelkė gyvybės į jų astralinius kontūrus, sudarė jiems sąlygas džiaugtis, kovoti, verkti ir skaudžiai kentėti. Jis sukūrė jų daug, labai daug, gal būt visą lietuvišką valsčių, nelyginant su William Faulkner sukurtu "YOKNAPATAWPHA" valsčiumi. Sukūrė juos Aloyzas ir tarė: "FIAT — gyvenkite!" Ir nenustatyta laiko prielaida: jūs gyvensite ilgiau, kaip kad mano kūnas . . .

Rašytojas Aloyzas Baronas mirė netikėtai, beveik staigiai, tragiškai. Ligos ir mirties išvakarėse jis atlankė toliausią lietuvių rašytojų citadelę, Angelų didmiestį prie Pacifiko, tačiau palaimingos telepatijos stoka neįkvėpė čia surengti buv. Rašytojų draugijos valdybos pirmininkui nei ekspromptinio banketo, nei kuklaus pažmonio kūrybininkų tarpe. Lietuviškame Angelų miesto danguje šis neeilinis tolimo svečio vizitas buvo lyg meteoro skrydis — pašėlusiai greitas, nesugaunamas: nėra nė akimirkos pamoti ranka aukštybėse žibančiam svečiui.

Bet gi, tarytum telepatijos nutvieksta "Lietuviškosios knygos leidykla" paskutinės jam gyvam esant išleistos "Laivai ir uostai" knygos įraše patalpino pilną jo parašytų knygų sąrašą. Toks tragiškai prasmingas kūrybinio degimo sąvadas: "Tarp 33 įvairiažanrių knygų yra 17 kūrybinės prozos knygų, o "Draugo" atkarpoje baigtas romanas subalansuoja: 18.

Šiuose knygose - romanuose ir novelių rinkiniuose susitinkame su realiai-miražine jo personažų minia. Juos galima nagrinėti įvairiais aspektais — pagal asmens būdo ypatybes, bei jų idėjinį kunkuliavimą ar aiškintis jų dvasinį gyvenimą sausroje ar pertekliuje. Šiame rašiny paliesiu personažų santykį su didžiąja Lietuvos istorinės martirologijos sfera — su rezistencija okupaciniam režimui . . .

Gera rašytojui mirti — jam nepristigs karstnešių: tai jo personažai, kada kapas supiltas, eina gyventi be *memento mori* baimės.

Tai nėra patoso akordai — tai realybė, literatūrinio pasaulio patvarumas, rezistencija fizinei mirčiai.

Aloyzo Barono personažai gimė iš jo analitiškai bręstančios gyvenžiūros. Jų pirmieji, kaip jaunas autorius, buvo lyrinio nusiteikimo skeptikai ir cinikai. Tai lyrinių pavadinimų romanų "Žvaigždės ir vėjai", "Debesys plaukia pažemiu" ir kt. žmonės. Trisdešimties metų tįsoj personažų psichinė struktūra kito kartu su autorium. Buitis svetur, reliativizmo parankumas, pragmatizmo atakos ir jų tragika formavo romanų ir novelių žmones. Šitokio kūrybinio derlingumo autorius gavo kelias literatūrinių konkursų premijas ir mirė, centrinės - biurokratinės premijos nesulaukęs.

Jo paskutinysis romanas "Antras gyvenimas", ėjęs "Draugo" atkarpoj, dramatišku sutapimu baigtas jo laidotuvių dieną. Taip nepalyginamasis romanistas iki paskutinės savo gyvenimo minutės stovėjo savo misijos avangarde.

Jo sukurtoji visuomenė yra daugiaveidė. Jo žmonės nori gyventi. Jie sumanūs, protingi, kartais labai pikti, kartais švelniasieliai, akli likimo išdaigose. Jie pėdina mūsų planetos takais ir šuntakiais, atrodo, labiausiai pamėgę Illinois ir Indianos gamtovaizdį ir panašių į Cicero miesto gatvelių raizgyną. Paskutinio romano "Laivai ir uostai" motto yra Homero posakis: "Nėr už kelionę sunkesnio daikto pasauly" gali būti imamas motto vietoje kiekvienam Aloyzo Barono veikalui.

Mūsų autorius pritarė Homerui: gyvenimas yra sunki kelionė ir personažai savo gyvenimo būdais įrodė, kad tai tiesa. Todėl tiek daug erdvės ir laiko judėjimo elementų jo veikalų pavadinimuose: "Žvaigždės ir vėjai", "Debesys plaukia pažemiu", "Antrasis krantas", "Valandos ir amžiai", "Lieptai ir bedugnės", "Vėjas lekia lyguma", "Laivai ir uostai" . . . Apstu judėjimo sąvokos elementų jo novelių pavadinimuose. Net gi savo vedamuosiuose jis neretai rėmėsi stabilumo sąlygotumu. Tik judėjimas, tik kaita, tik kelionė — tai tikras gyvenimas ir kūnui ir dvasiai.

Kiekvieno autoriaus santykiai su jo personažais, tariant paradoksą, nuo autoriaus nepareina. Tie santykiai autoriaus diktatui nėra pavaldūs. Jeigu autorius priverstų savo personažus elgtis taip, kaip jis nori, tokio klusnaus personažo iš viso, kaip gyvo asmens, nebus. Jo vietoje stovės manekenas, didaktiška schema. Pirmųjų Aloyzo Barono romanų personažai per ieškojimų sąvartas kai kada žengė kartu su jau-

nuoju autoriumi; vėliau jie ėjo savais, atskirais takais. Mažai nagrinėtas Aloyzo Barono novelių žmogus ir novelės konstrukcijos forma, jam vengiant čia staigmenos anekdotizmo, sprogstančios pabaigos. Noveles jis rašė visad buitiškai - tikroviškai. Kol dar nėra paskelbtas visas jo pomirtinis palikimas, negalima suvokti "viso Barono", nei jo veikėjų visumos.

Naujoviška literatūrinės kritikos sfera: autoriaus santykiai su savo personažais. Štai Gustave Flaubert'as prisipažino, kad jis buvo jutęs arseniko apsinuodijimo negalavimus, rašydamas apie savo personažo nusinuodijimą arseniku. Bet personažo veiksmai stovėjo už autoriaus valios ribų. Tad autorius ir jo fikcija imami kaipo tolygūs bendrojo epizodo partneriai. Čia atsiskleidžia autoriaus kūrybinio proceso sąlygotumas ir realybės transformacija į veikalo medžiagą. Tiktai savo įtikinamąja interesų gynyba personažas pelno savo teisę gyventi, ne mirti. Šią ypatybę randame daugelyje Aloyzo Barono vaizduotų epizodų: meilės poveikis, kerštas, kova dėl karjeros ir duonos kąsnio, nusivylimo slogis, ir kt. Autorius prirašė 5000 puslapių kūrybinės prozos — taip susidarė daugybė teminių sektorių, ties kuriais sustos nagrinėtojai.

Netenka abejoti, kad pamėgtoji kelionės metafora yra atitikmuo smarkiam, veikliam, degančiam gyvenimui, kuris spindi idėjinės ir ginkluotos rezistencijos ženkle.

Pasaulinėje literatūroje prancūzų nobelininkas Albertas Camus, gimęs literatūrai *via* prancūziškoji rezistencija, vėliau pa; gimdė personažus kupinus sielvarto, jų siekių stoka atsitrenkė į egzistencialinį absurdą. Literatūrinėje absurdo teorijoje — toje sąvokoje nėra vilties, nėra pasitikėjimo prasmės. Absurdas teigia: gyvenimas yra nuogas buvimo aktas — šalia to viskas pralaimėjimas arba naivi liuzija.

Aloyzas Baronas patyrė realią rezistenciją ant savo sprando. Jo brolis Benjaminas žuvo pokario partizanų eilėse. Jo artimi draugai pakirsti rezistencinių kautynių kulkų. Jis pats išgelbėjo, kaip sakoma, "savo nuogą gyvybę". Žiaurių bausmių akyvaizdoje jis redagavo satyrinį "Pogrindžio kuntaplį". Paieškomas, ištrūkęs, gaudytas, išbėgęs . . . Nenuostabu, kad mūsų autorius susitinka savo kūryboje su rezistencijos žmonėmis. Jo personažai nesuabejoja, — jiems kad ir beviltiška rezistencija nėra absurdas; jie tiki rezistencijos prasme: ne sau, ne, ne sau, bet ateities dienoms!

Rezistencijos prasme suabejojęs personažas nustoja būti rezistentu.

Aloyzas Baronas anksti suprato, kad rezistencija prieš okupaciją, prieš savo valstybės griovybą, nesanti slogus absurdas. Toks

žiaurus procesas turtina gyvenimą, neša jam naujų gyvensenos spalvų, naujų patyrimų. Rezistencija mumyse vadinama ginkluota kova dėl savo tautos interesų. Rezistentas gi yra laisvės kovotojas. Rašytojiškai žiūrint, šalia kūniškos, materialios kovos rezistencija atidarė daugybę durų į žmogaus psichės labirintus. Rezistencija sudaro dalį plačios ir daugiažanrės Aloyzo Barono kūrybinės stichijos.

Pasaulinėje literatūroje iki šiol gyvos moralinės ir ginkluotos rezistencijos temos, nes pokario laikais daug kur diktatūrų prievarta nesilpnėja, bet auga griežtyn.

Ne visi žino, o kas žinojo, gal jau pamiršo, kad pirmasis Aloyzo Barono garsėjimo debiutas buvo 1950 metais, kada jis panaudojo rezistencijos motyvą. Su novele "Srovė" jis laimėjo pirmąjį Amerikos lietuviuose novelės konkursą, gavęs pirmąją to konkurso premiją. Tai buvo Čikagos lietuvių literatūros draugijos novelės konkursas, paskelbtas 1949 metais. Jury komisiją sudarė: Jonas Aistis, Nora Gugienė, Vincas Krėvė Mickevičius, Sonė Pipiraitė ir Juozas Varkala. Buvo pasiūlyta konkursui net 48 novelės. 1950 metais rugsėjo 8 dieną tarp trijų premijuotųjų Aloyzas Baronas gavo pirmąją premiją.

Novelė "Srovė" buvo atspausdinta metraštyje "Literatūra". Tai stambus, 58 puslapių, kūrinys.

"Srovėje" matyti visi būsimojo romanisto rašymo ypatumai, kuriuos paryškino itin jautrus lyrinis koloritas. Tai rezistencinė novelė *par excellence*. Mes galime grožėtis jaunojo autoriaus laipsniškomis išlankomis ir į realizmą, ir į lyriką, ir gabiai sprendžiamais sudėtingo meilės trikampio galvosūkiais. Esminis novelės fonas tai nepavojingo, vadinamojo "miesčioniško" buvimo susidūrimas su pavojingu, rezistenciniu stoviu ir buityje, ir dvasioje. Žmogus, autoriaus interpretacijoje, negali likti savimi patenkintas, ramus, apatiškas, nenusitverti ginklo, netapti idėjos mobilizuotas ginti Gėrį, kada Laisvei ir Gėriui gresia pavojus, kada siautėja Blogis.

Nustebęs prašalaitis šioje novelėje, matydamas, kad tragiškas finalas pakibo ties pasiryžėliais, klausia: "Jūs galėtumėt gyventi puikiausiai. Kas jus verčia daryti tokius beprotiškus žygius? Juk jūs tik sau kenkiant. Argi jūs galite ką nors mums padaryti, kuriems visas pasaulis nieko nepadaro? Aš nesuprantu, kas verčia jus?" (psl. 303).

Atsakymas į tą klausimą, vainikuojąs šią įspūdingą, su tikro įkvėpimo žara parašytą novelę, buvo deklaracinis sprendimas, gaivališkas idėjos nusakymas. Atsakymas buvo toks: "Srovė, srovė, vaikine. Tėvynės meilės srovė".

Šiuo savo personažo atsakymu Aloyzas Baronas atrado formulę. Rezistencija nėra paragrafais de-

talizuota programa, nėra pašėlimo absurdas. Rezistencija yra įkvėpimo galia, kuri kovotojus apsaugo nuo nusiminimo ir stumia į kautynes. Tai "Tėvynės meilės srovė". Tai *perpetuum mobile* — amžinasis stūmoklis.

Šiuo principu paženklinti visi Aloyzo Barono veikalai, rašiniai, straipsniai, kurių tematika kaip nors susiliečia su kova dėl savo krašto laisvės. Rezistencija pristatoma kaip būvio ir būties pilnumo principas. Tėvynės meilės srovė . . .

1971 metais, dvidešimt vieneri metai po "Srovės" pasirodymo, Aloyzas Baronas vėl visu veidu atsigrįžta į ginkluotos rezistencijos temą. Jis rašo romaną "Vėjas lekia lyguma", kuris buvo atžymėtas Lietuvos Atgimimo sąjūdžio romanų konkurse. Tai gaivalingas herojinis romanas, iš kurio siužeto visiškai išguita *kasdieniškoji* buitis. Čia *ginkluotoji rezistencija tampa buitimi.* Susišaudymai, slėptuvės, ginklas karštame delne ir mirtys — viskas šiame romane yra šiurpi kasdienybė su istorinės patetikos akompanimentu. Nėra nė gyvenimo už šios šiurpios realybės. Be kovų dėl laisvės gyvenimas tėra merdėjimas, vergiškumo našta. Tai, kartu, savanoriškas martirologijos spektaklis.

Autorius vynioja ilgą partizaniados metraščio ritinį. Tai vienas išeiviškosios literatūros veikalų, kurio puslapiai dega įtampa.

"Esamiems ir būsimiems šešiolikmečiams, kad atsimintų, kaip lietuviai gynė brangiausią Tvėrėjo žmogui duotą turtą — laisvę". Šį testamentinį motto autorius įrašo į partizaninį romaną. Su tomis sugestijomis jis įveda skaitytoją į pokarinės lietuviškos kovos dėl laisvės epopėją.

"Srovė" (1950 m.) ir "Vėjas lekia lyguma" (1971 m.) veikalai buvo Aloyzo Barono idėjinė pastanga priversti įsikūrimo rūpesčiais gyvenančią ir vėliau sočiai įsikūrusią išeiviją prisiminti, kad kitais rūpesčiais ir pasiaukojimo šiurpu gyveno ir tebegyvena okupuotos Lietuvos patriotai, kurie liko tėvynėje. Romane "Vėjas lekia lyguma", kaip ir novelėje "Srovė", finalo akordai skamba didžia tolimos pergalės viltimi: "Jie (laisvės kovotojai) yra gyvi ir bus gyvi per amžius" (177 psl.).

Kada 1971 metais kompartijos auklėtinis Vytautas Bubnys pataikė į toną, išleidęs romaną "Alkana žemė", niekinantį pokario laisvės kovotojus, Aloyzas Baronas — plačiai apžvelgdamas antipartizaninį ir pamfletuojantį V. Bubnio romaną — rašė ("Į Laisvę", 1972, Nr. 56 (93):

"Partizanai romane visą laiką vadinami banditais . . . jie prievartautojai ir plėšikai . . . visi jie girtuokliai ir žmogžudžiai . . ."

Aloyzas Baronas demaskavo V. Bubnio leksikos "partiškumą" ir istorinės tiesos kraipinius. Tame pat nagrinėjime nurodyta:

"Nors vaizduojamas laikotarpis

vyksta antrosios sovietinės okupacijos pradžioj, tačiau pačiame romane rusų nėra. Kai kovojama, tai tarpusavyje, atseit, buržujai lietuviai kovoja prieš lietuvius, norinčius liaudžiai gero. Visi partizanai čia niekšai ir neįsivaizduojamai suniekinti".

Tai, aišku, nebuvo polemikos ieškojimas. Tai buvo nurodymas, kad su istorine tiesa negalima elgtis demagogiškai, plėšikiškai ir kvislingiškai. Patriotinės ginkluotos rezistencijos faktas sovietiniam režimui yra ir visad bus vienas labiausiai slėptinų istorinių epizodų. Net ir dabar viešpatauja ta pati pirmųjų okupacinių metų tendencija visaip klaidinti, visaip dergti ir šmeižti patriotinę rezistenciją, senai sunaikintus laisvės kovotojus. Tai yra patriotinės rezistencijos idėjos dergimas, nes ta idėja yra permanentinė, amžina, vis savaip atsinaujinanti ateinančiose kartose, ką mes dabar itin aiškiai matome.

Ten daug tokių knygų, kaip V. Bubnio, prirašyta. Jų turinys nuostabiai vienodas, tarytum tai vieno autoriaus gana įkyrus, partizanofobijos įkvėptas monologas, tik autorių vardai skirtingi. Sovietinė propagandos mašina, kaip buv. kadaise Goebbels'o propaganda, pripažįsta, kad nuolatinis melas, tūkstantį kartų pakartotas melas, tampa įtikinimu. Bet taip nėra. Vien tiktai pogrindinės spaudos okupuotoje Lietuvoje aktyvumas rodo, kad žmonės drąsiai galvoja *pro patria*, lietuviškai.

Tačiau rezistenciją degraduojančių knygų ten tiek daug, kad tas faktas rodo — rezistencinė tema neužmirština laisvoje išeivijoje. Juk, pogrindžio poeto Vilties pareiškimu, "jeigu jūs apie tai nerašysite, kas berašys?"

Aloyzas rimtai įžengė į šio žanro lankas, nežaisdamas tariamos modernistikos stiliumi bei eksperimentavimu, bet remdamasis patetiška realybe. Jis norėjo būti ištikimas istorijai. Turime sutikti, kad anapus, kartu su režimo slogučio atoslūgiais, matome ir šviesesnių metamorfozių patriotikos traktavime, tačiau didesnių vilčių dėti negalime. Esminė politika ten visad rodė ir rodo, kad tikroji istorija nebuvo ir nebus *persona grata*. Istorija ten yra politikos tarnaitė. Į patriotinių laisvės kovų aruodus Aloyzas Baronas įnešė savo dovį, ką mums ir rūpi akcentuoti šiam žanrui skirtame žurnale.

Tas temas jis neretai lietė savo vedamuosiuose, nagrinėjimuose. Ir, gal būt, tuose raštuose, kurie dar neišvydo viešumos.

Būsimiesiems nagrinėtojams, skaldant didelio ir produktyvaus rašytojo kūrybinį palikimą, bus paranku visą medžiagą imti sektoriais: lyrika romane ir novelėje, plati emocijų skalė, sarkazmo ir satyros notos jo prozoje, religiniai romanai, socialinės tiesos alkis . . . Šiame rašiny, kuris duotas proginiai laisvės kovų mo-

IŠEIVIO BUVIMAS SVETUR

ANTANAS MACEINA

(Tęsinys iš 79/116 nr.)

3. Tremties sąmonė

Kokia tad nuotaika gyvena ir privalo gyventi išeivis, nenorėdamas tapti trąša svetimai žemei? Koks jausmas turi jį lydėti, savinantis svetimą kultūrą ir sueinant į santykius su tais, kurie jį priėmė kaip svečią ir kurie vėliau mėgina padaryti jį 'savuoju'? Šis klausimas kyla ne tik mūsų laikais. Jis kilo ir izraelitams, ištremtiems į Babiloniją. Ir, turbūt, nėra pasaulio istorijoje geresnio į jį atsakymo, kaip šių Babilonijos tremtinių. Babiloniečių prašomi pagiedoti ką nors iš savo giesmių, izraelitai atsakė: "Kaip mes galime giedoti Viešpaties giesmių svetimoje šalyje?" Šimta trisdešimt šeštoji psalmė yra išlaikiusi šį atsakymą ligi mūsų dienų, pridurdama, esą izraelitai suka-

---

tyvams ir senoms laisvės kovų kanonadoms skirtam žurnalui, paliesta apytikriai Aloyzo Barono kūrybinio dovio dalis: autoriaus santykis su rezistencija.

Nėr už kelionę sunkesnio daikto pasauly, atsiduso Homeras. Gyvenimas, kaip kelionė, taip pat nėra lengvas daiktas. Juo labiau, jeigu rikiuojanti gyvenimą jėga yra principas ir ištikimybė principui. Taip jau buvo lemta, kad mums teko matyti didelio ir atviros širdies rašytojo gyvenimo kelionės finalą. Jo laivo uostas, nuolatinis ir be išplaukimo į jūrą, dabar anapus horizonto . . .

Kaip rašinio pradžioj tarta, jo personažai kartu su gyvaisiais palydovais nulydėjo jį pro kapinių vartus, bet kartu su savo kūrėju personažai neliko kapuose, jie grįžo gyventi į gyvenimą. Toks tai stebuklas kūrybiniame gyvenime. Ir jeigu nemirs laisvės kovų personažai, kartu su jais nemirs ir rezistencijos idėja.

Kada Nijolė Baronienė ir Baronų atžalynas, sūnūs Gintaras ir Saulius, graudulio akimirkoj sustos prie knygų spintos, kur didelė lentyna pilnutiniai pilna Aloyzo Barono knygų, tepajunta — tai vyro ir tėvo bekraštis pasaulis. Jo kūrinių žmonės visame pasaulyje tebegyvena: Amerikoj, Kanadoj, Europoj ir kitatiaučiuose per vertimus. Ir slaptais kanalais pasiekia jie jų Tėvynę, Lietuvą. Rezistencijos gaudesys, vis stiprėdamas, žengia su jais . . .

binę savo muzikos instrumentus Babilono upės krantų karkluose, sėdėję ant šių krantų ir verkę, prisimindami prarastą Sioną (plg. Ps 136, 1-4).

Be abejo, tai nereiškia, kad Izraelis būtų šitaip elgęsis visą tremties laiką (apie 70 metų). Pranašas Jeremijas Viešpaties vardu įsakinėjo tremtiniam statytis namų, veistis sodų, vesti bei tekėti, gimdyti vaikų, didėti, ne mažėti (plg. Jer 29, 5-7). *Tremtis anaiptol nėra tapati neveikliam liūdesiui.* Priešingai, tremtiniai ir svetur turį būti kūrybiškai veiklūs, kad apsirūpintų ir išsilaikytų, savo skaičiumi net augdami. Tačiau jie neprivalo pamiršti, kad jie buvoja *svetur:* yra iš kitur atvykę ir todėl neprivalą, kaip tas pats pranašas Jeremijas ypatingai pabrėžia, garbinti svetimų dievų, vadinasi, susilieti su čiabuviais, kadangi 'svetimi dievai', tapę 'savais dievais', labiausiai pririša tremtinį prie tos tautos, kurios dievus jis garbina (plg. Bar 6, 2-72). Jausmas, kad kraštas, kuriame augau, mokiausi, dirbu, vis dėlto yra ne mano tėvynė; kad jis man yra svetimas giliausia žmogiškąja prasme; kad jame esu radęs tik prieglaudą, o ne tikrąją savo pastogę, — šis jausmas ir sudaro išeivio būsenos esmę, būsenos, kurią ir vadiname *tremtimi.*

Tačiau kodėl tremtimi? Juk nevisi išeiviai yra trmetiniai tiesiogine šio žodžio prasme. Išeivių esama įvairių įvairiausių: kolonistų, duoneliautojų, nuotykininkų, diplomatų, įmonių atstovų, tyrinėtojų ir t.t. Visi jie yra, tiesa, palikę savo tėvynę, tačiau laisvu savo pačių noru. Tremtiniais gi turėtų vadintis tik tie, kurie yra buvę iš savos šalies *išstumti* — nebūtinai fizine prievarta, kaip, sakysime, A. Solženicynas, bet ir moraline, nepakęsdami savo krašte esančios visuomeninės santvarkos, kaip pastarųjų metų išeiviai iš Lietuvos ar apskritai Sovietų Sąjungos. Vis dėlto ir šis fizinis ar moralinis išstūmimas liestų tik juos pačius. Jų gi vaikai ar vaikų vaikai, gimę bei augę jau svetur, nebebūtų tremtiniai, kadangi jie iš savo tautos erdvės nei patys nėra iškeliavę, nei ko nors — tiesioginio pavojaus gyvybei ar nepakeliamos santvarkos — nėra buvę išstumti. Todėl atrodo, kad išeivius reiktų skirstyti į dvi kategorijas: laisvai iškeliavusiuosius ir išstumtuosius ir *tik* šiuos pastaruosius — ne jų vaikus ar vaikų vaikus — laikyti ir vadinti tremtiniais. Tokiu atveju tremtinio kategorija būtų tik laikina: ji tetruktų tik tol, kol gyvena pirmoji išstumtųjų karta. Tik jai tetiktų ir ana tremties nuotaika, kurią randame izraelitų būsenoje ant Babilono upės krantų.

Daugeliu atvejų šitoks išeivių rūšiavimas yra pagrįstas. Jei žvelgiame, pavyzdžiui, į anglų, italų, prancūzų, vokiečių išeivius Afrikon, Amerikon ar Australijon, turime sutikti, kad jie visi, išsky-

rus gal vieną kitą asmeninę išimtį, priklauso laisvai iškeliavusiųjų kategorijai. Tik Italiją valdant fašizmui, o Vokietiją nacionalsocializmui, yra buvę ištremtųjų ar išstumtųjų italų ir vokiečių, kurių dauguma betgi po karo grįžo atgal į demokratėjančius savo kraštus. Tą patį reiktų tarti ir apie mūsų, lietuvių, išeivius tarp pastarųjų dviejų pasaulinių karų. Ir jie yra buvę laisvai iškeliavusieji. Sąmoningai sakome "yra buvę", kadangi šiandien, kaip netrukus matysime, ir jų padėtis yra griežtai pasikeitusi.

Tremties sampratą svarstant, dažnai lieka nepastebėtas ir todėl neatsakytas vienas klausimas: *ar paliktos šalies padėtis neįtaigauja išeivio būsenos svetur?* Konkrečiai kalbant, ar šiandien lietuviui gyventi svetur yra tos pačios prasmės dalykas, kaip anglui, italui, prancūzui, vokiečiui, su kuriuo lietuvis mokosi toje pačioje mokykloje ar dirba toje pačioje įmonėje? Ar du kaimynai, namų savininkai, lietuvis ir vokietis, šiandien yra toje pačioje būklėje, gyvendami, sakysime, Kanadoje? Trumpai tariant, ar išeivių padėtis yra ta pati, kai jų tauta yra laisva ir kai jų tauta yra svetimųjų pavergta? Net ir giliau šio klausimo nenagrinėjant, yra savaime aišku, kad ši padėtis anaiptol nėra ta pati. Būti išeiviu, tėvynei esant laisvai, ir būti išeiviu, esant tėvynei priešo užgrobtai, nėra tos pačios prasmės bei reikšmės būsena. Šalia lietuvio mokąsis ar dirbąs anglas, italas, prancūzas, vokietis buvoja svetur visiškai kitoje padėtyje ir todėl yra persunktas visiškai kitos nuotaikos, negu lietuvis, nors jie visi būtų gimę toje pačioje svečioje šalyje, ten augę ir gyventų toje pačioje aplinkoje. — Kodėl?

Kol tėvynė yra laisva, tol galime gyventi svetur įvairiu pagrindu, tačiau tėvynės vartai mums yra visados atviri visokeriopa prasme — ir kultūrine, ir geografine. Ar mes kada nors pro šiuos vartus žengsime, priklauso nuo mūsų pačių, todėl ir neturi reikšmės *objektyviai* mūsų padėčiai tarp svetimųjų. Tėvynei esant laisvai, mes esame svetur ne kaip priglaustieji ar svečiai, bet kaip laisvai atkeliavusieji, todėl galį laisvai ir iškeliauti. Tėvynei esant laisvai, nėra skiriamosios sienos tarp jos ir mūsų. Ta pati istorija jungia mus su mūsų tauta, nors erdve ir būtume toli nuo jos. Tačiau erdvės nuotolis, kaip anksčiau sakyta, nesukuria laiko nuotolio, vadinasi, neišjungia mūsų iš mūsų istorijos, jei tik mes patys iš jos neišsijungiame, apgaulingai tikėdamiesi įeisią į svetimą istoriją. Todėl *tėvynės laisvės atveju joks išeivis nėra tremtinys.* Jis yra tik tautietis, gyvenąs užsienyje, arba nebe tautietis, jei yra išsižadėjęs savos istorijos su jos tradicija, kalba, praeities sąmone. Tėvynės laisvės atveju apie tremties problemą iš viso kalbėti netenka. Būdami Lietuvoje, apie ją nė ne-

kalbėjome.

Padėtis betgi pakinta, tėvynei laisvės netekus. Tą valandą, kai tėvynė svetimųjų yra pavergiama, tarp išeivių ir jų tautos įsiterpia pavergėjas - priešas ir sukuria užtvarą, kurios išeivis negali peržengti, nenusilenkdamas — vienaip ar kitaip — pavergėjui ir tuo būdu nepripažindamas bent simboliškai paties pavergimo. Kai šalis yra pavergta, nutrūksta laisvas santykis tarp išeivio ir jo tautos: išeivis atsiduria užu tėvynės pačiu tėvynės pavergimo veiksmu, kuriuo jis esti tiesiog išmetamas arba paskelbiamas išmestu, nors ir nevisados oficialiai. Tėvynės siena pasidaro ne tik politinė siena, skirianti vieną valstybę nuo kitos, bet ir prievartinė užtvara, perskelianti tautą į dvi nebesusiekiančias dalis: tėvynėje ir svetur. Svetur buvojanti dalis yra atplėšiama nuo tautos, gyvenančios tėvynėje. Atsitiktinis santykis su tėvynėje esančia tauta virsta *malone*, priešo teikiama ar neteikiama. Ir tai tinka visoms išeivių kategorijoms, nes visų jų santykis su kraštu jo pavergimo atveju pasidaro vienodas. Visi netenkame tėvynės. O kaip gi vadinsime žmogų, prievarta netekusį tėvynės, jei ne *tremtiniu*, nors jis savą šalį ir būtų palikęs laisvai arba gimęs bei augęs svetur? Nuosekliai tad *kiekvienas svetur gyvenąs išeivis, užgrobus priešui jo šalį, virsta tremtiniu*. Tėvynės laisvės netekimas yra toks didžiulis įvykis, jog jis perskverbia visą išeiviją ligi pat tolimiausių jos kartų, todėl keičia jos padėtį ligi pat jos būvio gelmių. Žmogus, buvęs paprastas išeivis, staiga virsta ištremtuoju. Pavergto krašto akivaizdoje išeivio ir tremtinio sąvokos susilieja.

Todėl tremties esmę sudaro ne mūsų santykis su gyvenamuoju kraštu — pasilikti jame ar tikėtis grįžti; ne būdas, kaip palikome tėvynę — laisvai iškeliavę ar išstumti pavojų; ne vidinis jausmas — jaustis ar nesijausti tremtiniu; *tremties esmę sudaro išeivio santykis su jo tėvynės laisve*. Kol palikta šalis yra laisva, tol kiekvienas svetur gyvenąs tėvynainis yra tik paprastas išeivis — laikinas ar nuolatinis, atvykęs tiesiog iš tėvynės ar gimęs svetur. Tačiau kai palikta šalis laisvės netenka, tai kiekvienas svetur gyvenąs tėvynainis savaime virsta trmetiniu: tai objektyvi jo būsena, kurią jis kaip tik ir privalo padaryti sąmoningą, kurdamas tuo būdu savyje *tremties sąmonę* kaip vienintelį teisingą nusistatymą savo būvio atžvilgiu. Nes žmogų padaro tremtinį ne jo pergyvenimas, kurį jis puoselėja gyvenamajam kraštui, net jį pamildamas, bet prievartinis jo atitvėrimas nuo paliktos tėvynės. Ir kol šis atitvėrimas trunka, tol trunka ir tremtis su visa savo būsena. Tad ir šiuo atžvilgiu tremtis dažniausiai yra tik laikina kategorija, kadangi neretai pavergtas kraštas vėl išsi-

laisvina. Tačiau ji yra laikina ne todėl, kad išmiršta pirmoji ištremtųjų ar išstumtųjų karta, o todėl, kad su tėvynės išsilaisvinimu baigiasi prievarta nutrauktas santykis su tėvyne. Išsilaisvinimo atveju tėvynės vartai vėl atsidaro.

Tėvynės pavergimas grindžia bei palaiko tremties sąmonę *visuose* išeiviuose, nežiūrint, kaip jie bebūtų svetur atsidūrę ir kaip jie čia jaustųsi. Nes *nesijausti tremtiniu tėvynės nelaisvės akivaizdoje reikštų nepergyventi bei neįsisąmoninti tautinės dramos ir neatveikti į tautos nelaimę.* Tai reikštų būti jau iškritusiam iš savos istorijos ir jau virtusiam istoriniu klajokliu. Klausimas, ar tautos pavergimas yra smūgis ir man pačiam, yra pats tikrasis mastas suprasti, ar dar esame suaugę su sava istorija, ar jau pradedame būti neištikimi savai tautai, o tuo pačiu ir sau patiems. Tai klausimas, kurį kiekvienas išeivis privalo kelti tuo atveju, kai jo tėvynė yra priešo užgožiama. Mums šis klausimas šiandien yra tiesiog degantis, ir nuo vienokio ar kitokio į jį atsakymo priklausys, ar liksime įsišakniję savoje istorijoje, turėdami tvirtą po kojomis pagrindą ateičiai, ar tapsime bešakniais ir iš lėto sunyksime patys savyje, išnykdami svečios šalies sūkuriuose. Asmens ir istorijos neperskiriamas ryšys gal niekur kitur neišeina tiek ryškiai aikštėn, kaip atsakyme į šį klausimą. Tremties sąmonė yra aukščiausia šio ryšio viršūnė ir tuo pačiu mūsų tolimesnio likimo sąmonė.

Nuorodos

1. *Jean Daniélou*, Essai sur le Myetère de l'Histoire, Paris 1953, p. 66.
2. *Hans Maier*, Der Mensch im Exil, veikale "Interpretation der Welt", Würzburg 1965, p. 301.
3. Jean Daniélou, op. cit. p. 63.
4. *Juozas Girnius*, Tauta ir tautinė ištikimybė, Chicago 1961, p. 133, 137.
5. Cit. *Stasys Yla*, Jurgis Matulaitis, Putnam 1977, p. 31.
6. *Dorothee Sölle*, Warum ich Christ bin, sudėt. veikale, red. *Walter Jens*, München 1979, p. 339.
7. *Karl Jaspers*, Philosophie, Berlin 1949, p. 403.
8. *Karl Jaspers*, op. cit. 639.
9. *Karl Jaspers*, op. cit. p. 413.
10. Plg. IV-jo PLJS kongreso nutarimą "Asmeniškas žmogaus apsisprendimas nulemia, ar jis yra tautos dalis, ar ne", cit. "Pasaulio lietuvis" 1979, nr. 8-9, p. 37.
11. *Karl Jaspers*, op. cit. p. 636.
12. IV-jo PLJS kongreso nutarimai, plg. op. cit. p. 39.
13. *Tomas Venclova*, cit. "Pasaulio lietuvis 1979, nr. 8-9, p. 19.
14. *Emil Brunner*, Der Mensch im Widerspruch, Zürich 1965, p. 445.

Red. pastaba. — Šis straipsnis yra ištrauka iš A. Maceinos studijos "*Asmuo ir istorija*", paruoštos spaudai Ateitininkų Federacijos suplanuotai serijai "*Mūsų idėjos dabarties šviesoje*".

Kiekvienas svetur gyvenąs lietuvis, užgrobus priešui jo šalį, virsta tremtiniu.

GYVOJI JAV LIETUVIŲ BENDRUOMENĖ

BALYS RAUGAS

Vliko paskelbtoji Lietuvių Charta nurodė išeivijos lietuviui kelius, kuriais bežygiuojant, sėkmingai būtų artėjama prie pagrindinio lietuvių tautos tikslo — Lietuvos laisvės bei jos valstybinės nepriklausomybės.

Lietuvių Chartos nurodytuose pagrindinių darbų baruose beplušant, saugojama tautinė gyvybė ir ugdomas tautinis sąmoningumas, be ko tikriausiai nebebūtų ir rūpesčio siekti Lietuvos laisvės. O organizacinės pastangos telkti tėvynainius į Lietuvių Bendruomenės (LB) organizacinį tinklą su LB apylinkėm ir apygardom, demokratiniais principais renkant LB valdomuosius organus, sudaro pagrindines sąlygas sėkmingam Lietuvių Chartos uždavinių vykdymui. Tik rūpestingai sumegstoje LB organizacinėje sistemoje gali tvirtai laikytis tautinis savitumas, palaimingai gali vystytis lituanistinis švietimas, sklandžiai gali būti puoselėjama savosios kultūros uždaviniai, planingai gali būti vykdoma politinė Lietuvos labui veikla. LB demokratinė santvarka buvo laidas sėkmingam organizaciniam darbui, kuris LB įtvirtino pačioje aukščiausioje lietuviškos veiklos pakopoje. Anot Lietuvių Chartos, "visi lietuviai yra lygūs tos pačios tautos vaikai, tarp savęs broliai. "Todėl LB-je nėra griovių tarp jaunųjų ir senesniųjų, tarp turtingesnių ir mažiau pasiturinčių, tarp išsimokslinusių ir mažiau išprususių; ji yra neluominė, todėl savo veiklos apraiškomis ne kartą sušvinta iš toli pastebimais renginiais, kaip pvz., dainų ar tautinių šokių šventėmis, mokslo simpoziumais, Lietuvos laisvės pastangomis ir t.t.

Nesuprasta Bendruomenė

LB vykdant nepaprastos reikšmės veiklą, nors ji ir pasuko Amerikos lietuvių gyvenimą naujais tautinio išlikimo vieškeliais, nors ji ir sužėrėjo gražiomis lietuviškų darbų spalvomis, bet toli gražu mūsų išeivijoje, anot patarlės, ne visos pušys savo šilui ošia. LB esmė, jos sąvoka daug kam liko nesuprasta, ar nenorėta suprasti. Kartais ji sumenkinama, kartais ji suforsuojama, o kartais sąmoningai ir suniekinama. Daug kam LB tėra tik viena iš daugelio mūsų išeivijos organizacijų, o kai kam ji ne tiktai išeivijos lietuvių tautinė santalka Lietuvių Chartos uždaviniams vykdyti, bet apimanti ir pačią Lietuvą. Ir po trijų dešimtmečių nuo Lietuvių Chartos

paskelbimo dar visuotinai nekalbama jos dvasios žodžiais. O ir pačioje LB terminologijoje net iš besireiškiančiųjų bendruomeninėje veikloje pasigirsta "skyrius" vietoj "apylinkės", "nario mokestis" vietoj "solidarumo įnašo", kuris juk yra ne kas kita, kaip simbolinis tautinės vienybės ir tautinio sąmoningumo patvirtinimas. Sumenkinimas vyksta ir tuose mūsų išeivijos telkiniuose, kur LB apylinkė sulyginama su kitom vietos organizacijom. Anot poeto St. Santvaro: "Jau gal reikia ne tik stebėtis, bet ir verkti, kad daugelis mūsų žmonių iki šiol dar nesupranta LB siekių, tikslų ir darbų" (Pasaulio Lietuvis, 1973 m., Nr. 1).

Sąmoningos kliūtys

Liūdnu faktu mūsų išeivijos istorijoje liko Altos priešinimasis LB veiklai. Alta nepanūdo suprasti LB idėjos, kuri ne kovą skelbė veikiančiom lietuviškom organizacijom, o priešingai — Lietuvių Bendruomenę Lietuvių Charta įpareigojo kurti religines, kultūrines, jaunimo, šalpos, profesines ir kitokias organizacijas ir tiesti pagalbos ranką jau veikiančiom. Taigi Altos veikloje LB galėjo tapti natūraliu ir tvirtu užnugariu.

Sunkiai čia dygo sėjamas LB grūdas. Senoji išeivija buvo kurčia LB evangelijos žodžiui. Tačiau ir LB evangelijos žodžio skelbėjai per mažai įvertino lietuviškųjų parapijų vaidmenį, nors LB organizavimosi pradžioje jos buvo ir apnykusios. Juk ir pačiai LB ir parapijom būtų buvę naudinga bendradarbiauti. Ta pati istorija ir su senosiom lietuvių organizacijom: vyčiais ir kt. Tik paskutiniu metu pradedama atsukti galvas ir į parapijas, ir į vyčius. Tos nelabosios priežastys sutrukdė ir LB idėjai sklisti senosios mūsų ateivijos telkiniuose.

Čia prisimintina ir susidariusi LB-nei opozicija, LB pradėjus politinę veiklą. Vidurio vakarų apygardoje prasidėjo išpuoliai prieš LB, keliose LB apylinkėse buvo suorganizuotos paralelės apylinkės, suformuota nauja LB vadovybė, prie jos pavadinimo pridedant raidę "R", turėjusią reikšti, kaip buvo skelbiama, "reorganizuotą" (o kartais "reformuotą"). Ši LB atplaiša, Alto žmonių diriguojama, jokių bendruomeninių darbų net ir nepradėjo, o tik apardė keletą LB apylinkių ir sukėlė bylas amerikiečių teisme. Visuomenė šią LB atplaišą pavadino "reorgais". Tas pavadinimas ir laikysis, kol "reorgai" savo juodo darbo nesustabdys. "Reorgų" epizode jau nėra paprastas LB idėjos nesupratimas: čia įsipynė sąmoninga pikta valia.

Darbai apylinkėse ir apygardose

Nors Amerikos LB dar toli gražu iki visuotinumo, tačiau trijų dešimtmečių bėgyje veikė apie 70 LB apylinkių. Kaikurias iš jų

laiko bangos nuskalavo, bet atsirado kitos. Šiuo metu veikia 69 LB apylinkės, bet yra pagrindo manyti, kad susiorganizuos naujų, jei LB vadovybė daugiau pastangų parodys Floridoje, Pennsylvanijos angliakasių telkiniuose ir New Yorko apygardoje.

Lietuvių telkinių jungimui į LB apylinkes paskutiniais metais daugiau dėmesio buvo skirta ir LB vadovybėje. Bendruomeninei minčiai skiepyti buvo pradėtas leisti mėnraštis "Bridges", skirtas angliškai tekalbantiems lietuvių kilmės amerikiečiams. Apie jo vaidmenį dar sunkoka spręsti.

Žinoma, organizaciniam LB darbui vis neužtenka darbo rankų, o pavargusiems neturime pakaitalų. Tai dažna LB padalinių problema. O yra ir tokių atvejų, kai iš metų į metus tie patys asmenys, lyg "nepakeičiami", neša LB darbo vėliavas, nesipurtydami prisiimti šalia to dar net kelių organizacijų atsakingų įsipareigojimų, užmiršdami paprasčiausią patarlės išmintį: "Devyni amatai — dešimtas badas". Daug kartų atsitinka, kad renkami ne kas tinka, bet kas sutinka. Čia jau lauktina daugiau atsakomingumo iš pačios visuomenės.

LB apylinkė yra pagrindinė veiklos ląstelė. Iš jos sruvena visai LB gyvybės syvai ir auga didysis LB medis, ošdamas LB veiklos darbais. Tik ignoruojantiems LB, apylinkė tėra lietuvių telkinio "dar viena organizacija", nors jos vaidmuo išryškėja ir ten, kur veikiančios organizacijos savo renginiais LB apylinkę ir užgožia. Kai atskirais atvejais iškyla bendro darbo reikalas, tada LB apylinkė savo vaidenį atlieka. Ne vaizduoti LB padalinio "valdžią" veikiančiom organizacijom, bet reprezentuoti savo etninei grupei, įgyvendinant LB paskirtį, besirūpinant tautiniais siekiais. Net ir didieji renginiai, kaip Dainų šventės, nėra vien LB vadovybės nuopelnas, bet visų lietuvių bendrų pastangų indėlis. Visi LB pasisekimai yra visų tėvynainių laimėjimas. Šitoks samprotavimas švelnina visas gyvąsias tautines problemas, šitoks kelias stiprina ir LB apylinkės reikšmę lietuviškuose telkiniuose. Tačiau tenka rūpintis, kad ir mažytės, išsekusios žmonėmis, nebeturinčios pajėgesnių veikėjų, lengvu rankos pamojimu neišeitų iš gyvenimo. Neužmirštinas LOKo pirmininko pareiškimas JAV LB 25-čio proga "... kur yra bent 10 lietuvių, jie turėtų susijungti į LB apylinkę" (JAV LB 25-čio leidinys).

LB apylinkes jungia 10 LB apygardų. Neatrodo, kad jų skaičius galėtų pasikeisti, nors kai kas ir suabejoja kaikurių LB apygardų prasme. Tačiau jų prasmė ir reikšmė pareina nuo LB apygardų vadovų veiksmingumo: kur užmirštama pareiga, ten nebematomas ir darbo reikalas. LB apygardų valdybos yra tiesioginės Krašto valdybos (KV) talki-

ninkės organizacinėje srityje: jų pareiga eiti į pagalbą apsilpusiom LB apylinkėm, o taip pat ir naujas LB apylinkes organizuoti.

Krašto valdyba ir taryba

KV yra vykdomasis LB vienetas. Išsiplėtusi bendruomeninė veikla didina ir KV narių skaičių. Didėjant darbui ir KV pirmininko atsakomybei augant, atėjo laikas rinkti ne vieną pirmininką, bet kartu su pirmininku rinkti vicepirmininką. Tuo būdu artėjama prie gyvenamojo krašto sistemos, taip pat labai daug būtų pagelbėta KV darbų vingiuose bei netikėtumuose.

Organizacinėje LB struktūroje Lietuvių Bendruomenės Taryba (LBT yra vyriausias JAV LB organas, renkamas visuotinu, lygiu, slaptu ir tiesioginiu balsavimu. LBT demokratiniai rinkimai bendruomenę iškelia virš visų bendrinių organizacijų, kurios savo vadovybes dažnais atvejais renka susitarimu šeimų rateliuose, o kartais net pasiskolindamos, kai jau savųjų tarpe nebėra šiek tiek tinkamesnio. LB rūmas tvirtai atremtas į demokratinę sistemą, ir čia turbūt ir bus didžiosios bendruomeninių darbų sėkmės laidas, iš kurios sruvena skaidrusis LB gyvastingumas.

Dabar LBT renkama organizacinėmis apygardomis, didžiausią Vidurio vakarų apygardą suskaldant į rinkiminius rajonus tuo sudarant galimybę ir mažesnėm LB apylinkėm turėti savo atstovus LBT. Dabar renkama 60 atstovų. Jų aktyvų įsijungimą į LBT darbus varžo kelionės į LBT sesijas, nes kelionpinigių LB vadovybė jau nebemoka: LBT sesija ir taip perdaug kaštuoja. Čia ieškotina logiško sprendimo. Gal reiktų sumažinti renkamų LBT atstovų skaičių, kelionpinigius apmokėti tik tiems KV nariams, kurie vadovauja atskirom veiklos sritim, o apygardų pirmininkams išlaidas padengti galėtų apygardų iždas.

LBT rinkimų taisyklės, nežiūrint pastangų jas trumpinti ir aiškiau surašyti, tebėra perdaug komplikuotos. Jas paliekant, kaip jos yra, galbūt reiktų padaryti jų kruopščią santrauką (bendras gaires), kuriomis galėtų vaduotis LBT rinkimų būstinių pareigūnai.

Visų iki šiol buvusių LBT rinkimų duomenys LB paliko liūdnoką įspūdį: balsavimuose dalyvavo permažas mūsų tautiečių nuošimtis. Kaiką galima būtų padaryti balsuotojų skaičiui pakelti. Propagandinė paskata iš pačių kandidatų daug padėtų. Reiktų patenkinti balsavimo būstinių tinklą. Įvesti kilnojamas urnas. Žodžiu, LB apylinkėse paieškoti rinkimams daugiau darbščių rankų, kurios pakeltų LBT rinkimuose dalyvaujančių skaičių.

LB ir jaunimas

LB ateitis atremta į mūsų jaunąją kartą. Bendruomeninis rū-

pestis mūsų prieaugliu, skatinant į tautinį darbą, skleidžiasi maloniais rezultatais: jauniausioji karta yra bendruomeniška, suprantanti mūsų išeivijos uždavinius, kuriuos nurodė Lietuvių Charta. Ji, čia gimusi, natūraliai nusisuko nuo lietuviškų politinių partijų bei susigrupavimų. Jie tesupranta demokratus ir respublikonus, bet lieka ištikimi lietuvybei, į kurią yra įaugusios jų šaknys. Jie jaučiasi etnine grupe, įpareigojančia ne tik išlikti gyvais lietuvybei, bet ir padėti Lietuvai jos laisvės siekiuose. Šiuo metu yra vienuolika veikiančių Jaunimo sąjungos skyrių. Pastangos daromos suorganizuoti dar tris: Floridoje, Baltimorėje ir Pennsylvanijos lietuvių angliakasių rajone.

Jaunimo sąjungos valdybų pirmininkai yra ir atitinkamų vietovių LB padalinių valdybų nariai — vicepirmininkai. Tai užtikrina ryšį su LB. Žvelgiant į Jaunimo sąjungos veiklą, besigrožint jų įnašu į LB politinės veiklos pastangas, jų demonstratyviniais ėjimais Lietuvai reikšmingų dienų paminėjimuose, vertinant jų brandumą, norėtųsi matyti, kad Jaunimo sąjungos narystės riba būtų atkelta nuo 18 metų iki 16, nes šiais laikais šešiolikmetis jaunuolis yra pakankamai brandus dalyvauti Jaunimo sąjungos veikloje.

Įsidėmėtina, kad ir LBT jaunesnio amžiaus žmonių skaičius didėja, o vyresnio mažėja. Beje, tiek Jaunimo sąjungai, tiek ir pačiai LB prieauglis ateina iš pagrindinių jaunimo organizacijų: ateitininkų, skautų, studentijos ir sporto sąjungos (ŠALSFLS). Tačiau džiaugdamiesi lietuvišku prieaugliu, apgailestaudami linguojame galvas, kad jauniausioji karta labai santūri piniginei aukai bendriesiems lietuviškiems reikalams. Net jų pačių reikalams LB turi telkti lėšas, o vis tik jaunimo sąjungos narių apie 70% yra savarankiški ir sočiai valgantieji profesionalų duoną. Rūpestį kelia ir faktas, kad lietuviško darbo laukuose to jaunimo yra permažai: daug gražaus mūsų pasėlio išdegina svetimojo dangaus saulė. Po poros dešimtmečių LB veidas tikrai bus labai pakitęs.

LB pagrindiniams uždaviniams planuoti ir vykdyti veikia JAV LB institucija: Švietimo taryba, Kultūros taryba, Visuomeninių reikalų taryba ir nuo š.m. spalio mėn. 26 d., LBT nutarus, pradėjo darbą Socialinių reikalų taryba. Šios tarybos pirmininku išrinktas dr. A. Butkus, kuris jau suskubo spaudoje paskelbti LB socialinės veiklos metmenis, nagrinėjančius mūsų išeivijos vyriausios kartos ir fiziškai paliegusių problemą.

Švietimo taryba

Švietimo taryba (ŠT) rūpinasi lituanistinio švietimo reikalais. Galime drąsiai teigti, kad Lietuvai esant pavergtai, kova už tau-

tos laisvę yra svarbiausias LB siekis, tačiau šis darbas sustotų, jeigu nebeturėtumėm naujai priaugančios, tautiškai sąmoningos kartos. Lituanistinis švietimas šalia šeimos ir yra ne tik didžioji užtvanka prieš nutautinimo verpetus, bet ir pati didžioji garantija, kad lietuvis amžinai gyventų, kaip sako Lietuvių Charta, bet tuo pačiu, Lietuvos okupacijai užsitęsus, ilgiau pratęstų ir kovą už jos laisvę.

Lituanistiniam švietimui LB skyrė visada didžiulį dėmesį. Švietimo tarybos pastangų dėka turime sistematingą mokymo programą, gerai paruoštus vadovėlius ir nepritrūkstame mokytojų. Tačiau laiko vėjai stipriai paveikė ir lituanistinį švietimą. Iliustracijai duodama statistinė paskutinio dešimtmečio lentelė:

1970 m. veikė 42 mokyklos su 3,025 mokiniais;

1975 m. veikė 35 mokyklos su 2,236 mokiniais;

1979 m. veikė 29 mokyklos su 1,985 mokiniais.

Pagrindinis rūpestis — drastiškas mokinių skaičiaus mažėjimas. ŠT paskutiniais metais teigia, kad mokinių skaičius galėtų būti drigubai didesnis, nes apie tiek yra lituanistinių mokyklų nelankančių. Kaip pakelti mokinių skaičių? Nebeužtenka tik spaudoje parašyti keletą straipsnių LB mėnesio proga ir net kelių aplinkraščių LB apylinkėms. Reikia efektingesnių formų. Ir ŠT turėtų vaizdžiai pristatyti savo veiklą visuomenei, skatindama lankyti lituanistinę mokyklą ir prašydama LB mėnesio proga aukų. Daugiau pastangų reikia įtikinti visuomenę, kad lituanistinės mokyklos yra ne vien tėvų, bet visos mūsų išeivijos reikalas. Tiesa, nors gan gausiai švietimą bei kultūrines pastangas laisto Lietuvių Fondas, tačiau tos paramos toli gražu dar neužtenka lituanistinio švietimo tinkamam lygiui išlaikyti.

Rūpestį kelia ir mokytojų kokybės klausimas. Nepriklausomos Lietuvos paruoštųjų mokytojų lituanistinėse mokyklose dirbančiųjų skaičiui drastiškai mažėjant, mokyklose pradeda dirbti jaunosios kartos žmonės su gan menku lituanistiniu pasiruošimu. Nors kasmetinės mokytojams pasitobulinti studijų savaitės šiek tiek padeda šią problemą švelninti, tačiau iš ŠT lauktina šia prasme pastangų suorganizuojant galbūt už akių dėstymą kurso lituanistinei mokyklai mokytojams ruošti ar ką nors kitą.

Kultūros taryba

Kultūros taryba (KT) vykdo Lietuvių Chartos įpareigojimą: "Tautinė kultūra yra kelias į tarptautinį pripažinimą" . . . ir "kiekvieno lietuvio priedermė sudaryti sąlygas tautinei kultūrai". Deja, kai visiems LB darbams sunkoka surasti tinkamų žmonių, tai

KT veiklai organizuoti beveik visose LB vadovybių kadencijose, bekomplikuojant KV sudėtį, daug būdavo sugaištama, beieškant KT pirmininko. Vienus gal baidė atsakomybė už lietuviškos kultūros rytojų, kitus gal gąsdino darbo didumas. Su kokiu rimtumu šis darbas turėtų plėtotis, yra parodęs buv. KT pirmininkas A. Kairys, rūpestingai paruošęs grandiozinį LB kultūrinės veiklos projektą, nurodantį kelius ir būdus išeivijos lietuvio kultūrinei darbuotei. Jo paruoštas 3 dalių KT atliktinų darbų projektas, susidedantis iš 149 mašinėle rašytų puslapių, susilaukė plačios ir teigiamos reakcijos iš kultūrininkų, tačiau tik dalis to projekto pabandyta įgyvendinti. Neturime nei sistematingo spaudos platinimo, nei spaudos klėčių. Dramos studija pradėjo veikti, bet sustojo. Nesuorganizuotas dramos teatras ir t.t. Gerai, kad vyksta Teatro festivaliai. Gražu, kad Amerikos 200 metų nepriklausomybės proga pasirodė 3 lietuvių kompozitorių (J. Kačinsko, J. Gaidelio ir V. Marijošiaus) parašytos operos. Išleista Pr. Naujokaičio 3 tomų liet. literatūros istorija, Dainos chorams, tebevyksta dramos konkursas, St. Goštautas ruošia lietuvių literatūros antologiją ispanų -portugalų kalbomis, T. Venclova pakviestas paruošti veikalą angliškai apie K. Donelaitį. Tai vis mūsų kultūrinės apraiškos, einančios į platų pasaulį su priminimu, kad kultūringa tauta yra verta laisvės.

Dabartinė KV savo veiklos plane pasisakė už realistinius darbus lietuvių kultūrinės veiklos lauke. Užakcentavusi kūrybinę paskatą "savajai rinkai", susitarus su Rašytojų draugija, įsteigė kasmetinę dailiosios literatūros premiją. Žadama mikrofilmuoti parijodinę spaudą ir t.t. Klausimas kyla, ar nebus užmiršta PLB seime dr. R. Šilbajorio keltoji mintis steigti Lituanistikos katedrą. Ją įgyvendinti JAV LB pajėgtų.

Kasdienybės pilkumoje KT tenka nugalėti daug kliūčių, kurias vaizdžiai yra nusakęs rašytojas L. Dovydėnas, rašydamas J. Petrėno nekrologą: "Nukeliavęs pelenais, Juozai, pasakyk Biliūnui, Vienuoliui, Vaižgantui ir kitiems, kad čia popieriai ne iš gerųjų . . . Kad užsikūlė talentai viskuo, tik priešokiais kūrybai. Ir neužmiršk pasakyti, kad ne duona, pastogė graužia raštą, muziką, dainą, bet . . . kaip čia tau pasakyti, juk ir pats žinai, — dvasinė mizerija, dolerio žvejyba, troškulys: kaip patogiau sulaukti mirties — pavertė mus vergais. Patylomis pasakyk: estai, latviai dar tūkstančiais skaito knygų tiražą. Pasakyk, kad mes užkankam kelių šimtų kopijų. Matai, skaityti knygą čia nemada. Matai, tėvai vaikams nenori palikti "baderio". Kur jie dės lietuvišką knygą? Knygos sunkiai dega . . ." (Dirva, 1980.4.3).

Ir KT, kaip ir ŠT, tikroji palaima yra milijoninis Lietuvių Fondas, kuris jau pajėgia skirti po 30% kiekvienai. Iki šių metų iš LF lietuviškiems reikalams išdalinta 700,000 dol. LF yra pats didysis mūsų tautinės gyvybės laistytojas. Į jį 2 milijonus dol. sudėjo 4,828 LF nariai. Deja, tai sudaro tik apie 20% mūsų naujųjų pokario ateivių.

Visuomeninių reikalų taryba

Visuomeninių Reikalų taryba (VRT) yra LB politinės veiklos vykdytoja. Formalus JAV LB į politinę veiklą įsijungimas įvyko 1971 m. sausio mėn. 16-17 d.d., LBT sesijai nutarus aktyviai dalyvauti Lietuvos laisvės pastangose. Ta prasme LB vadovybė jau yra dariusi kai ką ir anksčiau. Pvz., 1962 m. LBT sesijoje buvo priimta rezoliucija, kur buvo pasakyta: "kiekvienam lietuviui būtina pareiga aktyviai jungtis į laisvės kovą". Ten pat buvo išreikštas ir pavedimas LB vadovybei rūpintis, kad laisvės kovos darbas būtų veiksmingas. LB politinės veiklos dešimtmečio išvakarėse galima pasidžiaugti įtemptos ir patvarios VRT veiklos rezultatais. Prisimintina, kad šią veiklą pradėjo žmonės be politinės patirties, bet su idealistiniu nusiteikimu siekti profesinio lygio. Jie savo veiklai pasirinko gyvenamo krašto vyriausybei lojalios ofenzyvos taktiką, t.y. esant lojaliais piliečiais, galima ir reikia rodyti legalią opoziciją užsienių reikalų politikai, jei joje suignoruojamas Lietuvos laisvės principas. Ši taktika ir lydėjo VRT veiklą, kurios vadovas buvo ryžtas, entuziazmas ir bendruomeniškas idealizmas. Iš dalies gal šios sėkmės laidas glūdi LB demokratiniuose pagrinduose, kurie juk labai artimi JAV demokratinei santvarkai.

Iš daugybės VRT veiklos darbų ryškiausiai išsikiša:

1. Išsiaiškinimas Valstybės departamente dėl Amerikos principinio nusistatymo Pabaltijo valstybių atžvilgiu. Tai įvyko pirmajame VRT ruoštame simpoziume, kuriame dalyvavo D. Martin, State Dept. Deputy Director for East European Affairs. Jis savo pranešime išryškino Amerikos pragmatinę politiką ir liūdnai nušvietė Pabaltijo padėtį. Iš to VRT pamatė, kas ir kaip darytina.

2. Iškovojimas labai reikšmingo Amerikos pareiškimo, kad 1941 metų sukiliminė Lietuvos laikinoji vyriausybė nebuvo pronaciška; tai daugeliu atžvilgių prašviesino ir Lietuvos bylą.

3. Iškovojimas Lietuvos valstybingumo išlaikymui lėšų ir suteikimas teisės skirti mūsų diplomatams Amerikoje įpėdinius. Šiai LB pastangai mūsų diplomatija nerodė entuziastingo pritarimo. Kad šiais LB laimėjimais būtų pasinaudota, tebėra reikalinga mūsų visuomenės akcija, nukreipta į mūsų pasiuntinybę.

VRT veiklą finansuoja aukos, ateinančios iš visuomenės laisvo

LIETUVOS LAISVINIMAS — NE LAISVALAIKIO UŽSIĖMIMAS

Pašnekesys su kunigu Kazimieru Pugevičium, Lietuvių Katalikų Religinės Šalpos ir Lietuvių Informacijos Centro vedėju

Redakcijos pastaba. — Kun. Kazimieras Pugevičius gimė, augo ir aukštąjį mokslą baigė Jungtinėse Amerikos valstybėse. Jo abu tėvai buvo atvykę iš Lietuvos. Kunigu įšventintas 1953 metais. Studijas gilino Katalikų Universitete (Washington, D.C., JAV), įsigydamas teologijos magistro laipsnį. Vikaravo šv. Alfonso lietuvių katalikų parapijoje (Baltimorėje). Vadovavo Baltimorės arkivyskupijos informacinei tarnybai (1965-1973). Rašė ir rašo straipsnius lietuvių ir amerikiečių katalikiškai spaudai. Kun. Pugevičius dalyvauja ateitininkų ir Lietuvos Vyčių organizacijose, užimdamas vadovaujančius postus. Jis aktyviai veikė pravedant **H. Con. Res. 416** rezoliuciją JAV Kongrese. Dalyvavo liepos 18-tos demonstracijose prie rusų ambasados, buvo areštuotas ir nubaustas.

— *Kunige, esate gimęs, augęs ir mokslą baigęs JAV-se. Kaip pavyko neatitrūkti nuo lietuvių ir įsijungti į labai plačią lietuvišką veiklą?*

— Daug kas mane patraukė ir palaiko prie lietuviškos veiklos — tėvai, lietuviška parapijinė mokykla, pavyzdingi lietu-

---

apsisprendimo principo Vasario 16 minėjimų proga. Jos rodo ir visuomenės pritarimą LB politinei veiklai. Jos kalba iškilmingai ir padrąsinančiai: 1972 m., tik pradėjus LB politinę veiklą, suaukota 5,752 dol., o 1980 m. jau 51,500 dol.

VRT dirbančiųjų tarpe vyrauja nuomonė, jeigu nebūtų tarpveiksminės įtampos, būtų galima padaryti daug daugiau. Partinė spauda, dažnai ignoruodama LB politinę darbuotę, kenkia VRT sėkmingai veiklai. Tarpveiksninė įtampa trukdo ir bendrojo informacinio biuro įgyvendinimą. Šia prasme LB pastangos vis pasilieka bevaisės.

Tačiau nežiūrint į tai, VRT atlikti darbai ir pasiekti laimėjimai išeivijos lietuvį guodžia viltimi, kad LB nepritrūko jėgų ir idealizmu alsuojančių darbininkų ne tiktai Lietuvos laisvinimo veiklai, bet ir visiems kitiems bendruomeninių darbų barams.

Kun. Kazimieras Pugevičius (viduryje) su tuo metu JAV Senato mažumos vadu senatoriumi Thomas H. Kuchel (kairėje) ir Rezoliucijoms Remti komiteto pirmininku Leonardu Valiuku 1966 Senato rūmuose.

viai — na, ir kitatauciai, kaip prel. Geno Baroni ir filosofas Michael Novak, kurie šiandien Amerikoje skatina naują susidomėjimą savo tautybe ("the new ethnicity"). Man teko augti Baltimorės, Md., JAV, mieste. Tėvai aktyviai dalyvavo lietuvių parapijos veikloje; namuose visada kalbėjom lietuviškai. Tėtis daug pasakodavo iš caristinės Lietuvos gyvenimo, mokykloje seselės kazimierietės papildė žinias ir toliau ugdė lietuviškumą. Pagaliau, man teko laimė Katalikų Universitete (Washington, D.C.), Baltimorėje ir kitur susitikti pavyzdingų kunigų iš Lietuvos: kunigus Petrėną, Butkų, Znotiną, Dambrauską, Patlabą, Dabušį ir kitus. Jauni ateitininkai (Irena Losaitytė, Vytautas Eringis, broliai Dėdinai ir kiti) sužavėjo mane. Pajutau reikalą pasitobulinti lietuvių kalboje, pilniau pasiinformuoti lietuvių gyvenimu.

Turėjęs laimę gimti, augti ir mokslus baigti Amerikoje bei užmegzti pažintis su įvairių tautybių veikėjais, ypatingai dvasiškiais, jaučiau dar klieriku būdamas, kad mano dalis yra su lietuviais. Jau 30 metų, kaip jaučiu asmenišką pareigą statyti tiltus tarp senosios ir naujosios išeivijos ir jų vaikų.

— Vienas iš pagrindinių darbų, kuriuos atliekate, yra rėmimas Lietuvos Katalikų Bažnyčios. Kaip laisvojo pasaulio lietuviai galėtų pilniau ir apčiuopiamiau padėti pavergtos Lietuvos Katalikų Bažnyčiai?

— Padėti galime visa eile būdų. Paminėsiu tik vieną kitą. Daug galima padėti savo organizuota malda — lietuvių tarpe

ir kartu su kitataučiais. Tam tikslui yra paruoštas "maldos kalendorius", kurį galima įsigyti nemokamai, rašant: Lietuvių Katalikų Religinė Šalpa, 351 Highland Blvd., Brooklyn, New York 11207, USA (telefonas: 212 647-2434). Kunigų Vienybė leidžia nuo 1974 metų *Lietuvių Katalikų Bažnyčios Kronikos* vertimą anglų kalboje (sąsiuviniais). Kiekvienas gali tai įsigyti ir įteikti įtakingesniems kitataučiams ir amerikiečių spaudos darbuotojams. Be to, *Amerikos Lietuvių Katalikų Tarnyba* (351 Highland Blvd., Brooklyn, N.Y. 11207, USA) platina anglų dvasiškio Michael Bourdeaux knygą — *Lithuania, Land of Crosses* (knyga paremta Lietuvių Katalikų Bažnyčios Kronika) ir dr. Vytauto Vardžio knygą — *The Catholic Church, Dissent and Nationality in Soviet Lithuania.* Abiejų knygų išleidimą finansavo iki tam tikro laipsnio Lietuvių Katalikų Religinė Šalpa. L.K.R. Šalpa mielai sutinka organizacijoms pasiųsti nemokamai persekiojamos pavergtos Lietuvos Bažnyčios parodos eksponatus. Ta paroda sulaukė didelio dėmesio 41-jame Tarptautiniame Eucharistiniame Kongrese. Tai reiktų kaip galima plačiau pristatyti kitataučiams. Visas tas darbas pareikalauja nemaža pinigo. Tik vieno *Lietuvos Katalikų Bažnyčios Kronikos* sąsiuvinio išleidimas ir išsiuntinėjimas (3,500 egz.) kainuoja 2,500 dolerių. Geros valios lietuviai kviečiami tą darbą paremti apčiuopiamesnėmis piniginėmis aukomis.

— *Kiek ir kokio atgarsio sulaukiate iš kitataučių, spaudos, radijo ir televizijos į siuntinėjimą Lietuvos Katalikų Bažnyčios Kroniką (Chronicle of the Catholic Church in Lithuania)?*

— Niekad iki šiol nebuvo taip plačiai linksniuojamas Lietuvos ir Lietuvos Bažnyčios vardas kitataučių susirinkimuose ir spaudoje. Tai, be abejo, padeda minėtas leidinys. Būtų galima išvardinti šimtus pavyzdžių. Paminėsiu tik vieną. Prieš maždaug vienerius metus mums paskambino *"National Catholic Register"* redaktorius (senior editor) Francis X. Maier, sakydamas, kad jam tekę perskaityti *Lietuvos Katalikų Bažnyčios Kronikos* vieną sąsiuvinį. Prašė daugiau informacijos apie pavergtą Lietuvą. Tas amerikietis savo redaguojamame savaitraštyje, kuris pasiekia visus JAV ir Kanados kampus ir turi didelį tiražą, jau eilę kartų davė nepaprastai daug vietos pavergtos Lietuvos bylos ir Lietuvos Katalikų Bažnyčios reikalui. Neseniai jis parašė puikų straipsnį pavergtos Lietuvos ir lietuvių katalikų klausimu įtakingame *"American Spectator"* žurnale. Jis sudominęs vieną filmų režisorių Nijolės Sadūnaitės istorija.

— *Kokia turėtų būti pagrindinė laisvojo pasaulio lietuvių mi-*

sija pavergtos Lietuvos klausimu?

— Visa galima talka ir parama pavergtai Lietuvai nusikratyti komunistinės vergijos buvo ir yra visų laisvųjų lietuvių pagrindinė misija. Nepaprastai skubus reikalas šiandien yra kovoti prieš rusifikaciją pavergtoje Lietuvoje. Nutautėjimas išeivijoje vyksta didele sparta. Reikia panaudoti visas galimas priemones nutautėjimui sustabdyti. Norint pilniau padėti pavergtai Lietuvai atgauti laisvę ir nepriklausomybę, reikia geriau mums pasiinformuoti apie dabartinę padėtį pavergtame krašte, reikia užmegzti tampresnius ryšius su rezistentais Lietuvoje. Privalome prasmingai dalyvauti ir gyvenamojo krašto intelektualiniame ir politiniame gyvenime. Norint sulaukti geresnių rezultatų visame darbe, turime ieškoti bendro fronto su kitataučiais ir kitatikiais, na, ir, žinoma, mūsų veiksnių tarpe.

— Jaunimas buvo suorganizavęs prie Sovietų pasiuntinybės Washingtone demonstraciją, kurioje ir Jūs dalyvavote. Ar panaši veikla plėstina?

— Manau, kad demonstracijos atitinkamose vietose ir atitinkamom progom plėstinos. Jas gali organizuoti tie, kurie tik sugeba ir drįsta. Panašias demonstracijas turėtumėm finansuoti visi.

— Metai iš metų kalbama ir rašoma apie būtinybę suorganizuoti Lietuvių informacijos centrą. Tas reikalas vis dar pilniau nepajuda iš vietos. Kas to darbo ir iniciatyvos turėtų imtis?

— Nuo 1980 metų pradžios veikia *Lietuvių Informacijos Centras* (351 Highland Blvd., Brooklyn, N.Y. 11207, USA), kurį remia Pasaulio Lietuvių Bendruomenė, Kanados LB, Pasaulio Lietuvių Jaunimo Sąjunga, Lietuvių Fronto Bičiuliai, Kunigų Vienybė ir Religinė Šalpa. Ši institucija bendradarbiauja su ALT-ba ir su ELTA. Skubiai ir dažnai aprūpiname laisvojo pasaulio lietuvių ir kitataučių spaudą ir radiją visomis galimomis žiniomis ir nuotraukomis iš pavergtos Lietuvos. Lietuvių Informacijos Centras laukia iš visų kiek galima apčiuopiamesnės paramos pinigais ir bendradarbiavimo.

— Kun. dr. J. Šarauskas, kalbėdamas politinių studijų savaitgalyje 1980 metų pradžioje Los Angeles mieste, pareiškė, kad "didžiausia lietuvių politinės energijos dalis sunaudojama lietuvių visuomenės vidaus gyvenime". Kokia Jūsų nuomonė tuo klausimu?

— Pilnai sutinku su kun. dr. J. Šarausko teigimu. Apgailėtina ir šventvagiška lietuviams išlieti didžiausią savo energijos dalį ginčams ne kaip pavergtai Lietuvai padėti, bet kam turėtų tekti "darbų" garbė. Kun. dr. J. Šarausko tas atviras žodis tikrai sveikintinas. Tikrai daug laimė-

tumėm, jei prisiverstumėm jo sugestijas įgyvendinti. Taip pat pilnai sutinku su kun. dr. J. Šarausko teigimu, kad "mūsų politinė akcija daugiausia ribojasi gražbylyste". Mažiau kalbų — daugiau darbų!

— *Kun. dr. J. Šarauskas kvietė (minėtoje kalboje) suorganizuoti naują veiksnį — politinę komisiją. Anot jo, Lietuvos laisvinimo darbą pavesti kitataučiams profesionalams. Kokia Jūsų nuomonė tais klausimais?*

— *Politinės komisijos* sudarymo mintis intriguoja. Tas kun. dr. J. Šarausko siūlymas turėtų sulaukti lietuvių tarpe rimto susidomėjimo ir platesnių komentarų. Jis siūlo pasimokyti iš kitataučių. To tikrai neturėtumėm vengti. Aš suprantu kun. dr. J. Šarauską sekančiai: tie kitataučiai profesionalai būtų atsakingi lietuviams, kurie sudarytų pagrindinę politinę komisiją. Galutinė atsakomybė būtų lietuvių.

— *Masės lietuvių, gimusių ir augusių JAV-se, yra pasitraukusios iš bet kokio lietuviško darbo. Ar yra kokių būdų bei priemonių bent dalį tų lietuvių sugrąžinti prie lietuviško darbo ir Lietuvos laisvinimo žygio?*

— Ši problema labai komplikuota ir nėra jai lengvo atsakymo. Kalbant apie antros ir trečios kartos Amerikos lietuvius, sakyčiau, kad mums verktinai reikia rimto savaitraščio anglų kalboje. Tokiam savaitraščiui būtų nemaža rinka. Mano įsitikinimu, kompetentingas redaktorius ir energingas administratorius pajėgtų tokį savaitraštį per porą metų pastatyti ant kojų ir piniginiai suvesti galus. JAV LB vadovybė turėtų čia imtis iniciatyvos. Neturime ir neturėtumėm atstumti tų, kurie jau nebekalba ir nebeskaito lietuviškai. Minėtas savaitraštis atneštų milžiniškos naudos visam lietuviškam reikalui.

— *Nemaža dalis senimo ir jaunimo lankosi pavergtoje Lietuvoje. Kokia Jūsų nuomonė tuo klausimu?*

— Iš kelionių į Lietuvą susilaukiame įvairių rezultatų. Subrendęs ir pasiruošęs kelionei idealistas, nuvykęs pavergton Lietuvon, padrąsina ten neparsidavusį lietuvį, o komunistui sukelia abejonių komunistine sistema. Naivus, nesubrendęs, bailus ir blogos valios lietuvis, pasiekęs pavergtą Lietuvą, duoda tik žalos. Iš kelionių į Lietuvą laimi ir Lietuva ir mes, o taip pat ir komunistai. Jei nebūtų tų kelionių, aišku, Lietuvos priešas mažiau laimėtų, bet ir Lietuva ir mes mažiau laimėtumėm.

— *Spausdiname daug laikraščių, žurnalų bei knygų, gi informacija apie Lietuvą kitomis kalbomis gėdingai skurdi. Kas tuo reikalu turėtų rūpintis? Kaip visą tą reikalą pasukti teigiama linkme?*

(Nukelta į 43 psl.)

KAD BŪTUM NAŠLĖ

(Ištrauka iš Aloyzo Barono priešmirtinio romano "Laivai ir uostai")

Sunku miegoti tau dovanotoj šaly, bute ir lovoj. Liusė mąsto apie vyrą, kuris nežinia kur miega ir apie tai, kad jau penkeri metai, kaip jį paskutinį kartą matė. Jam dar Vilniuje buvo pasiūlyta pasirinkti kalėjimą ar priešlėktuvinius dalinius ir jis lyg ironijai pasirinko vienetą, skirtą lėktuvų numišinėjimui. Ji puikiai atmena, kaip jis atsisveikindamas pakilnojo Rimą ir paglostė Jolantos galvelę.

Po to gavo tik vieną laišką su lauko pašto numeriu, kuriame nieko nerašė apie pavojus arba vietą, kur jie stovėjo. Bet dabar visa jau nebebuvo svarbu. Ji nuvažiavo į jo tėvų dvarą, jo tėvas, sirgęs širdimi, mirė frontui beeinant ir ji su uošviene ir bernu išvyko arkliais, o vėliau bernas kažkur dingo, jie arklius atidavė Rytprūsiuose ūkininkui ir už tai kurį laiką pas jį gyveno, kol vėl reikėjo bėgti nuo rusų. Tada ji pateko į aviacijos vyrų virtuvę. Jauni rumunai, čekai, austrai ir vokiečiai gerdavo kavą ir juokdavos. Kartais jie skrisdavo ir kiti nebeateidavo pietų. Lėktuvai tetarnaudavo savaitę, o lakūnai mėnesį. Ji atmena daug jaunų, puikių vyrukų, kurie atrodė, kaip vaikai ir jie skrido ir mirė tariamai drąsiai, su išplėstomis akimis, kuriose atsispindėjo viso jų trumpo gyvenimo džiaugsmas. Vienas jų šypsodavos, palikdavo šokolado vaikams, ir kai jis nebegrįžo, Liusė jautė išskirtinį skausmą. Ji nenorėjo prileisti, kad šis išskirtinis gailesys buvo neištikimybė vyrui, bet buvo kažkas panašu į jausmą, kada ji savo vyro, dar draugavimo metais, laukdavo ir nesulaukdavo atvykstant. Į jos gimnazijos miestą jis iš dvaro atvykdavo retai. Visoms patiko dvarininko sūnus lakūnas, kurio broliai buvo aktorius ir gydytojas. Ji, mažažemio dukra bijojo ir pagalvoti apie tokią laimę, bet jis iš kitų tarpo išskyrė jos tylumą ir nepaprastai šviesius plaukus. Bet vargu ar ji būtų tekėjusi, jei ne algebros pataisa šeštoj klasėj. Ištekėjo dar beveik vaikas, draugės sprogo iš pavydo, jos tėvai nustebę ir laimingi žiūrėjo į jaunojo išdidžius tėvus ir gimines. Bet jos tėvas tada ramiai pasakė:

— Jie turtingi, mes ne, bet jūs abu lygūs. Nesileisk skriaudžiama, atmink, kad turi tėvus.

Ji tylėjo, žinodama, kad tėvas kalba apie Bernardo motiną, garsią neatlaidumu samdiniams ar santykiuose su kaimynais. Ji buvo šykšti ir kentėjo tariamai praradusi sūnų, lyg tie neturtingi būtų atėmę iš jos dvarą ir da-

bar, toje vestuvių puotoje tuo džiaugtųsi. Bet Liusė turėjo gyventi su šia moterimi net ir tada, kai nebebuvo sūnaus, o tik vaikai. Liusė negalėjo atsikratyti senės, norinčios būti kartu su vaikaičiais. Kiti du sūnūs nereikalingi mamos, kaip šie anūkai močiutės. Dabar gal tai buvo tiesa, nes marti turės pelnyti duoną visiems ir senė privalės saugoti vaikus.

Liusė jaučia, kaip nemiega anyta, kaip ji tyli, bet jos nemiga beveik užčiuopiamai jaučiama.

Už lango šlama ir šlama. Atrodo lyg ten būtų miškai ir vandenys. Toks neperstojamas mašinų tekėjimas.

Vokietijoj ji šoko tautinius šokius. Į kitas stovyklas jie buvo nuvažiavę sunkvežimiu. Ji buvo jauna našlė ir ne vienas pagalvodavo, kad ji mergina. Bet kiekvienam ji pasisakydavo, kad ji gyvanašlė, nes ji tikėjo, kad kada nors susitiks savo vyrą ir jausdavo, kad tuo pasakymu, ji pakartotinai išreikšdavo Bernardui savo meilę. Bet vienam technikos studentui ne iš karto norėjo prisipažinti esanti dviejų vaikų motina. Ji galvojo tai padarysianti vėliau, tačiau studentas Algimantas Martinis jai tarė:

— Tu puiki, Liuse. Galima mylėti tave ir tavo vaikus. Kai aš juos pamatau, man širdis kaista.

— Kai išgirstumei namie juos besipešant, praeitų džiaugsmas, — nusijuokė. Jai Algimantas atrodė naivus bernelis, gal penkiolika metų už ją jaunesnis.

— Ne visada mušasi, ne visada miega, — pasakė jis, — o jei nemiegotų aš padainuočiau lopšinę.

Liusė atsiminė, kad jis dainavo puikiai. Nestiprus tenoras, neišlavintas, bet malonus. Martinis buvo aukštas ir dailiai sudėtas, Liusei miela buvo su juo pabendrauti ir rodos stovykloj retai jį tesutikdavo, bet Julijana kartą pasakė:

— Gėdą turėtumei, ką Bernardui žmonės pasakys, su tokiais piemenimis prasidedi.

— O kas, o kas? Pirma aš neprasidedu, o kai neprasidedu, tai nesvarbu bernas, direktorius ar šoferis, — atkirto tada Liusė, — svarbu elgtis taip, kad nebūtų jokios priežasties prisikabinti, nors pagaliau tai mano, o ne žmonių reikalas, kaip aš elgiuosi.

— Žinoma, kiekviena mėgsta dantis rodyti, ypač tos, kurioms trūksta inteligencijos, — senė negalėjo užmiršti, kad marti nesugebėjo baigti šešių klasių. Liusė žinojo, kad prieštaravimais nedaug galima pasiekti, bet tylėjimas reiškia pritarimą, todėl atsakė:

— Bernardas sakė, kad gražiai moteriai mokslo daug nereikia, bet dabar aš nusprendžiau studijuoti.

Senė išsigando. Jai pasirodė, kad kiekvienas Liusės savarankiškas žingsnis buvo bėgimas iš jos globos ir kartu tolėjimas

nuo jos sūnaus, nežinia kur esančio, jei jis iš viso dar tebebuvo gyvas. Į tą marčios pasigyrimą senė nieko neatsakė. Daug tokių žodinių susirėmimų pasibaigdavo tyla ir tokios tylios įtempimo valandos viešpataudavo pusdienį ar dieną, kol jos vėl būdavo sulaužomos dažniausia vaikų triukšmo ar vaikiškos meilės ir džiaugsmo.

Bet vieną kartą Martinis Liusei gatvėje pasakė:

— Žinai, gera, kad nuo žmogaus noro niekas nepriklauso.

— O aš manau, kad bloga, — atsakė ji.

Tada buvo šaltas pavasario vakaras. Šiurpi ir gelianti drėgmė veržėsi ligi kaulų, tokį vakarą poezija apie židinį galėjo kelti neabejotino pasigėrėjimo.

— Būtų gera, kad dabar būtų šilčiau, — nusišypsojo ji.

— O, tiek nedaug tenori? — nustebo Algimantas, — man tiek maža neužtenka.

Liusė išsigando, kad jis pasakys naivų, jaunuolišką sakinį, bet Algimantas tarė, lyg išdainavo, žema gaida:

— Norėčiau, kad būtum tikra našlė, bet kadangi nuo mūsų tai nepriklauso, tai tegu būna, kaip gali būti.

— Aš norėčiau, kad vaikai nebūtų našlaičiai, — atsakė Liusė beveik linksmai.

— Vyrų daug gali turėti, o vaikai tėvą tik vieną, — pasakė Algimantas ir lydėjo ją ligi kambario kareivinėse. Tikriausia Liusė jo nemylėjo, bet kai jis užsirašė į Kanadą malkakirčiu, o vėliau aukso kasėju, ji pasakė:

— Kur tu į Kanadą? Mėgstu auksą, bet nenorėčiau, kad dėl jo kankintųsi geri žmonės. Važiuosime į Ameriką.

Vėliau ji sužinojo, kad jis tikrai buvo užsirašęs, bet išsibraukė. Paskui iškeliavo į kitą miestą studijuoti. Išvažiuodama jau uoste gavo trumpą laišką, kuriame rašė, kad tikisi pasimatyti Amerikoj.

Šį bemiegį vakarą, ji prisiminė visas detales, vyrą, vaikus, senės kietą veidą ir daugelį dienų, kurias išgyveno viena ar su vyru.

Rodos kažkur skamba varpas, tačiau ne, talanduoja skambalu ugniagesiai. Liusė pasikelia ir pasiima mažytį, dar vyro dovanotą laikrodėlį. Bando įžiūrėti kiek laiko. Atrodo dvi. Sunku miegoti. Rūpestis ir atsiminimai plėšia blakstienas.

Gal aš niekad neberašysiu straipsnių. Aš daug kartų rašiau apie karą ir apie politikų susitikimus. Ne visi mano spėliojimai išsipildė, bet vienas išsipildys tikrai: visi tironai galvas praranda.

Aloyzas Baronas

IDĖJOS ir

NAUJŲJŲ METŲ LINKĖJIMAI IŠ TĖVYNĖS
SKIRTI LAISVOJO PASAULIO LIETUVIAMS

Pirmoje laiško pusėje rašoma:

Švenčių proga siunčiu baltą plotkelę ir pasveikinimą, kurį norėjau paskaityti. Ant stalo stovėjo tortas, su Gedimino pilimi, kurios kuore plėvesavo geltonažalia-raudona **mūsų** *vėliava.*

Šiandien mūsų didelės giminės būrelis susirinkome kartu pasidžiaugti brangiais svečiais, iš toli atvykusiais į Tėvų Žemę Lietuvą, į Gedimino miestą — Vilnių.

Tegul mūsų istorinių didvyrių pėdsakai įkvepia ryžtingai siekti vis didesnių dalykų savo gyvenime!

Tegu puikūs Vilniaus architektūriniai paminklai paskatina ugdyti savo sielos grožį, pilnai subrandinti savo asmenybę, nes mūsų mažutei Lietuvai visada reikia dvasios milžinų.

Antrąją laiško pusę skaitykime originale:

Jeigu mes turime ką parodyti varomis per ištisus metus vakeliaujantiems iš viso pasaulio turistams, tai pirmiausia privalome pagarbiai nulenkti galvas mūsų senolių darbštumui, kruopštumui ir ištvermei. Jie be [illegible] laikinės technikos galėjo pastatyti tokius didelius, tokius gražius ir didingus pastatus.

Šarvingų kūnų kaulais patręšta mūsų žemė turi auginti vis geresnes kartas. Tai

DARBAI

įpareigoja mus visus. Ir Jūs esate mūsų, nors gyvenate labai toli, ir Jūs atstovaujate mums visus, andrų išblaškytus už Teisybės ribų. Šimtamečių nedžių šlamesy išamžių glūdumos ataidi mums visiems linkėjimai būti savo laiko žmonėmis pačia geriausia prasme, kad tikrai prasmingai bėgtų gyvenimo dienos ir ant Vilniaus pilies bokšto plėvesuotų mūsų vėliava.

Kaip didžios meilės ir nepertraukiamo ryšio simbolį Jums dovanojame lietuviškais raštais išmargintas juostas ir linkime daug daug džiaugsmo Teisybėje ir bendrai gyvenime!!!

Laimingų Naujųjų Metų Jadwiga

Mes, Lietuvos katalikai, prašome savo brolius išeivijoje ir visus bičiulius pasaulyje informuoti plačiąją visuomenę ir tautų vyriausybes apie žmogaus teisių pažeidimus Lietuvoje. Jūsų, broliai ir Lietuvos bičiuliai, energija ir auka šiuo metu mums yra gyvybiniai reikalinga.

Lietuvos Katalikų Bažnyčios Kronika

VIENA NELAIMĖ — BENDRA KOVA

Lietuvos pogrindis ryšių su Lietuvos lietuviais klausimu

Mes labai izoliuoti nuo Vakarų pasaulio. Jeigu kas ir turi galimybę nuvykti, tai daugiausia tie, kurie pasiruošę pasitarnauti okupacinei valdžiai. Labai mums džiugu, kad ir svetur gyvenąs lietuvių jaunimas darosi įžvalgesnis, sąmoningesnis ir rečiau pakimba ant sovietinės propagandos meškerės. Čia turime galvoje tą "jaunimo" grupę, kuri Vokietijoje švaistėsi tuo metu, kai vyko kongresas. Jaudinomės, kad gali atsirasti kongreso dalyvių tarpe nesuvokiančių tokių "atstovų" iš Lietuvos tikrųjų kėslų. Bet, ačiū Dievui, to neįvyko: grupė, kurioje buvo ir u-to komjaunimo vadukas Ramonas, savo užduoties neatliko. Tai ryškiai liudija straipsnis vilniškėje "Tiesoje", vėliau perspausdintas "Gimtajame krašte" (1979.IX.20 d., nr. 38) — "Kas užsakė muziką", kur stengiamasi visokiais propagandiniais triukais sumenkinti didžiulę kongreso reikšmę.

Įžvalgumas, sąmoningumas, turint galvoje tokį išdresiruotą priešą, kokia yra sovietinė propaganda, — pirmas ir svarbiausias dalykas. Žinoma ir atsargumas!

Bet vis dėlto bendrauti ir derinti visų pastangas reikia. Belieka pasikliauti greita orientacija, išradingumu, gilia nuovoka, protingu atsargumu. Bet kartais reikia ir rizikuoti. Bet ta rizika turi būti pakankamai apgalvota.

Jaunimas, kur jis begyventų — Lietuvoje ar svetur, yra tas pats — Lietuvos jaunimas! Tad ir atsakomybę be išimties turi jausti visi!

Neturime būti vien šalti stebėtojai. Jūsų rūpesčiai — mūsų rūpesčiai. Mūsų bėdos ir vargai turi jaudinti visus, nes visi mes tegalime turėti tik vieną tikrąją Tėvynę Lietuvą. Klysta tie, kurie galvoja, kad svetimas kraštas gali pilnai pakeisti tėvų žemę. Ir jūs ir mes gyvename nenormaliomis sąlygomis: vieni pavergti, persekiojami, kiti negalintieji įleisti šaknų į tėvę žemę ir pilnai išsiskleisti, jei nori būti laisvi, nebendradarbiauti su okupantais. Visų nelaimė viena — pavergta Tėvynė! Tad ir tikslas vienas — daryti viską, kad vieni atgautų laisvę, žmogaus teises, kiti — kad galėtų grįžti į laisvą Tėvynę. Iš čia ir išplaukia bendri tikslai ir bendros kovos reikalingumas. Visi turime parodyti darbais, kad mes esame verti laisvės laisvoje Lietuvoje! Nebijokime sunkumų, neapsiribokime asmeniniais interesais!

Alma Mater Nr. 4

Jubiliejinė, 25-ji LFB stovykla įvyksta liepos 11 - 18 d.d. Kennebunkporte. Skubiai registruotis pas Tėvus Pranciškonus.

BALIO GAJAUSKO LAIŠKAS

Balio Gajausko laiškas iš koncentracijos stovyklos originalaus dydžio. Kad skaitytojams nereiktų naudot padidinamo stiklo, apačioje spausdinamas laiško tekstas.

Miela teta Brone! Susiklostė palankios sąlygos pasiųsti šį mažą lalapuką. Norėjau anksčiau parašyti, bet neturėjau galimybių. Tik šiuo būdu galiu jus pasiekti. Gaila, labai mažai žinau apie jus. Tik skurdžių žodžių nuotrupos pasiekia mane. Nesistebėkite, per šias sienas ir tankias spygliuotas vielas sunku prasiskverbti laisvesniam žodžiui, o dar sunkiau jį išsiųsti. Nuoširdžiai dėkoju už jūsų pastangas padėti man ir mano šeimai. Jūsų pastangos ir dėmesys įkvepia man jėgų lengviau pernešti sunkumus. Suprantu, jūs susiduriate su didelėmis kliūtimis, kurias įveikti nepaprastai sunku. Reikia pasišventimo ir valios stiprybės. Jau daugelį kartų įrodyta kaip sunku turėti reikalų su šia valstybe. Jau antrą kartą einu Mordovijos žemėje kenčiančių takais. Daug mūsų liko svetimoje žemėje ir gal dar ne vienas liksime amžiams toli nuo savo tėvynės. Žmogaus jėgos ir sveikata ribotos. Tačiau nė viena auka paaukota tėvynės labui nėra per didelė. Mūsų tautos sudėtos aukos ant laisvės aukuro nenueis veltui. Aš esu giliai įsitikinęs, kad tiesa nugalės ir mūsų kenčianti tauta išvys laisvės šviesą. Aukščiausiajam padedant tikiuosi iškentėti visas kančias ir nugalėti visus sunkumus. Prašau perduokite nuoširdžią padėką ir sveikinimus geros valios žmonėms, visiems tiems, kurie rūpinasi manimi ir mano šeima. Telaimina jus Dievas ir padeda jums bei jūsų draugams kilniuose siekimuose.

B. Gajauskas

Sosnovkos kanclageris,
Mordovija 1979

DU PARTIZANO LAIŠKAI

broliui Sibire ir senelei Lietuvoje

Vienas "Į Laisvę" skaitytojas redakcijai prisiuntė du senus, sulamdytus ir nelengvai išskaitomus laiškus, pridėdamas tokį paaiškinimą:

"Siunčiu du partizano laiškus. Vienas jų rašytas 1945 m. gegužės mėnesį į Sibirą su tėvais ištremtam broliui, o antras, rašytas 1949 metais gegužės 30 d., Lietuvoje likusiai senelei. Aš tą šeimą Lietuvoje gerai pažinau. Laiškas, siųstas į Sibirą, po daugelio metų buvo parvežtas į Lietuvą ir su antruoju laišku pasiekė Ameriką.

Vėliau aplinkiniais keliais išsiaiškinau kai kurias laiškų detales: "Girėnų kolchozas" — tai partizanai, "širdies smūgis" — sunkus sužeidimas kautynėse, "Pranelė" — Sibiran išvežto brolio žmonos sesuo, likusi Lietuvoje; "darbas prie sienos laikraščio" — darbas partizanų štabo informacijos skyriuje.

Antrajame laiške žodžiai "pradėjau naują kelią" reiškia, kad žaizdų ir ligų nukamuotas partizanas iš miško bunkerio buvo perkeltas pas dorą, nuošaliai gyvenantį trobelninką. Ten jam buvo įruošta slėptuvė. Ten jis mirė ir slapta buvo palaidotas.

Turiu gan tikslius nurodymus, kur partizanas palaidotas.

"Vincelis" ir "Augustinas" - kiti du partizanai. "Sesė" — vokietis kareivis, prisijungęs prie lietuvių partizanų.

Laiškus aš išskaičiau ir perrašiau mašinėle. Jei "Į Laisvę" turi kokį rezistencinei medžiagai telkti archyvą, prašau tuos laiškus ten perduoti.

Siūlau laiškus paskelbti. Gal partizano žodžiai jautriau pasibels į gerokai aptukusias mūsų sąžines.

N.N.

Partizanas guodžia Sibiro tremtinius

Mielas Antanai,

Vėl Tau prie progos rašau kelis žodžius. Žinau, kad iš Tėvynės malonu gauti nors tuštį voką. Pas mus pavasaris, ievos žydi. Žmonės su viltimi laukus sėja. Daugelis, supratę didelę pirmenybę kolektyvinių ūkių prieš privačius, išaria ežias ir savanoriškai susijungė savo žemes į kolektyvus. Aš taip pat supratęs bendro darbo pirmenybę IV.25 įstojau į Girėnų kolchozą, išsikėliau iš senojo gyvenimo, persikėliau į bendrą. Gyvenu su didele šeima; vietos ankštoka, bet pavasaris — tas neturi net reikšmės. Ką darysi? Nauji laikai, nauja tvarka. Jaučiuosi neblogai lygus su lygiais. Dirbu prie sienos laikraščio; kaip eis toliau darbai, nežinau. Ta mano sveikata. V.5 turėjau stiprų širdies smūgį. 4 val. badė krūtinę, kaip su peiliais. Maniau, teks kraustytis pas Abraomą, ir maldas priešmirtines atkalbėjau, bet Dievas dar nenorėjo — paliko. Pasimelskit, aš Jus visada maldose prisimenu.

Kas gero pas Jus? Turbūt irgi pavasaris. Gal bus geriau. Vaikai galės pauogauti ir grybauti.

Norėčiau ką parašyti apie benarus pažįstamus. Žinau, kad įdomu, bet kad nieko nesutinku. Pranelė, kiek žinau, gyvena senoj vietoj; įstojo į kolchozą, nes jau ten valstiečiai savanoriškai įsteigė kolchozą. Pas visus pučia naujos idėjos, nauji laikai, naujos viltys.

Likit sveiki ir tvirti mano aplankyti. Bučiuoju šimtą kartų. Linkiu ir meldžiu ištvermės ir kantrybės.

Sudiev!

Z. Liepinis

Partizanas guodžia senelę

Mieloji Mamate,

Siunčiu nuoširdžiausius sveikinimus ir linkėjimus; meldžiu stiprybės ir kantrybės nešti senatvės kryželį. Labai pasiilgau. Nuolat mintimis esu su Jumis ir jaučiu iš Tavęs, Mamate, didelę paramą nešti savo kryželį. Esu stiprus, ramus.

Džiaugiuosi pavasariu. Su viltimi beriu į žemę sėklą. Dievas duos, pribręs, ir vėl sulauksime gausios piūties.

Nuo šio pavasario, Dievui norint, pradėjau naują kelią. Per Velykas Vincelis sunkiai susirgo, išvažiavo gydytis. Vos suspėjo. Buvo apendicitas. Kad tik kiek vėliau, būtų baigta — mirtis. Dabar po operacijos. Gal Dievas duos — pasveiks. Aš įstojau į kolektyvą. Nieko nematau čia baisaus. Dirbu, ką galiu po senovei. Niekas sprando nesuka. Jaučiuosi gerai lygus su lygiais, nei ponų, nei tarnų . . . Tokia Dievo valia. Jis taip norėjo, ir kiekvienas kelias, jei Jis laimina, yra geras. Jis tuo keliu siunčia, duos jėgų, o jei ne — pasiims pas save. Į turtus muštis neturiu noro, o prasimaitinti žmogui visada galima. Sakoma, Dievas davė dantis, duos ir duonos.

Norėčiau atvažiuoti, bet dabar pavasario darbai neleidžia. Gal vėliau, jei Dievas duos, pasimatysim. Aš gyvenu dabar su sese. Neblogai pavalgyti turim. Pieno kiek mažiau, nes karvė užtrūko, bet turim lašiniukų, mėsos, miltų. Atsiras greit daržovių. Kaip gyvena Augustinas, nežinau. Senai ką iš tos pusės besutikau. Vis tie darbai neleidžia pajudėti. Atitrūkom, mažai ir santykius bepalaikom. Neturiu apie juos žinių, kaip jie gyvena.

Kaip Jūs begyvenat? Likit sveiki ir gyvi, mano aplankyti. Bučiuoju šimtą kartų. Lieku sveikas ir stiprus, Jus mylįs ir pasiilgęs.

Zigmas

Lietuvos laisvinimas (atkelta iš 32 psl.)

Informacijos Centras (anglų kalboje — Lithuanian Information Center) yra nepriklausomas vienetas ir neveikia vienos ar kitos organizacijos vardu. Šios naujos institucijos darbai paremti angliškai kalbančiųjų kraštų žurnalistika. Čia, sakyčiau, visas reikalas yra pasuktas jau teigiama linkme. Ši institucija laukia iš geros valios laisvojo pasaulio lietuvių visos galimos paramos.

— Didelė lietuvių dalis yra "trumpų distancijų bėgikai". Jie pajuda prie vieno ar kito didesnio ar mažesnio žygio ir nuleidžia rankas. Ar panaši padėtis yra ir amerikiečių tarpe?

— "Trumpų distancijų bėgikų" amerikiečių tarpe yra gal net ir daugiau, kaip kad mūsų tarpe. Puikiai žinome, kad mūsų skaičius yra labai ribotas, ir tas trūkumas atneša daug žalos. Pas mus turėtų būti atvirkščiai: tautos pavergimas ir Lietuvos laisvinimo darbai reikalauja daug "ilgos distancijos bėgikų". Lietuvos laisvinimas nėra laisvalaikio užsiėmimas. Tą privalome vienas kitam nuolat ir primygtinai priminti.

(jil.)

BENDRUOMENĖS DARBUOSE IR RŪPESČIUOSE

JAV LB IX tarybos II sesijos proga

1980 spalio 25-26 d.d. Sheraton-Midway viešbutyje įvykusi JAV LB IX tarybos II-ji sesija vėl įtikinančiai paliudijo, kad Lietuvių Bendruomenė auga darbais ir darbų rezultatais, bet ne žodžių sriautu, kad kritiką nukreipia pati į save, o ne į kitus, kad savo suvažiavimuose planuoja savo ateities darbus, o ne kitų organizacijų griovimą. Paryškinti kontrastą tarp Lietuvių Bendruomenės ir Amerikos Lietuvių Tarybos suvažiavimų šio rašinio pabaigoje yra spausdinama Jurgio Janušaičio rašinys apie Altos suvažiavimą, įvykusį 1980 spalio 18 Čikagoje.

Netikėtas laimėjimas

Prasmingu atidarymo žodžiu sesiją pradėjo tarybos prezidiumo pirmininkas Vytautas Izbickas:

Ateiname laiku, kada Lietuvos okupantas ypač suintensyvino tautinį ir religinį persekiojimą ir sunki rusifikacijos banga ritasi per pavergtą kraštą.

Ateiname tuo laiku, kada priešo pasėta savitarpio nesantaikos sėkla išeivijoje išaugo ir suklestėjo ugningais neapykantos žiedais . . .

Ateinama, kada bolševikinis okupantas bando įbauginti patriotiškus išeivius nuo santykiavimo su savo tauta, kad pastaroji pamestų bet kokią viltį susilaukti laisvės pragiedrulių.

Ateiname demokratiniu principu vykdyti visuomenės valią, kad laisvomis diskusijomis prieitume prie sprendimų ir kelio rodyklių, kuriais vadovaudamasi Krašto Valdyba galėtų efektingai siekti Chartoje už-

Dr. Stephen Aiello, Rimas Česonis, Victoria Mongiardo ir Algimantas Gečys tarybos sesijoje.
Nuotrauka Jono Urbono

Vytautas Kutkus (kairėje) ir Vytautas Izbickas (dešinėje) ploja, baigus kalbėti Baltųjų rūmų atstovui dr. S. Aiello. Nuotrauka Jono Urbono

sibrėžtų tikslų lietuvybės išlaikymo ir tėvynės laisvinimo srityje.

Po Izbicko žodžio ir įžanginių formalumų, sesijos dalyviams buvo pateikta maloni staigmena, kokią mūsų visuomeniniame gyvenime retai besutinkame. Visuomeninių reikalų tarybos nario Rimo Česonio pristatyti, prabilo specialiai iš Washingtono į sesiją atvykę Baltųjų rūmų atstovai — dr. Stephen Aiello, prezidento Carterio spec. asistentas etniniam reikalams, ir jo padėjėja Victoria Mongiardo. Dr. Aiello palietė mums rūpimus svarbiausius klausimus, o pabaigoje, paprašęs sesijos dalyvius ir latvių bei estų atstovus atkreipti ypatingą dėmesį, pareiškė:

Atsižvelgiant į Baltijos valstybių diplomatinės reprezentacijos svarbų simbolinį vaidmenį, Baltieji rūmai ir Valstybės departamentas ...yra pasiruošę artimai bendradarbiauti su trimis dabartiniais Baltijos valstybių charge d'affaires jų įpėdiniams paskirti, kad būtų užtikrintas tolimesnis atstovavimas, kai dabartinis Baltijos valstybių diplomatinis korpusas nebegalės funkcionuoti.

Lietuvos okupantas jau trynė rankas iš džiaugsmo, kad Lietuvos atstovybė Washingtone mirs natūralia mirtimi, mat tam tikrų formalumų priedangoje Amerikos valdžia iki šiol neleido diplomatinėn tarnybon įvesti naujų žmonių. Šis valdžios nuosprendis yra aiškus žingsnis prieš detantės politiką ir smūgis okupanto lūkesčiams. Visi sąžiningi žurnalistai, dr. V. Rimšelis "Drauge", J. Šlajus "Darbininke", A. Juodval-

kis "Dirvoje" teisingai pastebėjo, jog šis laimėjimas atsiektas LB Visuomeninių reikalų tarybos pastangomis, taigi, Lietuvių Bendruomenės konkrečiai dirbamų darbų laisvinimo srityje rezultatas. Tik žurnalistas vm daro kitą išvadą: "Paskutinis išeivijos laimėjimas — pažadas išlaikyti Lietuvos diplomatijos tęstinumą... kaip ir ankstyvesni laimėjimai yra ne organizacijų, bet paskirų asmenų nuopelnas" ("Dirva" nr. 44). Lengva suprasti, kad antibendruomenininkui Vytautui Meškauskui perdaug skausminga būtų pripažinti jau ir labai akivaizdų faktą. Negalint jo nuneigti, tenka ieškoti kreivų interpretacijų.

Užuominos sveikinimuose

Sveikinimų nebuvo gausu, ir tie patys neilgi. PLB vardu sveikino valdybos pirm. V. Kamantas, Kanados LB krašto valdybos vardu — pirm. J. Simanavičius. Žodį tarė naujasis pabėgėlis iš Lietuvos Vladas Šakalys. Įdomu buvo stebėti kitų veiksnių bei diplomatinės ir konsularinės tarnybos žmonių sveikinimus, kuriuose nesunku buvo pajausti sveikintojų nusiteikimus LB-nės atžvilgiu. Lietuvos atstovas Washingtone dr. S. Bačkis, gen. konsulas New Yorke A. Simutis, sveikinę raštu, ir gen. garbės konsulė Čikagoje J. Daužvardienė, sveikinusi žodžiu, pripažino ir įvertino visus Lietuvių Bendruomenės darbus, įskaitant ir politinės srities veiklą. Net Balfo pirm. M. Rudienė pareiškė, jog "vertiname tėvynės laisvinimo pastangas".

ALT-os ir VLIK-o pirmininkai nedalyvavo. Nedalyvavimo tradiciją į ALTą įvedė dr. K. Bobelis, pradžioje ALToje, dabar jau ir VLIKe. Jiems atstovavo K. Oželis ir dr. L. Kriaučeliūnas. Jų sveikinimai, — tai bendrybės: linkėjo "vienybės", "ryžto", "darbingos nuotaikos", "pozityvių sprendimų". Į reorgų dūdelę savo sveikinimu papūtė ir gen. garbės konsulas Vytautas Čekanauskas iš Kalifornijos. Jis LB-nei linkėjo "nenuilstamai dirbti lietuviškuos dirvonuose", nes "nuo mūsų veiklos, ypač tautinėje plotmėje, priklausys kaip ilgai lietuvybė išsilaikys tremtyje". Tai netiesioginis, labai miglotai išreikštas patarimas, pagal ALTos ir dabartinio VLIKo receptus, Bendruomenei nesmeigti arklo į su tiesioginiais Lietuvos laisvės reikalais susijusių darbų dirvonus.

Duokite kritikos

Krašto valdybos pirmininko Vytauto Kutkaus, kitų valdybos narių, prie valdybos autonomiškai veikiančių tarybų pirmininkų ir kitų su LB-ne tam tikrais ryšiais susirišusių institucijų (k.t. Lietuvių Fondas, Jaunimo s-ga) atskaitiniai pranešimai buvo išsamūs, konkretūs, paremti faktais, skaičiais ir statistika. Beveik visi pranešimai buvo paruošti raštu ir išdalyti sesijos dalyviams. Visuomeninių reikalų tarybos pirmininko Algimanto Gečio apyskaitinį pranešimą tarybos nariai gavo paštu prieš sesiją ir iš anksto galėjo gerai su juo susipažinti. Kitus prieš posėdį išdalytus raštu paruoštus pranešimus perskaityti nebebuvo laiko. Tarybos nariams teko klausimus diskutuoti remiantis žodiniais pranešimais.

Dokumentuoti pranešimai akivaizdžiai parodo Lietuvių Bendruomenės veikėjų ištvermingas pastangas, vykdant laisvųjų lietuvių misiją Jung-

tinės Amerikos Valstybėse — padėti Lietuvai atgauti valstybinę nepriklausomybę ir kultūrine kūryba ir veikla išlaikyti tautinės bendruomenės gyvybę. Šitas darbas be galo sunkus, reikalaująs išminties, takto ir pasiaukojimo. Natūrali aplinka šiai misijai vykdyti nėra palanki, tačiau visuomeninėje-politinėje ir kultūrinėje veikloje pozicijos ne tik atlaikomos, bet vienur daugiau, kitur mažiau pasistūmėjama į priekį. Visuomeninėje-politinėje srityje pasistūmėjimai ypatingai džiugūs, beveik neįtikėtini: Bendruomenei pasisekė išgelbėti Lietuvos pasiuntinybę Washingtone nuo natūralios mirties ir į Amerikos delegaciją Madrido konferencijoje įjungti lietuvį, LB Visuotinių reikalų tarybos vicepirmininką Rimą Česonį. Todėl su pagrindu savo pranešime Vytautas Kutkus, JAV LB krašto valdybos pirmininkas, galėjo pasakyti, kad "vis daugiau ir daugiau lietuvių pritaria Lietuvių Bendruomenės darbams ir juos remia. Puikus pavyzdys yra Nepriklausomybės šventės, Vasario 16, proga surenkamos aukos. Šiais metais per JAV LB apygardas ir apylinkes tų aukų surinkta virš 51,500 dolerių. Taigi, apie 33% daugiau negu praėjusiais metais".

Bendruomenės veikėjai savo ataskaitiniuose pranešimuose kėlė ne tik laimėjimus, bet kalbėjo apie sutinkamus sunkumus bei nepasisekimus. Ypač lituanistinio švietimo srityje pilnai nebeatlaikomos pozicijos. Mokinių skaičius lituanistinėse mokyklose truputėlį mažėja, nors ši sritis ir gauna finansinės paramos liūto dalį. Tačiau šioje sesijoje LB-nė konkretizavo naują idėją: įsteigė Socialinių reikalų tarybą ne tik senelių globai organizuoti ir pensininkų socialinę veiklą skatinti, bet ir kurti natūralias sąlygas lietuviškų šeimų sudarymui bei jų sustiprinimui. Šios tarybos pirmininku patvirtintas dr. Antanas Butkus, šios idėjos iniciatorius ir puoselėtojas, kuris sesijai pateikė gerai išmąstytą programą ir sudarė stiprų tarybos sąstatą.

Svarstymuose ir diskusijose, nors kai kada ir buvo pasiklydimų, jautėsi demokratinė dvasia ir atvirumas problemoms. Tą atvirumą gal geriausiai išreiškė PLB valdybos pirmininkas Vytautas Kamantas: "Duokite mums kritikos".

Stiprios dvasios žmonės ir demokratiškai besitvarkančios organizacijos konstruktyvios kritikos laukia. Tik silpnuoliai ir pozityviausią kritiką laiko griovimu ir įžeidimu.

Santykiai tarp veiksnių

Krašto valdybos pirmininkas Vytautas Kutkus ir PLB valdybos pirmininkas Vytautas Kamantas painformavo sesiją apie naujas pastangas išlygti santykius su Amerikos Lietuvių Taryba ir su Vyriausiuoju Lietuvos Išlaisvinimo Komitetu. Lietuvių Bendruomenės santykiai su Alta niekas nebuvo nuoširdūs, nes Alta į Bendruomenę beveik visad žiūrėjo kaip į piktybinį auglį. PLB-nės santykiai su Vliku dramatiškai pablogėjo, Kaziui Bobeliui įsiveržus į Vliko pirmininkus ir Bendruomenės atžvilgiu užėmus altišką poziciją. Tačiau Bendruomenės veikėjai, nors ir be didesnių iliuzijų, santykius išlyginti vis bando.

Iš Vytauto Kamanto pranešimo: "Siekiant išsiaiškinti dabartinę padėtį ir galimybes ateityje bendradar-

biauti, VLIKo tarybos nario Stasio Žadeikio iniciatyva ir tarpininkavimu buvo susitikta privačiam pokalbiui tarp kelių PLB ir VLIKo valdybos narių. Toks pokalbis įvyko 1980 m. spalio 18 d. Čikagoje... Tas pokalbis dar labiau išryškino VLIKo dabartinės valdybos narių savotiškas pažiūras į Pasaulio Lietuvių Bendruomenės paskirtį, tikslus ir darbus, būtent, kad jie specifiškai priskiria Bendruomenei tik kultūros ir švietimo reikalus. Taip pat išaiškėjo, kad į kritiškos nuomonės pareiškimus VLIKo valdyba žiūrėjo ir žiūri kaip į asmeniškus bei organizacinius VLIKo autoriteto įžeidimus, todėl jie nemano kokiu nors būdu likviduoti PLB valdybos atstovo pašalinimo iš VLIKo valdybos posėdžio incidento. Po kelių valandų pokalbių išsiskirta su mintimi, kad PLB ir VLIK institucijos dirbs ir toliau paskirai savo darbus".

Iš Vytauto Kutkaus pranešimo: "Rugsėjo 13 d. JAV LB krašto ir ALTos valdybų atstovai turėjo pasitarimą veiklos suderinimui. To susitarimo pasirašytas kopijas gavote visi JAV LB tarybos nariai, ir jie buvo paskelbti spaudoje... JAV LB krašto valdyba tuos susitarimo projektus jau patvirtino savo 1980.X.5 posėdyje. Kad susitarimas įsigaliotų, jį dar turi patvirtinti ALTos valdyba. Jei ALTa tuos susitarimus patvirtins, tai bus žingsnis pirmyn, ir santykiai tarp JAV LB ir ALTos palaipsniui pagerės. Lietuvių visuomenė galės lengviau atsidusti, nes ji susitarimo senai laukia".

Deja, Alta ir šio susitarimo, kaip ir anksčiau pasirašyto Detroite, nepatvirtino. Priešingai, puolimai prieš Bendruomenę Vliko ir Altos metiniuose sunažiavimuose sustiprinti.

Kritiškos pastabos

Besimokant iš buvusių sesijų patirties, ateityje reiktų siekti, kad numatyta darbotvarkė išsitektų skirto laiko rėmuose. Nors sesijos prezidiumas posėdžius vedė gan pavyzdingai, tačiau su užbaigimu teko skubėti ir laiko galutinių nutarimų formulavimui pritrūko. Nors papildomo laiko šioje sesijoje pareikalavo netikėtas dr. Stephen Aiello's pasirodymas, tačiau sesijos pradžia, kaip ir kiekvieno žmogaus jaunystė, laiko netaupė. Reikėtų, laiko ribai priartėjus, pokalbius svarstomu klausimu nutraukti. Geriau, jei vienas antras kalbėtojas paliks nepasakęs savo nuomonės, negu kad reikės išsiskirstyti, nepadarius formalių nutarimų patvirtinimo.

Daug laiko būtų sutaupyta, jei apyskaitinius pranešimus apie **atliktus** darbus tarybos nariai gautų bent 10 dienų prieš sesiją. Žodiniai pranešimai liestų dabar vykdomų darbų problemas ir ateities darbų projektus. Tarybos nariai iš karto galėtų eiti į svarstymus. O kam jei jau labai knietėtų pareikšti kritiką ar pastabas dėl atliktų darbų, būtų savo mintis iš anksto formulavęs.

Gal būtų naudinga apriboti komisijų pateiktų nutarimų-rezoliucijų skaičių. Sakysime, kiekviena komisija plenumo svarstymui ir priėmimui galėtų pasiūlyti ne daugiau kaip po tris nutarimus, kuriais LB organai būtų **įpareigojami.** Įvairūs komisijų nutarimai, skatinimai, priminimai plenume neturėtų būti svarstomi. Vykdomieji organai patys nuspręs, kuriuos verta ir įmanoma įvykdyti ir kurių ne. Deklaratyvinių rezoliucijų ir sveikinimų suredagavi-

mą paliktina Tarybos prezidiumo nuožiūrai.

Centrai ir periferija

Tarybų sesijose visas dėmesys skiriamas centrinių Bendruomenės organų veiklai. Beveik nesidomima, kas vyksta apygardose ir apylinkėse. Visa JAV LB tarybos struktūra bazuojama apygardomis: rinkimai vykdomi apygardomis, atstovavimas Taryboje paskirstomas pagal apygardose dalyvavusių rinkikų skaičių, apygardų pirmininkai sesijose dalyvauja su pilnomis tarybos nario teisėmis. O sesijos praeina, tarsi apygardose bendruomeniško gyvenimo nebūtų. Bendruomenė negali nueiti vienašališka centralizacijos kryptimi, kas nelaimingai atsitiko su Amerikos Lietuvių Taryba. Nė minutės negalime pamiršti, kad esame BENDRUOMENĖ. Tuo, saugok Dieve, nenorima pasakyti, kad kokiu nors būdu prilaikytina centrinių LB-nės institucijų veikla. Priešingai, šių sunkiai, pasiaukojančiai ir išmintingai dirbančių žmonių darbo naštai palengvinti jau pribrendo ir perbrendo laikas pasamdyti 1-2 apmokamus tarnautojus. Kada labiau prieš Bendruomenę negu prieš tėvynės pavergėją kovoją veiksniai visuomenės suaukotais pinigais išlaiko savo būstines ir tarnautojus, kada didžiulės pinigų sumos iššvaistomos tariamai Vlado Šakalio "apsaugai" ir "globai", lydint jį kelionėse po Ameriką ir kitus kraštus, Bendruomenės darbuotojai, taupydami dolerius ir centus, darbą atlieka savo butuose, naudoja dažnai savo telefonus ir kelionėms ne kartą atidaro savo pinigines. Tačiau ir tos sąlygos neatpalaiduoja sesijų nuo pareigos į visos veiklos paveikslą įvesti ir periferijos darbų elementus.

Kaip tai atlikti, galėtų būti daugelis variantų. Viena aišku, kad apygardų apyskaitiniai pranešimai neturėtų būti sesijų metu daromi ar diskutuojami. Tačiau jie turėtų būti raštu paruošti ir tarybos nariams išdalyti. Vienos apygardos gal galėtų pasimokyti iš kitų. Tarybos prezidiumas gal galėtų žodžiu padaryti neilgą visų apygardų veiklos apžvalginį pranešimą. Viena kitas daugiametis ir pasiaukojantis Bendruomenės darbuotojas periferijoje gal galėtų būti sesijos metu individualiai išryškintas, kaip dabar yra daroma su centrinių institucijų pareigūnais.

Apygardų veiklos metines apžvalgas galėtų paruošti apygardose išrinktieji tarybos nariai kartu su apygardų valdybomis. Šiaip ar taip, bet net pusė tarybos narių aktyviau bendruomenės darbuose nedalyvauja. Ruošdami tokius apyskaitinius pranešimus, visi būtų priversti Bendruomenės problemomis pasidomėti.

Homo locum ornat

Vienas iš didžiųjų ir konkrečiųjų LB veikloje pasiektų rezultatų, — tai išgelbėjimas Lietuvos atstovybės Washingtone nuo natūralios mirties. Visuomeninių reikalų tarybos pirmininkas Algimantas Gečys sesijoje pažymėjo, kad tas laimėjimas nepilnas, nors ir labai reikšmingas. Bus siekiama kai kurių pataisų materialiniame atstovybės išlaikymo užtikrinime.

Leisdama į Lietuvos diplomatinę tarnybą įvesti naujus žmones, Amerikos vyriausybė padarė žingsnį prieš daugelį metų vedamą detantės politiką. Tai nuopelnas LB Visuomeninių reikalų taryboje dirban-

čių žmonių, kurie sumaniai išnaudoja rinkiminių metų Amerikos vidaus politikos situaciją. Tai tikroji politinėje srityje dirbančių žmonių diplomatija.

Dabar visiems rūpi, kaip tas laimėjimas bus realiai išnaudotas. Asmenys, kurie parinks diplomatinei tarnybai naujus žmones, turėtų pasidairyti talentingų ir intelektualiai pajėgių žmonių. Esame nelabai skaitlinga tautinė bendruomenė, tad savo kiekybinius nedateklius turime atsverti aukštų kvalifikacijų reprezentantų parinkimu į raktines pozicijas. Jau didžiulė klaida padaryta Kalifornijoje, kai mirus gen. garbės konsului Juliui J. Bielskiui, jo įpėdiniu buvo 1977 m. parinktas Vytautas Čekanauskas. Nedarant mažiausių priekaištų jam kaip žmogui, tačiau jo, kaip konsulo, elgesys nepateisinamas. Naujai išrinktas Amerikos prezidentas paprastai viešai nekritikuojamas tris mėnesius, p. Čekanauskui buvo duota daugiau laiko — treji metai. Po trejų metų, kad ir švelniais žodžiais, tenka pasakyti teisybę. Konsulo nebuvo, kai lietuviams kalbėjo Valstybės departamento pareigūnas kun. dr. J. Šarauskas, kai paskaitą laikė Pasaulio Lietuvių Bendruomenės pirmininkas Vytautas Kamantas, kai Liet. Rašytojų Draugija suruošė didingą Kristijono Donelaičio minėjimą. Nors prašomas, viešai nepasisakė už jaunimo organizuojamas demonstracijas prie rusų konsulato San Francisco mieste, atsisako bendradarbiauti su jaunų entuziastų organizuojamu Lietuvių informacijos centru. A.a. dr. J. Bielskio laiškai, ginant Lietuvos reikalus, laikas nuo laiko pasirodydavo amerikiečių spaudoje, o per pastaruosius metus teko skaityti vieną vienintelį V. Čekanausko laišką ir tik "Pasaulio Lietuvyje", kur priekaištaujama, kad leidinys adresuojamas "konsului", o ne "generaliniam konsului".

Vytautas Čekanauskas dalyvavimui kriteriju pasirenka ne kas vyksta, bet kas įvykį organizuoja. Jei kartais į savo įsivaizduojamų "priešų" renginį dėl tam tikrų priežasčių ir atvyksta, tai, numetęs šalin garbės pakvietimą, nusiperka bilietą ir atsisėda salės gale.

Tačiau gen. garbės konsulas randa laiko lankyti piknikus piknikėlius, balius baliukus, pagerbimus pagerbimėlius ir didžiavyriams kabinėti vienos organizacijos gausiai teikiamus medalius. Šitoje savo veikloje patenka kartais ir gan keblias situacijas. Kai viename piknike jis, Vladas Šakalys ir iš Lietuvos atvykęs "16-tos lietuviškos divizijos" karys buvo pristatyti kaip ypatingieji svečiai, tai net jo aukštai vertinamos "Naujienos" priminė jam lotynišku posakiu: "Saugokis konsule, kad nenukristum". Nukritimui pavojaus nėra, nes gerb. konsulas trejus metus vaikšto labai žemomis vietomis.

Lotynų išmintis skelbė, kad "homo ornat locum, sed non locus hominem". Mūsų konsulas, atrodo, yra pasirinkęs antrąją išminties dalį.

Šį nemalonų reikalą po trijų metų patirties su skaudančia širdimi tenka kelti viešumon, nes pagerėjimo ženklų nematyti.

Lietuvių Bendruomenė, kuri išrūpino galimybę naujais diplomatais papildyti mūsų diplomatinę tarnybą, turi moralinę teisę dėl naujų paskyrimų pareikšti ir savo nuomonę. Asmenys, kurių rankose sprendimai, turėtų su ta nuomone skaitytis.

Juozas Kojelis

ALTOS SUVAŽIAVIMĄ STEBINT IŠ ŠALIES

Altos suvažiavimas, įvykęs spalio 18 Chicagoj, savo dalyvių skaičium buvo gausus. Jame matėm daugelį sulaukusių brandaus amžiaus pensininkų, matėm ir atstovaujančius vadinamajai reorganizuotai bendruomenei. Nebuvo matyti viduriniosios ir jaunesniosios kartos organizacijų atstovų, gal tik respublikonų partiją reprezentavo jaunesnės pajėgos.

Statuto keitimo procedūra sukėlė tikrą chaosą, ir tuo metu pirmininkavęs labai taktiškas vyras, Altos pirmininko pavaduotojas dr. Jonas Valaitis nebepajėgė suvažiavimo apvaldyti. Atstovui A. Pužauskui pasiūlius, suvažiavimas pirmininkavusį dr. J. Valaitį pakeitė Povilu Dargiu. Suvažiavimo dalyviai, atrodo, nesuvokė statuto paragrafų keitimo esmės, ir dėl to balsavimai vyko labai netvarkingai, vis iš salės pasigirstant balsam "už ką dabar balsuojam".

Birutė Kemėžaitė diskusijų metu įsikarščiavusi šaukė: "Neįsileisti LB-nės į Vasario 16 minėjimus su kepure rinkti aukų!" Pirmininkaujantis į šią pastabą nereagavo. Suvažiavimo dalyviai plojo. Argi būtų gerai, kad iš minėjimų pašalintume LB žmones? Tada salėse gal tik ir liktų kelios dešimtys žmonių!

Pirmininkaujančiam perskaičius Draugo redaktoriaus kun. Prano Garšvos ir JAV LB krašto valdybos pirmininko Vytauto Kutkaus sveikinimus Altai, salėj pasigirdo nekultūringas "būūū". . .

Pirmininkaujantis, deja, nesudraudė baubiančiųjų. Tokiom aplinkybėm esant, ar galimas Altos ir LB bendradarbiavimas? Suvažiavimo eigoj dažnai buvo linksniuojama LB, ir tai iš neigiamos posės. Net priseginėta "kutkininkų" ir "kamantininkų" epitetai.

Atsimintina, kad tai buvo didelės, Lietuvos vadavimui dirbančios organizacijos suvažiavimas. Tai, mano galva, atstovai turėtų būti išmintingi, kultūringi, siekią bendro, našaus, Lietuvai naudingo darbo. Deja, šiame suvažiavime to tikrai stokota.

Suvažiavime taip pat nė žodžiu nebuvo užsiminta apie ateities planus, darbus. Paprastai suvažiavimuose juk ir yra aptariamos ateities veiklos gairės, o ne vien tik pasiskardenama apie praeities pasisekimus.

Suvažiavimas užsitęsė. Reikėjo skubėti jį baigti. Net rezoliucijų komisija savo darbo nebaigė ir jas paskelbti pavedė valdybai.

Suvažiavimui pakaitomis pirmininkavo dr. K. Šidlauskas, T. Blinstrubas, V. Šimaitis, dr. J. Valaitis ir P. Dargis.

Sekretoriavo Mykolas Pranevičius, Stasys Monkus ir Ignas Andrašiūnas.

Nežiūrint suvažiavime pasitaikiusių nesusipratimų, reikia pripažinti, kad Altos vadovybė savo srity atlieka reikalingą ir naudingą darbą.

Ar LB ir Alta kada sutars, ir ar iš viso reikalingas sutarimas?

Pirmininkas dr. K. Šidlauskas savo pranešime teigia, kad LB yra suskilusi, kad šalia LB turim reorganizuotą LB su savo apylinkėmis beni Vakarų apygardoj ir su savo rėmėjais per visą Ameriką. Jis teigia, kad tarp šių dviejų bendruomenių

LAIŠKAS VLIKO PIRMININKUI

Su dideliu nustebimu skaitėme Eltos informacijų birželio - liepos m. 1163/4 numerį.

253 puslapio antraštė "Patriotinių politinių žurnalų atsiliepimai apie VLIKą" lyg tai duoda suprasti, kad kiti žurnalai, kaip pvz. "Į Laisvę", nėra patriotiniai. Šis įspūdis ypatingai sustiprėja, kai paskaitai paduodamas vadinamų patriotinių žurnalų ištraukas. Ypač, kad vienoje iš tų ištraukų ušpuolama viena iš VLIKą sudarančių grupių — Lietuvių fronto bičiuliai.

Lietuvių fronto bičiulių sąjūdis, visą laiką būdamas VLIKe, niekada nenukrypo nuo savo ir VLIKo pagrindinio tikslo — nepriklausomos Lietuvos atstatymo.

Kyla klausimas, ar VLIKo Informacijos tarnyba supranta savo uždavinį? Mūsų nuomone, pagrindinis VLIKo Informacijos tarnybos uždavinys yra informuoti visuomenę, bet neperspausdinti iš kitos spaudos politinių grupių tarpusavio koliojimosi ar rietenų. Ypatingai, kad paduodamos ištraukos yra jau labai pasenusios (Varpas 1978/79). Negi Informacijos tarnyba yra taip atsilikusi?

Maloniai prašome VLIKo valdybą atkreipti į iškeltus informacijos nenormalumus rimtą dėmesį ir duoti atatinkamas direktyvas Informacijos tarnybos vedėjui.

Šia proga norime pastebėti, kad ELTA anglų kalba yra pozityviai ir profesionaliai redaguojama.

Su pagarba,

P. Algis Raulinaitis
LFB Tarybos pirmininkas

---

nutolimas yra toks didelis, jog sunku tikėtis netolimoj ateity jų susijungimo.

Esą, reorganizuotoji LB skelbia griežtą kovą prieš bet kokį bendravimą su Lietuvos bolševikais, tuo tarpu JAV LB lig šiol nieko tuo klausimu nėra pareiškusi. Jis teigia, lad LB duplikuojanti politinę veiklą, gi RLB talkinanti Altai.

Tokie kaltinimai LB-nei kartojami jau keletą metų. Kaip pirmininkas teigia, nenumatoma šių dviejų bendruomenių greitas susijungimas.

Tikrumoj tėra viena LB. Gali jos darbam nepritarti šimtinė kita asmenų, tačiau plačiai ir šakotai LB veiklai tokie reiškiniai neturi įtakos. Žinoma, negerai, kai lietuvis lietuvį ėda, tačiau, jei neįmanoma sėdėti prie vieno stalo, sėdėkit atskirai. Darbai ėjo ir eis. LB, kad ir pašiepiama Altos suvažiavimuose, nenukryps nuo savo tikslų. Darbų daug, ir darbo plotmėj išsiteks visi.

Gal ir nevertėtų eikvoti laiko visokiem susitarimam. Tik nesibarkit ir gal nebesitarkit. Bus sveikiau, ir bus našesni tiek Altos, tiek ir LB darbai.

Tikėkim, kad sekančiame Altos suvažiavime vyraus ir LB atžvilgiu geresnės nuotaikos.

Amerikos Lietuvių Tarybai linkėtina, jos pačios šūkiu, nepavargti kovoj dėl Lietuvos laisvės.

Jurgis Janušaitis

"Darbininkas", 1980
lapkričio 14

KALBA TEISIAMIEJI

Bylai pasibaigus, prie teismo rūmų (iš kairės) Gintė Damušytė, Margiris Aistis, Virgus Volertas, Danutė Vaičiulaitytė, Vidmantas Rukšys, Birutė Zdanytė, Vytautas Volertas, jr., Simas Kudirka, Rimtautas Stirbys, advokatas Ernestas Raskauskas, Jūratė Krokytė-Stirbienė, Asta Banionytė-Conner ir Linas Kojelis; nuotraukoje nėra kun. Kazimiero Pugevičiaus

Nuotrauka Aušros Bagdonavičiūtės

Praėjusiame "Į Laisvę" numeryje buvo gan detaliai aprašytos prie rusų ambasados Washingtone 1980 liepos 18 d. įvykdytos lietuvių jaunimo demonstracijos. Demonstrantų teismas Washingtono Aukštesniajame teisme įvyko gruodžio 3 d. Laikotarpyje tarp liepos 18 ir gruodžio 3 amerikiečių spaudoje, JAV Kongrse ir Amerikos lietuvių visuomenėje demonstrantų byla susilaukė didelio dėmesio. Po Simo Kudirkos įvykio, niekas kitas Lietuvos klausimo taip neišreklamavo, kaip Washingtono demonstracijos ir demonstrantų byla.

Teismo posėdyje gruodžio 3 d. kaltais pripažinti ir vienos dienos kalėjimo bausme nuteisti stud. Margiris Aistis, kun. Kazimieras Pugevičius ir "Bridges" redaktorius Rimantas Stirbys. Išteisinti — Jūratė Krokytė-Stirbienė, Virgus ir Vytautas Volertai, Danutė Vaičiulaitytė, Asta Banionytė, Linas Kojelis, Vidmantas Rukšys, Gintė Damušytė, Simas Kudirka ir Birutė Zdanytė. Prieš penkis demonstrantus — Ofeliją Baršketytę, Craig Hardy, Juozą Krakauską, Leoną Bernotą ir Vytenį Gurecką — dėl techniškų priežasčių bylos anksčiau

Prieš prasidedant teismui, CBS televizijos korespondentai kalbasi su Simu Kudirka (centre) ir Linu Kojeliu. Nuotrauka Aušros Bagdonavičiūtės

buvo nutrauktos.

Nuteistieji duoda apeliacinius skundus aukštesniam teismui. Teisiamuosius gina adv. Ernestas Raskauskas. Teisiamieji dėkingi lietuvių visuomenei, kuri bylos reikalams suaukojo virš 13,000 dolerių. Stambiausią auką, 1080 dolerių, atsiuntė Lietuvių Fronto bičiuliai.

Prieš pat teismo posėdį demonstrantai paskelbė laišką Lietuvos jaunimui ir kreipimąsi į laisvojo pasaulio lietuvius. Laiškas Lietuvos jaunimui buvo išverstas į anglų kalbą ir kartu su kita medžiaga teismo dieną išdalintas teismo eigą stebėjusiems amerikiečių spaudos ir tarptautinių žinių korespondentams.

L. K.

ŽODIS LAISVOJO PASAULIO LIETUVIAMS

1980 liepos 18 d. lietuvių jaunimo iniciatyva, grupė jaunų žmonių, dalyvaujant Simui Kudirkai ir kun. Kazimierui Pugevičiui, prie sovietų ambasados Washingtone pravedė demonstracijas, kuriose švelnioje formoje buvo panaudota civilinio nepaklusnumo taktika. Iniciatoriai šia taktika siekė išbandyti iki šiol neišnaudotą veiklos būdą atkreipti šio krašto visuomenės ir valdžios dėmesį į lietuvių tautos vedamą kovą prieš rusų okupaciją. Mums buvo nesuprantama, kodėl mūsų veikėjai, ypač kurie garsinasi išimtina teise vadovauti Lietuvos laisvinimo kovai, ir taip pat mūsų jaunimas niekad iki šiol nėra panaudoję Amerikoje priimto protesto būdo — civilinio nepaklusnumo.

Šį pirmąjį bandymą laikome pasisekusiu. Per spaudą, radiją ir televiziją Lietuvos klausimas plačiai pasiekė Amerikos ir kitų kraštų visuomenę, per akciją JAV Kongrese — mūsų krašto valdžios institucijas. Šis įvykis taip pat tapo tarsi barometras mūsų pačių visuomenės jautrumui Lietuvos laisvės reikalu patikrinti. Demonstracijų dalyviai su

pasitenkinimu gali konstatuoti, kad visuomenė tebėra jautri ir konkrečius, su Lietuvos laisve susijusius darbus visomis išgalėmis remia.

Įvykdytos demonstracijos, panaudojant civilinio nepaklusnumo taktiką, demonstrantus atvedė į teismo salę. Demonstracijų dalyviai to tikėjosi. Tačiau, iš vienos pusės, klysta tie, kurie mums priekaištauja, kad demonstracijomis siekėme sau garbės. Nesame didvyriai, nenorėjome tokiais būti, o net ir norėdami vargu būtume galėję. Tikrieji didvyriai yra tie, kurie veikia ir didelėmis bausmėmis rizikuoja okupuotoje Lietuvoje. Mes jiems lenkiame savo galvas ir savo kukliomis pastangomis reiškėme jiems savo solidarumą.

Iš antros pusės, klysta ir tie, kurie prieš demonstracijas manė ir dabar tebemano, kad demonstracijomis, teismais ir galimomis bausmėmis sutepsime savo gerą vardą ir savo kaktas pažymėsime nusikaltėlių ženklais. Mes manome kitaip: **teisėtas protestas nėra nusikaltimas.** *Nusikaltimas yra užsimerkti prieš blogį. Nusikaltimas yra turimos laisvės nepanaudoti pavergtųjų tautų ir skriaudžiamųjų žmonių teisėms ginti. Protestuoti, net panaudojant civilinio nepaklusnumo taktiką, yra laisvo žmogaus teisė ir privilegija. Ir šiuo metu aukštose Amerikos valdžios pareigose turime žmonių, kurie protesto demonstracijose ne kartą yra buvę areštuoti ir nuteisti.*

Savo protesto demonstracijomis mes niekuo nerizikavome, o tik prisiėmėme tam tikrus nepatogumus. Mes manome, kad tokius nepatogumus lengvai turėtų prisiimti kiekvienas žmogus, kuris nešioja garbingą lietuvio vardą, o pirmoje vietoje idealistiškai nusiteikęs jaunimas.

Tokios mažytės aukos iš mūsų laukia Lietuvos žmonės, Lietuvos jaunimas. Nepalikime jų vienų. Ar akmenys už juos kalbės, jei mes tylėsime?

LAIŠKAS LIETUVOS JAUNIMUI

Šiandien, gruodžio 3, Washingtono Aukštesniajame teisme prasideda byla Amerikos lietuvių grupės, kuri žinoma "Ambasados Aštuoniolika" vardu. Teisiamųjų grupė liepos 18 prisirakino prie sovietų ambasados, protestuodama prieš 1940 metais rusų įvykdytą ir dabar tebetęsiamą Baltijos valstybių okupaciją, prieš naujai vykdomą agresiją Afganistane ir remdama Amerikos vyriausybės paskelbtą olimpinių žaidynių Maskvoje boikotą.

Demonstracijas organizavo ir pravedė Amerikoje gimęs lietuvių jaunimas. Tik vienas demonstrantas gimęs Lietuvoje, o didžioji dalis kitų Lietuvos net savo akimis nematę. Areštuotų tarpe buvo 6 mergaitės ir 12 vyrų.

Eidami į teismą, mes nesijaučiame esą Amerikos valdžios persekiojami. Amerikoje, didžiųjų laisvių šalyje, kovotojai už laisvę, teisę, teisingumą ir žmoniškumą nėra persekiojami, bet įstatymų ir valdžios

ginami ir globojami. Savo demonstracijomis mes tik prasilenkėme su Washingtono miesto potvarkiu, draudžiančiu demonstruoti arčiau negu 500 pėdų nuo užsienio atstovybės. Mes demonstravome, šį potvarkį žinodami, ir dabar teisme bandysime įrodyti, kad mūsų atveju tas potvarkis mums neturėtų būti taikomas.

Jūs, broliai ir sesės, priešindamiesi Maskvos okupacijai Lietuvoje, operuojate visai kitoje politinėje erdvėje. Pas jus nusikaltimus prieš tautas ir individus vykdo pati valdžia, kuri yra neteisėta ne tik Lietuvoje, bet ir pačioje rusų tautoje. Jus persekioja ir teisia valdžia, laužydama iškilmingai pasirašytas tarptautines sutartis ir savo konstituciją bei įstatymus. Jus teisia Kremliuje įsitvirtinęs nusikaltėlis, kuris save vadina "komunistų partija ir sovietų vyriausybė".

Mielas jaunime Lietuvoje, mes savo demonstracijomis Washingtone, pasibelsdami į pasaulio sąžinę, pareiškėme jūsų teisėtai kovai solidarumą. Mes norime jus užtikrinti, kad laisvojo pasaulio lietuvių jaunimas jūsų balsą girdi, jūsų žingsnius seka ir jūsų širdžių plakimą jaučia. Savo solidarume mes esame su jumis, ir tas solidarumas ateityje stipriau reikšis ne žodžiais, bet konkrečiais darbais.

Tegu Dievas laimina jūsų šventą kovą.

Demonstracijų dalyviai:

Margiris Aistis, Asta Banionytė, Ofelija Baršketytė, Leonas Bernotas, Gintė Damušytė, Vytenis Gureckas, Craig Hardy, Linas Kojelis, Juozas Krakauskas, Simas Kudirka, kun. Kazimieras Pugevičius, Vidmantas Rukšys, Jūratė Krokytė-Stirbienė, Rimantas Stirbys, Danutė Vaičiulaitytė, Virgus Volertas, Vytas Volertas, Birutė Zdanytė.

NAUJOS KNYGOS

Thomas Remeikis, OPPOSITION TO SOVIET RULE IN LITHUANIA 1945-1980. Išleido Institute of Lithuanian Studies Press, 2422 W. Marquette Road, Chicago, IL 60629, USA; 680 psl.; kaina 15 dol. Gaunama leidykloje.

ISPANŲ NOVELĖ, ispanų rašytojų novelių antologija, sudarė **Povilas Gaučys**, išleido Lietuviškos Knygos Klubas Čikagoje. Kalbą žiūrėjo Pranas Razminas, viršelį piešė Marytė Barzdžiūtė, spaudė "Draugo" spaustuvė 1980 m., 4545 West 63rd Street, Chicago, Illinois 60629, 584 psl., kaina 10 dol.

Antanas Vaičiulaitis, IR ATEIS VOLUNGĖ, eilių knyga, išleido Lietuviškos Knygos Klubas Čikagoje. Viršelio dailininkas — Viktoras Petravičius; 96 psl., kaina 4 dol.

ROŽĖS IR SPYGLIAI, Venezuelos lietuvių katalikų veiklos metraštis; išleido Venezuelos lietuviai, suprojektavo Vincas Aleksandravičius SDB, spausdino saleziečių spaustuvė Romoje 1980 m., tiražas — 1000 egz.; 96 psl., kaina nepažymėta.

Antanas Jasmantas, IR NIEKAD NE NAMOLEI, eilėraščiai. Išleido "Ateitis" 1980, literatūros serija Nr. 20; aplankas — Danguolės Kuolienės, spaudė "Draugo" spaustuvė Čikagoje; 70 psl., kaina 6 dol. Gaunama pas platintojus arba leidykloje — 16349 Addison, Southfield, MI 48075.

Aleksandras Radžius, PRIIMK MANE, MĖNULI, eilėraščiai. Išleido "Ateitis" 1980, literatūros serija Nr. 19; aplankas — Ados Korsakaitės - Sutkuvienės. Spaudė M. Morkūno spaustuvė, 83 psl., kaina 5 dol. Gaunama pas platintojus ir leidykloje.

LAIKINOJI VYRIAUSYBĖ LIEKA

Rišant su pulk. Kazio Škirpos iškeliavimu Amžinybėn

"Politika yra valstybės valdymo menas", — taip tradiciniai yra aptariama politika ir taip ji nusakoma enciklopedijose. Tačiau to "meno" priedangoje dažnai vykdomi tarptautiniai nusikaltimai ir genocidiniai veiksmai. Reikia apgailestauti, tačiau politika yra vienas iš labiausiai piktnaudžiaujamų terminų, ir dažnai ji įgauna neigiamą ir ne visai švarią prasmę. Todėl ir kalbant apie mūsų tolimuosius ir artimuosius politinius tikslus, k.t. Lietuvos nepriklausomybės atstatymą, užsienyje išlikusių Lietuvos atstovybių išlaikymą ar Laikinosios Lietuvos vyriausybės problemos išsprendimą, "politikos" termino net nesinori naudoti. O gal jis ir netinka. Juk laikotarpis, pradedant pirmąja rusų invazija 1940, iki dabar yra paženklintas kovos už lietuvių tautos išsilaikymą ženklais. Tad ir ar nebūtų tiksliau vietoje "politikos" naudoti "kovos už būvį" terminą?

VISUOMENĖS ŽINIAI

Skaitant 1980 m. ELTos Nr. 10 (167) 7-tą psl. susidaro įspūdis, jog VLIKo Taryba vienbalsiai priėmė nutarimą, smerkiantį "Pasaulio Lietuvį".

Pranešame visuomenės žiniai, kad svarstant "Pasaulio Lietuvio" pasmerkimą Lietuvių Fronto Bičiulių atstovas VLIKo Taryboje balsavo PRIEŠ šį, mūsų nuomone, nereikalingą, netikslų ir teisybės neatatinkantį nutarimą.

Prieš tokį Pasaulio Lietuvių Bendruomenės ir jos organo užpuolimą balsavo dar ir kitos penkios grupės, o dviejų grupių atstovai balsavime nedalyvavo.

Lietuvių Fronto Bičiuliai, kaip viena iš VLIKą sudarančių grupių, nuo Pasaulio Lietuvių Bendruomenės pasmerkimo atsiriboja ir šiam VLIKo Tarybos nutarimui nepritaria".

P. Algis Raulinaitis
LFB Tarybos Prezidiumo
Pirmininkas

Prieš 40 metų

Keistokai 1940 metų birželio mėnesį studentuose nuskambėjo per lūpas atėjusi žinia, kad "prezidentas Antanas Smetona peršoko upelį . . ." Kauno gatvėmis dar tebežygiavo okupacinių pajėgų pėstininkai ir teberiedėjo tankai, o mes jau buvome tarsi išmesti į orą, nebejausdami po kojomis tvirtesnės žemės. Ateitį pridengė tirštas rūkas, už kurio tūnojo tamsi nežinia. Iš inercijos dar ritosi gyvenimo rutina, bet ir ji lėtėjo, o darbas darėsi vis mažiau ir mažiau prasmingas. Ir šitoje nevilties valandoje mus į realybę grąžino kita per lūpas persiritusi žinutė, kad pulk. Kazys Škirpa, Lietuvos pasiuntinys ir įgaliotas ministras Vokietijai, pareiškė protestą prieš neteisėtą sovietų karinių pajėgų įžengimą į Lietuvą ir krašto okupaciją. Škirpos pavyz-

džiu netrukus pasekė ir kiti Lietuvos pasiuntiniai Europoje, Šiaurės ir Pietų Amerikose. Tai buvo tikra atgaiva okupuotame krašte, nors protestas ir ne prezidento buvo pareikštas. Tai buvo tarsi pirmasis perkūno trinktelėjimas pavasarį, atnešęs optimistines nuotaikas. Pajutome, kad yra dar jėgų, kurios Lietuvos laisve rūpinasi, ir kad mums patiems reikia veikti. Šias žinias iš užsienio galima parafrazuoti Šventraščio mintimi: "pradžioje buvo žodis", o po to prasidėjo rezistencija.

Škirpos asmuo

Nuo 1940 vasaros pulk. Kazio Škirpos pavardė lietuvių visuomenėje tapo vis labiau ir labiau žinoma. Visuomenės dėmesyje jis išsilaikė per visą 40 Lietuvos nelaisvės metų iki pat mirties. Nežiūrint jo populiarumo, nedidelė mūsų visuomenės dalis yra jį sutikusi, kalbėjusi ar bent tiesiog mačiusi. Jis buvo vienas iš tų, kurie nemėgsta lipti į tribūnas, veržtis į garbės vietas, ieškoti masių ir jose siekti populiarumo. Net pakviestas viešai paskaitai, jis dažniausiai prisiųsdavo savo paskaitą raštu, prašydamas perskaityti. Škirpa buvo darbo žmogus. Savo idėjas gyvybiniais mūsų klausimais jis dėstė laiškuose ir memorandumuose, kuriuos siuntinėjo mūsų veiksniams, veikėjams ir kai kurioms oficialioms nelietuvių įstaigoms.

Gali kilti klausimas, ar Škirpa, kaip laikinosios Lietuvos vyriausybės min. pirmininkas, formaliai priklausė kokiai nors politinei partijai, nes ir pačioje vyriausybėje buvo galima jausti tam tikrus partijų koalicijos pagrindus. Kadangi Steigiamajame seime Škirpa buvo valstiečių liaudininkų frakcijos atstovas, kai kas buvo linkęs ir dabar jį priskirti liaudininkų grupei. Bet kuo jis pats save laikė?

1951 liepos 20 rašytame laiške jis mini, kad esąs sutelkęs medžiagą knygai apie 1941 m. sukilimą, bet jai išleisti neturįs pinigų: "... jei priklausyčiau kokiai nors partijai, tai gal kas sukrapštytų pinigų knygos išleidimui vokiečių kalba". Jis pats pinigų neturėjo, ir niekas anuomet negalvojo apie svarbą uždokumentuoti sukilimą vokiečių kalba. Vokiečių kalba ši knyga ir iki šiol nepasirodė, nors, atrodo, spaudai maždaug ir yra paruošta. Tačiau tai įdomu, kad minėdamas pinigų neturėjimo bėdelę Škirpa pasisako nepriklausąs jokiai politinei partijai. Atrodo, kad jis, kaip profesionalas kariškis ir diplomatas, nesirišo su jokia politine partija ir save laikė nepartiniu.

Kazys Škirpa, Laik. Lietuvos vyriausybės min. pirmininkas, atstovavo lietuvių tautai ir Lietuvos valstybei pačiu audringiausiu mūsų tautai laikotarpiu. Jis su vyriausybe parodė pasauliui, kad lietuvių tauta nenori nei Maskvos nei Berlyno. Kratytis Berlyno jungo tada buvo taip pat pavojinga, kaip ir Maskvos. 1941 birželio 23 d. į Laikinosios Lietuvos vyriausybės pareiškimą, kad "atstatoma laisva, demokratinė, nepriklausoma Lietuva" Berlyno reakcija buvo greita — tuoj areštuojamas vyriausybės min. pirmininkas pulk. Škirpa Berlyne ir neleidžiama jam atvykti į Kauną vadovauti vyriausybei. Naciai galvojo, kad tuo smūgiu iškart sugriaus vyriausybę. Bet ji negriuvo — atlaikė Berlyno trukdymus, geštapo intrigas ir jam paklususių saviškių organizuojamus pučus.

Škirpos nedraugai, mažindami jo

reikšmę, prikiša jam pataikavimą naciams ir ryškina faktą, kad praktiškai vyriausybei jis nevadovavęs. Tačiau Škirpos areštas kalba pats už save, kad jis buvo ne Berlyno iškamša, o sąžiningas lietuvis patriotas. Ir nacių arešte būdamas, Škirpa palaikė slaptus ryšius su Laikinąja Vyriausybe, ir visi vyriausybės nariai Škirpą laikė min. pirmininku, nors tas pareigas laikinai esamose aplinkybėse buvo prisiėmęs prof. Juozas Brazaitis.

Laikinoji Lietuvos vyriausybė funkcionavo vieną mėnesį. Kai Berlynas ją nušalino ir Lietuvai paskyrė general-gubernatorių Renteln'ą, vyriausybė raštu pareiškė protestą, pasilaikydama sau teisę vėl pradėti darbą, kai tik atsiras reikiamos sąlygos. Kazys Škirpa tai formulei pritarė ir Berlynui vergauti atsisakė.

Maskvos planai nesėkmingi

Rusija, nežiūrint kokia ji bebūtų, juoda ar raudona, visada siekė per Baltijos kraštus prasikirsti sau langą į Vakarus. Tik raudonoji Maskva jėgą dengė klasta ir apgaule: niekas Vakaruose neturėjo žinoti, kad Lietuvos laisvė užgniaužta smurtu. Jau patys pirmieji areštai, žudymai ir trėmimai vyko labai slapta, naktimis, kad niekas nematytų ir nežinotų. Tuo tarpu Maskva visomis propagandos dūdomis skelbė pasauliui apie "lietuvių džiaugsmą dėl išvadavimo" ir jų "didelį norą prisijungti prie Sovietų Sąjungos". Tuo tikslu buvo surežisuota ir vad. "liaudies seimo" komedija ir "seimo" prašymas, kad Stalinas priimtų Lietuvą į Sovietų Sąjungą. Okupantas "geležine uždanga" aklinai uždarė Lietuvos sienas, kad niekas iš ten neišvažiuotų nei ten neįvažiuotų ir kad pasaulis nesužinotų tiesos. Maskvos melas pasaulyje turėjo būti priimtas kaip tikroji tiesa. Bet tiesa atsiskleidė.

Pirmąjį smūgį Maskvos propagandai sudavė pulk. K. Škirpos ir kitų pasiuntinių protestai. Pasaulio dėmesys buvo atkreiptas. Nors Berlynas, tuometinis Maskvos sąjungininkas, pasiskubino pripažinti Lietuvos okupaciją ir Lietuvos pasiuntinybės rūmus, išvaręs Škirpą, perduoti Lietuvos okupantui, tačiau beveik visos kitos Vakarų valstybės delsė ir kai kur šis delsimas dar tebesitęsia ir po 40 metų.

Vėliau liudijimus apie būklę Lietuvoje pasauliui pateikė gausūs pabėgėliai. Pasaulis išvydo Reinius, Červenę, Katyną . . . Pabėgėlių liudijimai uždokumentavo Maskvos apgaulę ir genocidinius žiaurumus pavergtose Baltijos valstybėse. Tačiau apgaulės kaukę nuo Maskvos veido galutinai nutraukė 1941 metų lietuvių tautos sukilimas. Kovodami prieš rusus ir priešindamiesi vokiečiams, lietuviai išreiškė tikrąsias tautos laisvės aspiracijas. Laikinoji Lietuvos vyriausybė labiausiai reprezentuoja lietuvių tautos valiai gyventi laisvai ir nepriklausomai, be Maskvos ir be Berlyno. Visuose šiuose įvykiuose didelį vaidmenį vaidino pulk. Kazys Škirpa.

Bekompromisinė Škirpos asmenybė labai tiko to meto sąlygoms. Jis nesilankstė naciams ir dėl lietuvių tautos interesų ėjo geriau į kalėjimą. Ir vėliau jis laikėsi atsakomingai, kaip tikras valstybininkas. Jis nesididžiavo ministerio pirmininko titulu ir pigiai juo nesišvaistė. Reikalui iškilus, min. pirmininko pareigas perdavė prof. Juozui Brazaičiui, palaikydamas su juo slaptą ryšį ir nuteikdamas vyriausybę vie-

Rašytojui, literatūros ir meno kritikui,
idealistui visuomenininkui ir
ištvermingam kovotojui dėl Lietuvos laisvės

A ✠ A DR. JONUI GRINIUI

mirus, žmoną **Aliną,** *artimuosius, Lietuvių Fronto idėjos bendraminčius Tėvynėje ir tremtyje bičiuliškai užjaučia*

Lietuvių Fronto bičiuliai
"Į Laisvę" redakcija, administracija
ir bendradarbiai

nybei ir darnumui. Saugojo Laikinosios vyriausybės orumo ir tęstinumo ateičiai galimybes. Jis pats tikėjo ir kitus bandė įtikinti, kad svarbu išlaikyti Laikinosios vyriausybės tęstinumą ir įteisinti ją tarptautinėje diplomatijoje. Bet jis nesiskubino, atsižvelgdamas į kitų nuomones ir neišsišoko su Laikinosios vyriausybės atgaivinimu. Ir jam mirus, tebegalioja jo taktika: kantriai laukti ir, tik reikalui pribrendus, Laikinąją vyriausybę atgaivinti.

Vyriausybė gali būti atgaivinta

Kol Maskva laiko Lietuvą okupacijoje, tol Laikinoji vyriausybė tebėra natūralus, laisvės siekiančios Lietuvos balsas. Šį faktą gerai žino ir pati Maskva ir štai kodėl ji leidžia veikalą po veikalo Laikinajai vyriausybei suniekinti. Lietuvių Bendruomenės pastangomis JAV-bės oficialiai pripažino, kad Laikinoji vyriausybė nekoloboravo su naciais. Taigi, ji reiškė lietuvių tautos valią. Šitas pripažinimas dar labiau sustiprina Laikinosios vyriausybės reikšmę.

Laikinosios vyriausybės veikla gali būti atgaivinta, jei susidarytų palanki tarptautinė situacija ir jei tam pritartų mūsų veiksniai. Šitokios situacijos kaip tik ir laukė pats Škirpa. Deja, nesulaukė. Tačiau mirus Škirpai, mirus Brazaičiui, iš rikiuotės ateityje išėjus ir kitiems buv. Vyriausybės ministeriams, laisvėje esantieji veiksniai ją gali bet kuriuo momentu atgaivinti. Žmonės būtų tik techniškas reikalas, ne esminis. Kovojant už būvį, pasirenkamos tos priemonės, kurios yra veiksmingiausios esamose aplinkybėse. Kol Lietuva Maskvos okupuota, tol Laikinosios vyriausybės reikšmė didelė. Ji lieka ir toliau, kol pribręs laikas jai atveiksminti.

P. Daukantas

VĖL BUVOME DAINAVOJE

24-ji LFB poilsio ir studijų savaitė, įvykusi rugpiūčio 10-17 dienomis Dainavoje, Manchester, Mich., daugeliu atžvilgių buvo panaši į anksčiau surengtąsias Kennebunkporte, Dainavoje, Wasagoje-Kanadoje ar Union Pier stovyklas. Pagrindiniai stovyklautojai ir čia buvo "užkietėję bičiuliai", kuriems tokios stovyklos yra jų metinė atgaiva, maloni proga susitikti su draugais, pabendrauti, ką nors išgirsti paskaitose, kuriose paprastai pateikiamos naujausios informacijos apie mūsų išeivijos problemas, kurios diena iš dienos didėja; apie mūsų brolius ir seses Lietuvoje, vedančius herojišką kovą, kad tauta išliktų gyva, tikinti, kūrybinga ir laisva. Čia susitelkiama ir ties mūsų pačių organizacijos buitimi.

Aišku, nepamirštama ir tokių susibėgimų pramoginė dalis. Ir šiemet turėta: susipažinimo vakaras, vyno ir sūrio ragavimo vakaras, iškilminga vakarienė su stovyklos "Gandonešiu" (red. Apolinaras Bagdonas), su dainomis, šokiais ir baigiamaisis koncertas su Los Angeles lietuvaite, bręstančia dainos ir scenos menininke, bei dailiojo žodžio kūrėjais.

Dauguma stovyklautojų rytais išgirsdavo varpo kvietimą mišioms ir turiningiems kun. Viktoro Dabušio pamokslams. Čia specialiose pamaldose prisiminti Aloyzas Baronas,

→

Bičiuliai ir svečiai 24-toje LFB stovykloje Dainavoje

Juozas Brazaitis, Stasys Barzdukas ir kiti, kuriems maldauta Dangaus palaimos.

Stovykla pradėta su 50 ir baigta su 150 dalyvių. Stovyklos komendantas — Juozas Mikonis, moderatorius — LFB c.v. pirm. Juozas Ardys ir Jonas Vasaris — ūkio viršininkas.

Stovyklą pradedant, kalbėjo LFB Tarybos pirm. Algis Raulinaitis iš Burbank, CA ir LFB centro valdybos pirm. Juozas Ardys iš Fairview, Penn.

Pagarbos ir prisiminimo verti

Stovykla, kad ir kukliai, paminėjo mūsų didįjį kūrėją Kristijoną Donelaitį jo 200 metų mirties sukakties proga. Apie jį kalbėjo poetas, pedagogas ir kultūrininkas Apolinaras Bagdonas iš Čikagos. Jo kruopščiai paruoštoj paskaitoj išryškintas Donelaitis kaip asmuo ir kūrėjas bei jo svarbiausias kūrinys "Metai".

Lietuvių Fronto bičiuliai savo metinėse stovyklose nepamiršta mūsų kartos kraujo aukos didvyrių — partizanų — laisvės kovotojų. Šiemet jų prisiminimas buvo sujungtas su prof. Juozo Brazaičio minėjimu. Prisiminimui vadovavo kun. V. Dabušis, stovyklos kapelionas ir vienas iš Dainavos stovyklos kūrėjų, kuris mūsų ideologą, literatą, visuomenininką ir valstybininką prof. Brazaitį iš arti pažinojo, kartu dirbdamas Darbininke, vėliau buvo jo dvasios tėvu ir iki pat mirties teikė visokią pagalbą, jis papasakojo apie velionio paskutines šios žemės kelionės valandas.

Stovyklautojai meldžiasi už sergantį bičiulį Aloyzą Baroną

Auditorijai parodyta skaidrių iš partizanų judėjimo, pavad. "Partizanai 1944-1952". Skaidrės, ne visos vienodos kokybės, padarytos iš privačių archyvų, šeimų albumų, knygų, laikraščių ir t.t., aišku, negalėjo duoti pilno ano karžygiško judėjimo vaizdo.

Skaidrių apžvalgos tekstą paruošė prof. Brazaitis, o įkalbėjimus atliko M. Žukauskienė. Iš juostelės pademonstruoti ir du paties Brazaičio įrekorduoti Putino eilėraščiai.

Vakaronės pabaigoje dr. Juozas Girnius, kuris čia po širdies smūgio atostogavo, savo žody nurodė, kaip okupantai mūsų veikėjus, jų tarpe ir prof. Brazaitį, pristato savo leidiniuose, iškraipydami faktus, arba apie juos visai nutyli. "Miršta asmens tik tada, kai jie užmirštami. Mes norime Brazaitį išlaikyti gyvą kaip kultūros ir mokslo vyrą" — baigė savo pastabas dr. Girnius.

"Miršta asmenys, kai jie užmirštami", kalbėjo filosofas dr. Juozas Girnius; žemai — Vacys Rociūnas ir Juozas Baužys

Bendruomeniniais reikalais

Lietuvių Bendruomenės idėja frontininkams visada buvo ir yra prie širdies. Mūsų Stasys Barzdukas yra vienas iš pagrindinių ugdytojų šiame krašte. Stengiamasi talkinti, padėti darbu ir auka plačiuose LB veiklos baruose.

Šios stovyklos dalyviai buvo laimingi, galėdami apie tikrąją LB padėtį ir jos rūpesčius išgirsti iš vadovaujančių asmenų. Tais klausimais kalbėjo LB Krašto valdybos pirm. Vytautas Kutkus, Kultūros tarybos vicepirm. Viktoras Mariūnas, energingas ilgametis Clevelando apylinkės pirm. Jurgis Malskis, socialinių reikalų vadovas dr. Antanas Butkus, socialinių mokslų profesorė dr. Regina Kulienė, socialinėje srityje 20 metų dirbąs Jonas Šoliūnas ir rašy-

JAV LB Krašto valdybos pirm. Vytautas Kutkus

tojas, buv. Krašto valdybos pirm. Vytautas Volertas.

Jų pranešimai buvo kondensuoti, gerai paruošti, iš auditorijos susilaukta gyvos reakcijos ir vertingų komentarų.

Pirm. V. Kutkus pasidžiaugė, kad turįs gerą valdybą, kad socialiniai, švietimo ir kultūriniai reikalai turi gerus vadovus ir tarybas. Visuomeninių reikalų taryba ir jos veikla randa vis daugiau ir daugiau pritarimo. Šiemet, pav., surinkta 30% daugiau aukų Vasario 16-sios proga — 50.5000 dol. Dėkojo frontininkams už talką.

Viktoras Mariūnas kalbėjo apie Kultūros tarybos planus ir jau atliktus darbus. Energinga pirm. Ingrida Bublienė ir jos bendradarbiai jau spėjo visuomenei įrodyti, su kokiu rimtumu žiūrima į jai patikėtus darbus: įsteigta metinė 3.000 dol. literatūros premija, paskirta premija Alfonsui Mikulskiui, švenčiančiam 50 metų muzikinio darbo ir 40 metų Čiurlionio ansamblio sukaktį, organizuojamas Spaudos mėnuo, šaukiama Kultūros darbuotojų konferencija, ruošiamas teatrų festivalis, skelbiamas dramos veikalų konkursas, paskirtos premijos Aidams, Metmenims, Draugui, Lituanus; rengiamas liet. kalbos rašybos vadovas, paruoštos Vasario 16-sios proga juostelės anglų kalba, pradėta mikrofilmuoti liet. laikraščiai ir t.t.

Kultūros tarybos pagrindinis finansuotojas — Lietuvių Fondas.

Jurgis Malskis kalbėjo apie LB apylinkių problemas: darbo jėgos trūkumas, lit. mokyklų silpnėjimas, bet pasidžiaugė kultūriniais laimėjimais vietos apylinkėse (čia jis turėjo galvoje jo vadovaujamą Clevelando apylinkę).

Simpoziumas socialiniais klausimais: Jonas Šoliūnas, dr. Regina Kulienė ir dr. Antanas Butkus, LB Socialinių reikalų tarybos pirm.

Dr. A. Butkus, dirbąs garsiose Clevelando klinikose tyrinėjimų centre, kalbėjo apie gerokai apleistą lietuvių savitarpinę pagalbą, apie lietuvių mišrias šeimas, pagalbą mūsų vyresnio amžiaus žmonėms, apie organizuotinas lietuvių sodybas, apie būdus gauti federalinės valdžios paramą ir t.t.

Prof. dr. Regina Kulienė yra paruošusi anketas, pagal kurias renkami duomenys apie mūsų vyresnės kartos žmones. Šie duomenys reikalingi, kad galėtumėm efektingiau kalbėti įvairiose valdžios įstaigose.

Jonas Šoliūnas pateikė įdomių faktų ir pažadėjo šiais klausimais ir toliau rašyti mūsų spaudoje. Bendrai, lietuvių išeivijos problematiką savo paskaitoje palietė Vytautas Volertas. Nors jo mintys apie "prarastą generaciją", apie "veiklą, kuri nesirikiuoja į vertybes", apie mišrias šeimas, apie lt. mokyklų ateitį, liet. spaudos likimą buvo gan realios, bet gal perdaug į šį tikrovės paveikslą įmaišyta tamsių dažų.

Buvome arti Lietuvos

Objektyvių žinių alkis apie Lietuvą verčia ieškoti ir naudotis visais šaltiniais, kurie sukurtų tikresnį vaizdą apie mūsų Tėvų žemę.

Šios stovyklos rengėjai — LFB centro valdyba — mėgino tą alkį sumažinti, pasikviesdama pranešėjus, kurie savo akimis ilgesnį laiką sekė Lietuvos ir lietuvių gyvenimą. Jaunimo simpoziume Dana Juodvalkytė ir Laura Vaičekauskaitė, prieš pusantrų metų atvykusios iš Lietuvos su savo tėvais, kalbėjosi su dviem vietinėmis studentėmis — Narutyte ir Radžiūnaite apie Lietuvos gimnazijas, universitetus, mokslo lygį, jaunimo tautinį susipratimą, okupantų pastangas įpiršti ateizmą ir internacionalizmą, rusų ir lietuvių santykius miestuose, apie užsienio radijo transliacijas. Apie partizanų judėjimą jaunimas sužino tik iš tėvų. Kalantos didvyriškas žygis pakėlęs jaunimo tautines nuotaikas. Bendrai, jaunimas esąs lietuviškai susipratęs, mišrių vedybų nedaug. Mokyklose pateikiama siaura iškraipyta Lietuvos istorija.

Pirmą kartą LFB stovykloje angliškai kalbėjo tarptautinės žinių agentūros UPI, latvių kilmės žurnalistas Emil Sveilis iš Philadelphijos. Jis tos agentūros buvo pasiųstas į Sovietų Sąjungą ir ten dirbo Maskvoje ir Leningrade, lankėsi Lietuvoje, akylai sekė Sovietijos gyvenimą, iki buvo išvarytas. Nors

Keturios dailios jaunimo simpoziumo dalyvės: Narutytė, Radžiūnaitė ir prieš pusantrų metų iš Lietuvos atvykusios Juodvalkytė ir Vaičekauskaitė

UPI žinių agentūros korespondentas Emil Sveilis (centre) su, iš kairės, dr. K. Ambrozaičiu, dr. V. Majausku, dr. Z. Brinkiu ir J. Ardžiu, LFB c. v. pirm.

jo informacijų dalis jau buvo girdėta ir iš kitų šaltinių, Sveilio gyvas pranešimas įnešė šiek tiek daugiau šviesos apie gyvenimą Lietuvoje Jis sakėsi turėjęs ryšių su disidentais lietuviais ir rusais; nepagailėjo gražių žodžių apie lietuvių tautinį susipratimą, apie ekonominį gyvenimą, pabrėždamas, kad lietuviai tautiniu atžvilgiu žymiai geriau laikosi už latvius.

Inž. Povilas Vaičekauskas, taip pat prieš pusantrų metų su šeima atvykęs iš Lietuvos, ten baigęs mokslus, atidavęs "savo duoklę Sibirui", kalbėjo apie lietuvių profesionalų darbo sąlygas, gyventojų nuotaikas ir t.t.

Truputis politikos

Politiniame pranešime kalbėjo dr. K. Ambrozaitis, dabartinis PLB visuomeninių reikalų tarybos pirm.

Dr. Ambrozaitis plačiau apsistojo

Visos LFB stovyklos nuotraukos Vytauto Maželio

Rašytojas Anatolijus Kairys ir Algis Raulinaitis

Prof. Vytautas Vardys, Ona Girniuvienė ir dr. Adolfas Damušis paskaitos metu

Įdomų įvykį stebi ir komentuoja K. Ambrozaitis, V. Volertas, M. Ambrozaitienė ir Z. Brinkis

ties Madrido konferencija ir galimybes joje ką nors atsiekti; į JAVbių delegaciją įtrauktas Rimas Česonis, LB visuomeninių reikalų tarybos vicepirmininkas. Lietuviai šiai konferencijai, anot pranešėjo, ruošėsi, bet nepakankamai. Iš lietuvių pusės bus pateikti faktai apie grubius žmogaus teisių laužymus, apie pol. kalinius, išskirtas šeimas, LKB Kronikos faktus ir t.t.

Užsiminęs apie mūsų pagrindinius veiksnius ir jų nesutarimus, dr. Ambrozaitis teigė, kad "yra juokas, kad Vlikas, Bendruomenė ir Alta negali susitarti". LF bičiuliai yra Vliko narys ir trokšta, kad jis būtų stiprus veiksnys. Deja, dabartinė valdyba su dr. K. Bobeliu yra neveiksminga.

Dr. Vytautas Vardys, Oklahomos un-to profesorius, trumpesniame žodyje palietė tarptautinę padėtį.

Mūsų karta

Paprastai viena diena poilsio ir studijų savaitėse būna paskirta LFB sąjūdžio reikalams. Tarybos pirm. A. Raulinaitis kalbėjo apie "Į Laisvę" žurnalą, Tarybos atliktus darbus ir artėjančius jos rinkimus.

Dr. Ambrozaitis siūlė šaukti konferenciją, kuri iš naujo įvertintų mūsų sąjūdžio padėtį, mėgintų surasti daugiau rankų darbams atlikti ir paieškotų galimybių daugiau įtraukti jaunimą. Konferencijai laiką ir vietą turėtų parinkti ir programą nustatyti LFB taryba su centro valdyba.

Kalbėdamas apie tautinės gyvybės išlaikymą, dr. Ambrozaitis su tam tikra nostalgija liudijo, kad "mano

karta atidavė didelę duoklę" ir ragino daryti viską, kad ši aukos dvasia neužgestų ir ateities dienose. LF bičiuliai nuoširdžiai jungėsi į tos kartos judėjimą, kuris atgaivinc jau gerokai prislopusį JAV lietuvių gyvenimą.

Aukos dvasia ir dabar tebelydi LF bičiulius. Ir šiais metais LFB pasiuntė 1000 dol. Lietuvių informacijos tarnybai, 1200 dol. Washingtono 18 demonstrantų bylai ginti, Stasio Barzduko filmui 500 dol. ir t.t.

Prieš 20 metų įsteigtas "Į Laisvę fondas lietuviškai kultūrai ugdyti" išleido 10 vertingų knygų. Yra užplanuota ir jau paruošta naujų leidinių. Brazaičio raštų pirmasis tomas jau pasiekė skaitytojus, greit išeis antras tomas. Ruošiama J. Brazaičio monografija.

CV pirm. inž. J. Ardys padarė metinį valdybos pranešimą, o dr. Ambrozaitis, dr. V. Majauskas, dr. Z. Brinkis, dr. J. Girnius, Juozas Ardys, J. Paliulienė, Vytautas Maželis vėl kėlė jaunimo klausimą.

1980 metai yra sukaktuviniai metai: 40 metų nuo Lietuvių tautos sukilimo ir 25 metai nuo pirmosios LFB stovyklos Amerikoje. Sukaktuvinė stovykla bus liepos 12-19 dienomis Kennebunkporte pas lietuvius pranciškonus.

Koncertas — literatūros vakaras

Turininga stovykla buvo užbaigta vakaru, kuriame dalyvavo stovyklautojai ir svečiai iš apylinkių.

Rašytojas-dramaturgas Anatolijus Kairys skaitė savo humoristiką "Statutą" iš Lietuvos kariuomenės laikų, poetas Apolinaras Bagdonas savo kūrybos eilėraščių.

Talentinga, jauna Los Angeles dainininkė Vita Polikaitytė, akompanuojant pusbroliui Vidui Neverauskui iš Detroito, atliko J. Gaižausko, K. Kavecko, S. Šimkaus, A. Bražinsko, B. Budriūno, O. Metrikienės ir G. Gudauskienės kompozicijų ir itališkai B. Marcello Il mio bel foco, vokiškai Fr. Schuberto Serenadą ir angliškai H. Arlen Somewhere Over The Rainbow.

Kylanti dainos žvaigždė Vita Polikaitytė atlieka programą

Šilti ir triukšmingi plojimai lydėjo kiekvieną kylančios dainos menininkės atlikimą. Žodžio kūrėjai taip pat susilaukė gražaus dėmesio ir įvertinimo.

Po koncerto buvo smagūs šokiai, skambėjo dainos valgyklos salėje.

Sekmadienio rytą po mišių buvo nuleista stovyklos vėliava. Kalbėjo dr. A. Damušis. Pasidžiaugęs stovyklos programos temomis, gražia auka Washingtono 18-os bylai, iškeltu jaunu dainos talentu ir kūrybinio

Dr. Adolfas Damušis kalba stovyklos uždaryme.

žodžio menininkais, priminęs dabartinio pasaulio problemas, kurios dažnai iškyla dėl praeity padarytų klaidų, kvietė mūsų jėgas koncentruotis į tris pagrindinius uždavinius: (1) talka jaunosios kartos ugdymuisi bei jų pozityvios veiklos apraiškoms, (2) parama herojiškiems kovotojams už žmogaus teises okupuotoje Lietuvoj; jie yra tie, kurie savo asmenines laisves ir net gyvybės auka yra nugalėję teroro baimę ir (3) solidarumo dvasios ugdymas mūsų tautinės bendruomenės gyvenime, ypatingai atkreipiant dėmesį į nelemtą politinio sektoriaus įsisiūbavimą kovoti prieš žmogaus ideologinius įsitikinimus prievartos priemonėmis.

Sugiedotas Lietuvos Himnas ir pasakyta "iki pasimatymo" kitais metais Maine pas lietuvius prancūzkonus.

V. Rociūnas

LAIŠKAI

(Atkelta iš 5 psl.)

Šį straipsnį, truputį modifikavus (išleidus savąją panegiriką), vertėtų išversti į anglų kalbą ir gal pasiūlyti "Reader's Digest", kad pasiektų plačiąją anglosaksų visuomenę, kurioje yra daug tokių, kurie susižavėję rusiškąja kultūra.

Redaktoriui ir visiems štabo nariams nuoširdūs linkėjimai 1981-siems metams!

B. Balaišis
Windsor, Ont.

Išversti į anglų kalbą

Broniaus Zumerio straipsnis "Rusiško charakterio bruožai" labai įdomus. Galima sakyti, kad ne straipsnis, bet studija. Labai tiktų išversti į anglų kalbą, išleisti brošiūrėlės formoj ir per demonstracijas prie rusų ambasados ir prie konsulatų dalyti praeiviams. Taip pat tiktų pasiųsti Baltiesiems rūmams, senatoriams ir kongresmanams. Tegu žino, kokia gali būti detante su tokia tauta.

Vaclovas Vasilius
Great Neck, NY

Skamba juokingai

Kun. dr. J. Šarausko sugestijos "ĮL" nr. 78(115), "sudaryti dar vieną veiksnį, kurio štabe dirbtų samdyti nelietuviai . . .", kuriomis žavisi net L. Valiukas, "ĮL" nr. 79—116), man skamba juokingai.

Kostas Bružas
Homewood, Ill.

Redakcijos pastaba

Cituojamo sakinio Jurgio Šarausko straipsnyje nėra.

Nenustoti rašyti

Klysta, kas mano, kad "Į Laisvę" turėtų neberašyti apie Vliko ir Alto nuopolį, kaip apie nereikšmingą dalyką. Rašyti reikia. Ir rašyti nuolat ir stipriai, kad visuomenė pagaliau priverstų esamą būklę tose organizacijose pakeisti.

K. A. Girvilas
Chicago, Ill.

Vengti asmeniškų ginčų

Kiekvieną "Į Laisvę" numerį perskaitau ištisai, o paskui permąstau žurnalo turinį ir jame keliamas mintis. Paskutiniame numeryje, man atrodo, redakcija leido autoriams per aštriai reikšti nuomonių skirtumus. Asmeniškai polemikai vietos nereikėtų duoti.

Jonas Stelmokas
Lansdowne, Penn.

Redakcijos pastaba

Kai asmenys diskutuoja svarbius visuomeninius klausimus, ar irgi yra asmeninis ginčas?

Eiti į tarptautinį tribunolą

"Į Laisvę" žurnalo 79(116) numeryje labai aktualus Leonardo Valiuko straipsnis "Suaktyvinti laisvinimo veiklą". Tik mintys jau per švelniai išreikštos. Kun. dr. Jurgis Šarauskas savo paskaitoje susumavo 40 metų kryžiaus kelią, nueitą laisvinimo darbuose. Kliūtys didelės: Jalta, Teheranas, San Francisco . . . Nors lietuviai daug dirbo, bet rezultatai menki. Gal eita ne tuo keliu? Ar nevertėtų įkursimam Baltijos Valstybių Tyrimo ir Informacijos institutui paruošti medžiagą, kurią juristai galėtų panaudoti keliant bylą Tarptautiniame tribunole. Jei neturime savų kvalifikuotų juristų, turėtume pasinaudoti kitataučiais, tik su sąlyga, kad jie veiktų kaip ekspertai, o visą darbą ir planavimą atliktume mes patys.

Stasys Gydanis
Woodhaven, N.Y.

Atsiduoda senienomis

LFB sąjūdis, augintas ir brandintas rezistencijos dvasia, pirmiausiai rezistencija ir turėtų rūpintis. Atrodo, kad praktiškoje savo veikloje jis tai ir daro. Bent iš dalies. Tačiau žurnale "Į Laisvę" to kaip ir nematyti. Mano nuomone, "Į Laisvę" pagrindinį dėmesį turėtų skirti kaip tik okupuotam kraštui ir jame bevykstančiai rezistencijai. Informacija apie Lietuvoje vis stiprėjančią rezistenciją, jos analizė ir įvairūs tą rezistenciją liečiantieji rašiniai tikrai praturtintų šį Fronto Bičiulių žurnalą, padarytų jį aktualesniu, šviežesniu ir prasmingesniu. Nors ir gero skonio žurnalas, bet kartais jau ima atsiduoti senienomis ir nuo dabarties atsilieka.

Bronius Nainys
Lemont, Ill.

"Į Laisvę" nesilpnėja

Perskaitau beveik visus lietuviškus leidinius. Atrodo, kad aplamai lietuvių spauda gan silpnėja. Tik "Į Laisvę" žurnalas sugeba būti modernus, aukšto lygio ir, svarbiausia, nešališkas. Jūsų nusistatymas dėl Pasaulio Lietuvių Bendruomenės daugumai lietuvių yra priimtinas ir sveikintinas. Taip pat sveikintini naujų jėgų "Į Laisvę" žurnale pasireiškimai.

M. Kizis
Tecumseh, Ont.
Kanada

Medžiaga aktuali

Ant stalo guli pustuzinis žurnalų. Visų jų ištisai perskaityti neįmanoma. Pasirenku pavienius straipsnius, perskaitau, visa kita vos permesdamas akimis.

Gi kai atverčiu "Į Laisvę" — pradedu nuo pirmo puslapio ir baigiu paskutiniuoju. Visa medžiaga aktuali, įdomi ir labai suprantamai išdėstyta.

K. Daugėla
Bedford, NH

RUSIFIKACIJA INTENSYVĖJA

Nuo 1980 metų rudens rusų kalba įvesta okupuotos Lietuvos vaikų darželiuose ir pirmuose mokyklų skyriuose. Iki šiol okupanto kalba buvo dėstoma nuo antrojo skyriaus. Įsidėmėtina, kad rusų kalba įvedama, mažinant lietuvių kalbai skirtas valandas. Tai Taškento nutarimų praktiškas vykdymas: rusų kalbą naudoti rusiškam elementui pavergtose tautose stiprinti ir tautiniam atsparumui silpninti. Plečiant rusų kalbos dėstymą, reikia ir tos kalbos dėstytojų. Daugelyje mokyklų rusų kalbos dėstymas pavedamas ir lietuviams, tačiau daugybė mokytojų yra importuota iš lietuvių tautos priešo teritorijų.

Charakteringa, kad lietuviai, rusų kalbos dėstytojai, Lietuvos mokyklose daugumoje ne tik dėsto kalbą, bet ir tarnauja okupaciniam režimui. Kaip ateizmas ir alkoholizmas, taip ir rusų kalba bei rusų kultūra šiandien yra padaryti pačiais svarbiausiais įrankiais lietuvių tautinei sąmonei Lietuvoje luošinti ir Maskvos tikslams talkinti.

Intensyvėjančios rusifikacijos Lietuvoje fakto pasaulio lietuviai negirdom praleisti negali — lietuviai laisvajame pasaulyje ir lietuviai Lietuvoje.

Būdami ne fantastai, turime pripažinti, kad kokiu nors išlaukiniu spaudimu to rusifikacijos proceso nesustabdysime. Tai nereiškia, kad pasaulio viešoji opinija nebūtų informuojama. Bet praktiškų rezultatų, — kad rusai atšauktų šią rusifikavimo priemonę — tikrai nepasieksime. O tačiau šito Maskvos iššūkio akivaizdoje mes nesame bejėgiai. Negalėdami to rusifikacijos proceso faktiškai sustabdyti, turime realias priemones tos rusifikacijos poveikį sumenkinti, gal eliminuoti ar net savo naudai laimėti taškų.

Pirmąją atsakomybę neša pati tauta Lietuvoje. Rusų ir režimui tarnaujančių mokytojų įtaką vaikams savo aktyviomis pastangomis gali atsverti tėvai. Kaip tai padaryti, išeivija tautai nurodymų duoti negali. Tačiau turime pareigą tautai aiškiai pasakyti, kad tos pareigos tinkamai neatliks, kol giliai braidys alkoholio liūne. Jei ateizmu ir rusianizacija tautos dvasią palaužti siekia okupantas, tai nesaikingu girtuokliavimu savo dvasią savanoriškai žaloja pati tauta.

Atsiliepti į sustiprintas rusifikacijos pastangas Lietuvoje privalo ir išeivija, ne tik keldama triukšmą viešojoje pasaulio opinijoje, bet ir nauju lietuviško auklėjimo renesansu. Kas laisvajame pasaulyje tinkamai nesirūpina perduoti lietuvišką dvasią savo vaikams, tas silpnina lietuvių tautos potencialą ir netiesioginiai talkina rusifikacijos politikai okupuotoje Lietuvoje.

MŪSŲ VEIKLOS LAUKAS ČIA

Lietuvių Charta ir PLB aptarti tikslai įsakmiai nurodo, kad mūsų veiklos laukas yra čia, tik tų tikslų siekimas turi būti vykdomas solidarume su lietuvių tauta Lietuvoje. JAV LB įstatai sako, kad lietuviai į tautinę bendruomenę telkiami "tautiniam savitumui išlaikyti, lietuvių kultūrai ugdyti bei reprezentuoti ir padėti lietuvių tautai atgauti laisvę ir valstybinę nepriklausomybę".

Lietuvių išeivijos misijai pavojus gresia ne tik iš tų, kurie "pabėgę iš lietuviškos erdvės, bando pabėgti ir iš istorijos", bet ir iš statiškų pavergtos Lietuvos gyvenimo stebėtojų ir analizuotojų, kurie stebėjimo išvadų nelinkę pervesti į akciją, o į konkrečios veiklos darbininkus žiūri iš aukšto, jų nevertina, o dažnai ir pašiepia.

Gen. Stasys Raštikis savo "Kovose dėl Lietuvos" yra pastebėjęs, kad paskutinioji nepriklausomos Lietuvos vyriausybė artėjančią Lietuvai nelaimę matė, savo posėdžiuose problemas analizavo ir diskutavo, bet nesiėmė konkrečios akcijos, lyg laukdama, kad kažkoks stebuklas tą nelaimę nukreips kita linkme. Juozas Ardys, dabartinis JAV ir Kanados LFB centro valdybos pirmininkas, maždaug prieš trejus metus pastebėjo, kad 'pamažu tampame žiūrovais', kurių nebeįpareigoja mūsų tautos 'nuostabus heroizmas' ir 'nebežadina išeivijos vienybei ir akcijai' ("ĮL", 1978 nr. 72-109). Už poros metų panašiais, laisvajam pasauliui karčiai priekaištaujančiais žodžiais išsireiškė vienas afganistaniečių rezistencijos vadų, kovojančių prieš rusų agresiją: "Pasaulis mūsų kovą stebi lyg futbolo rungtynes".

Akcentuodami, kad labai vertiname žmones, kurie siekia giliau įsiskverbti į Lietuvos gyvenimo tikrovę ir ją iš arčiau pažinti, nes be tikrovės pažinimo solidarumas su tauta neįmanomas, norime pabrėžti, kad rezistencine prasme žinių rinkimas ir jų analizavimas nėra tikslas savyje, juo labiau kad atsiradus pogrindžio spaudai ir kiek palengvėjus abipusiams kontaktams ta informacija gan lengvai pasiekiama. Net Lietuvos žmonės pripažįsta, kad išeivija apie būklę Lietuvoje geriau informuota negu jie patys. Jei papriekaištauja, tai tik dėl stokos atitinkamos akcijos.

Imant konkrečius atvejus, reikia, pav., analizuoti politines rezistentų bylas, sovietų argumentus prieš Laikinąją Lietuvos vyriausybę ir jų pastangas sunaikinti laisvosios Lietuvos diplomatinį reprezentavimą laisvajame pasaulyje, tačiau reikšmingesniu reikalu laikome sąjūdžių

REDAKTORIUS ATSISVEIKINA

Po septynerių redagavimo metų, perleisdamas redaktoriaus kėdę visuomenininkui, patyrusiam žurnalistui ir mielam bičiuliui Vaciui Rociūnui, noriu padėkoti tikrai mielai skaitytojų ir bendradarbių šeimai, kuri "Į Laisvę" žurnalą padarė tokį, koks jis buvo. Neslopindamas kontroversiškų balsų, siekiau žurnalą padaryti atvirą visoms nuomonėms, kurioms salus rei publicae buvo lex suprema. Džiaugiuosi, kad Lietuvos pogrindžio nusistatymas daugeliu klausimų beveik pilnai sutapo su "Į Laisvę" linija.

Naujajam redaktoriui linkiu žurnalą padaryti dar įdomesnį, aktualesnį ir dar labiau solidaresnį su pavergtos lietuvių tautos lūkesčiais.

Jums visiems dėkingas

Juozas Kojelis

---

už Sadūnaitę, Petkų, Gajauską pasaulyje organizavimą, Amerikos valdžios oficialaus pripažinimo išgavimą, kad Laikinoji vyriausybė nebuvo nacių kolaborantė ar laimėjimą Lietuvos atstovybės Washingtone reikale. Kažkas analizavo Sibiro lietuvaičių maldų autentiškumą, mes didesniu aktualumu laikome tų maldų kitomis kalbomis milijoniniu tiražu paskleidimą krikščionių pasaulyje.

Rezistencija yra akcija, ir ji gali vykti konkrečiose aplinkybėse. Tos aplinkybės skirtingos čia ir ten. Lietuvių Fronto sąjūdžiui rezistencines gaires nusmaigstė šviesūs to sąjūdžio kūrėjai, išmintingi ideologai ir idealistai kovotojai. Posūkis kitu keliu reikštų sąjūdžio likvidavimosi pradžią.

—